

Poklon uz ovaj broj - Književni pojmovnik
za osnovnu i srednju školu
OD SLOVA DO SMISLA

ŠKOLEGIJUM

MAGAZIN ZA PRAVEDNIJE OBRAZOVANJE

Decembar 2014. / godina 4 / broj 10 / cijena 5 KM

Čas medijske kulture
**ŠEKSPIR, PISAC
INDIJSKIH SAPUNICA**

Google, Wikipedija, nacionalizam
RAT ZA ZNANJE

Đaci u minskom polju:
**OBRAZOVANJE
ILI DRESURA**

Bertrand Rasel
**DOKTRINA O
VOZOVIMA**

U manje od 100 riječi: Presuda

Vrhovni sud Federacije stavio je pravnu tačku na slučaj *Dvije škole pod jednim krovom*. Presudom se nalaže da nadležni organi i institucije osiguraju pohađanje nastave za sve đake u Federaciji po jedinstvenom programu. Do provedbe će, svejedno, proteći još pacifik vode Bregavom, jer se dejtonski pobjednici neće odreći ratne dobiti da koriste obrazovanje kao nastavak rata jezičkim sredstvima.

Statistika

Školska jesen u brojicama

1.533

Broj srednjoškolaca u Kantonu Sarajevo koji imaju vladanje loše

302.133

Broj daka upisanih u 1870 osnovnih škola u BiH

70

Prosječan broj ujeda pasa mjesečno, prema izjavi kantonalnog ministra za okoliš Zlatka Petrovića, na tematskoj sjednici zakazanoj na zahtjev sindikata obrazovanja

30.909

Broj djece manje upisane u osnovne škole u Federaciji u proteklih 5 godina.

223.938

Broj neopravdanih izostanaka u Republici Srpskoj (od ukupno 6.000.000) u šk. 2013/2014. godini

2.094

Broj lopti koje su 403 škole širom BiH dobile u posljednje tri godine od Odbojkaškog saveza

319

Broj mladih iz BiH koji trenutno studiraju u SAD-u, uz podršku Američke ambasade

1.880

Broj studenata u Hrvatskoj koji su učestvovali u *online* anketi na temu kvaliteta života (63,5 % spolno aktivnih koristi kondom)

23.650

Broj udžbenika koje je CIVITAS donirao osnovnim i srednjim školama u BiH

143

Broj crteža pristiglih na konkurs *Stripom protiv nasilja* Fondacije Publika

6

Broj lažnih diploma i svjedočanstava koje je otkrilo Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke u 2014. godini

44.463

Ukupan broj studenata upisanih na visokoškolske ustanove u Republici Srpskoj u ak. 2013/2014. godini

1.809

Broj prvačića koje su u opštini Novi Grad testirali logopedi (kod 431 postoji potreba za govorno-jezičkom korekcijom)

1.249

Ukupan broj osnovaca, srednjoškolaca i studenata koje stipendira Fondacija Hastor

24.476

Broj nastavnika uključenih u obrazovni proces u osnovnim školama u BiH

Izvor: 269 vijesti sa portala Klix.ba, Nezavisne novine, Radiosarajevo.ba, Nezavisne novine, Dnevni list, Oslobođenje, Večernji list i Al Jazeera Balkans, preuzetih i objavljenih na portalu Školegijum.ba, od 2. oktobra do 11. decembra.

Umjesto
uvodnika

IMALI MI SVOJE JA?

(...) Pravo na iskazivanje vlastitog pogleda na ovu problematiku se ne treba nikome uskratiti i to uopće nije predmet niti razlog našeg očitovanja.

Međutim, s obzirom da je autor članka takođe i predmetni nastavnik koji je dužan učenike 9. razreda, koji pohađaju JU OŠ Safvet beg Bašagić, upoznati sa načinom pripremanja za eksternu maturu, te ih uputiti na koji način će koristiti ispitne kataloge, zabrinuti smo da zbog enormne količine elementarnog neznanja koja je iskazana u ovom članku, jednostavno to nije u stanju uraditi na kvalitetan način. (...)

Ovako između ostalog piše u dopisu Kantonalnog ministarstva za obrazovanje, nauku i mlade direktorici škole Safvet-beg Bašagić. Pismo potpisuje sekretarka, po službenoj dužnosti, za ministra (bez kojeg to ministarstvo radi već godinu i po dana). Ko je stvarni autor, ko stoji iza tog zabrinutog *mi*, ne zna se. Sakriven iza pečata institucije, neki zabrinuti bezličnjak krenuo je da insinuirati i denuncirati. Ne bi da baš zabrani kritiku na svoj račun, ali bi da kazni svakoga ko se na nju usudi.

Povod za ovaj dopis bio je tekst objavljen u magazinu Školegijum, u kojem on analizira ovojunska eksternu maturu i ističe niz slabosti i propusta, koji praktično obesmišljavaju njeno provođenje. Loša organizacija, glupa pitanja, nikakva korelacija, muljanje sa popravnim, izostanak analize i izvještaja, kašnjenje s pripremanjem... treba li još?

A anonimni netko iz ministarstva, umjesto da na prigovore odgovori nastavniku, tačku po tačku, šta radi? Šalje uvijenu prijetnju, da nastavnik koji kritikuje ministarstvo ne priprema djecu dobro za maturu i da mu se može desiti otkaz ako nastavi.

Ovo je klasičan primjer mobinga, na koji bi trebalo da reaguje samo ministarstvo, ukoliko se većina zaposlenih u njemu ne služi metodom anonimnog sastavljača denuncijacije. Koja je, naravno, neutemeljena, jer daci koje nepoćudni nastavnik priprema za maturu, postižu izvrsne i natprosječne rezultate.

Iz još jednog razloga ministarstvo bi se trebalo ograditi od ovog pisma sa svojim pečatom. Radi se o nepoznavanju sintakse maternjeg jezika. Evo četiri primjera:

Razlog za obraćanje Ministarstva za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajeva direktorici JU OŠ "Safvet

beg Bašagić" i uposleniku škole Ibrahimović Namiru, je zbog niza neutemeljenih činjenica...

Zašto je ovaj dopis Ministarstva naslovljen osim na autora članka i na direktoricu škole, je zbog činjenice da izricanjem potpuno neutemeljenih i neprovjerenih informacija, vlastitih opažanja, koja nemaju uporište u zakonskim i podzakonskim aktima koja reguliraju ovo pitanje, javnost se potpuno netačno informira...

Prije svega, smatramo osnovnom profesionalnom odlukom, ali i dužnosti da je autor morao zatražiti i mišljenje Ministarstva...

Preporučujemo da je potrebno detaljno analizirati Pravilnik o polaganju eksterne mature, čime bi se moglo izbjeći iznošenje netačnih informacija...

Ukoliko se niko iz ministarstva ne očituje u vezi s ovim dopisom, i ne objavi ime autora dopisa ograđujući se od oboje, javnost može zaključiti da su nasilje, denunciranje i neznanje prihvatljive vrijednosti u Ministarstvu za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajeva. Ukoliko ministarstvo ostane nijemo, i stane takvo iza ovog *mi* iz dopisa, to će onda vrlo jasno pokazati zašto je naše školstvo bez standarda, bez vizije, bez poleta, bez nade. Zato jer to i takvo bezlično *mi* dočekuje i ispraća ministre, šopajući ih svojim *enormnim* znanjem, poturajući im dokumentaciju na potpis, tumačeći im zakon, namigujući im u koju kameru da gledaju. Ono je, za koga god građani glasali, očito kontinuitet ovog obrazovanja. I možda je trenutak da to prestane biti, poštujući nastavnike koji imaju i viziju i znanje i hrabrost da se bore za bolje. ●

(Mobing, uznemiravanje, šikaniranje na poslu (engl. *mobbing* – kovanica od glagola *to mob*, što znači prostački napasti, nasrnuti) specifični je oblik ponašanja i patološka (neprijateljska i neetička) komunikacija na radnom mestu, kada jedna osoba ili grupa osoba psihički (moralno) zlostavlja i ponižava drugu osobu, sa ciljem ugrožavanja njenog ugleda, časti, ljudskog dostojanstva i integriteta, sve do eliminacije sa radnog mesta.)

Nenad Veličković

SADRŽAJ

4 ŠKOLSKA JESEN U BROJKAMA 6 IMA LI MI SVOJE JA?
8 JESTE LI OSTALI BEZ TEKSTA 14 MISAO SE NE DA
UJARMITI 18 ČLICK&SCROLL 20 OSAM ĐAKA ZA
DEVETOGODIŠNJE OBRAZOVANJE 24 JA HOĆU ŽIVOT,
PSEĆI ŽIVOT... 30 U MIRU SA DNOM 36 ESPRESSO
39 BUDUĆNOST 40 ĐACI VREMEPLOVCI 42 RAT ZA
ZNANJE 52 DOKTRINA O VOZOVIMA 56 OD MILOSTINJE
DO PROFITA 60 BOLIVUD, HOLIVUD I SHAKESPEARE
65 SILA CARUJE A UM ŠUPLJE VALJA

Šank kao katedra

**Jeste li ostali
bez teksta?**

Zašto đaci sa imidžom heroja bježe sa časova i nastoje da zaobiđu sva pravila, i to ne samo kad je gusto ili samo u proljeće? Zašto je kafić zanimljiviji od škole?

Ines Haskić

Ključni pojam: Pedagogija – znanost koja se bavi istraživanjem i analizom zakonitosti odgoja i obrazovanja. Glavni predmet proučavanja pedagogije je odgojno-obrazovni proces i njegove zakonitosti, a iz navedenog proizlaze i sljedeći zadaci:

1. Proučavanje i istraživanje pojava u odgojno-obrazovnom procesu.
2. Razvijanje i poboljšavanje odgojno-obrazovnog rada.
3. Znanstveno vrednovanje postignutih rezultata, normiranje i usmjeravanje prema poželjnim oblicima.
4. Razvoj i unapređivanje pedagoške metodologije istraživanja.

Fotografija
Lijevo: Školsko dvorište izbliza. "Evo vidite ugašen džoint."

Produžena sa šlagom

Politika je kurva ubila je bomba, uglas pjevaju tinejdžeri u *Trenu*, kafiću koji se nalazi prekoputa srednjoškolskog centra na Bilmišću u Zenici. Iako nije vrijeme velikog odmora, kafić je pun đaka, koji tu uz kafu pune pepeljare. Ako neko i izađe, ponovo se vrati u roku od pola sata, ponovo pije kafu, sve isto. Oprezno nas analiziraju. Procjenjuju jesmo li inspektori u civilu (koji povremeno tu dolaze da traže krivce za obijeno turbe, ili da odvedu učenike na saslušanja i sl.). Pet djevojaka (trećeg i drugog razreda, smjer frizerski, krojački i tehnički), srdačno nas pozivaju za svoj sto. Objašnjavaju nam zašto *Tren* profitira.

Letargija ili zabava

Većina roditelja nema pojma šta njihova djeca ovdje rade, misle da su u školi. Jutros sam redovno došla na nastavu i evo me u *Trenu*, moja mama pojma nema o tome. Mrsko mi bilo. Zapišu me, onda neopravdano, pa smanjenje vladanja, pa se malo smirim i sve tako. Ako hoćeš da ti poprave vladanje, mjesec dana niko ne smije da te zapiše. Užasno je dosadno. Ovo je džungla a ne škola. Ovdje se učenici bodu, droga se dila nenormalno, ovdje ima svega, seksa po WC-ima, više javna kuća nego škola. Najgori smo, na lošem glasu, i nikoga nije briga. Samo pogledajte ispred škole, evo sad je odmor, vidite li ikoga da ne-

ma cigaru u rukama? Svi učenici su na puš-pauzi.

Nemamo ni ekskurziju, nekada je postojala ali su je ukinuli. Nemamo čak ni priredbe, o izletima da i ne pričam. Ja bih prva sudjelovala da nešto organizuju. Ne obilježavamo ni Dan škole ni Dan državnosti. Voljela bih da imamo i različite sekcije, ritmičku, dramsku, ali i druge sadržaje. Mi smo sve djevojke, interesuje nas mnogo toga, volimo da se družimo i radimo lijepe stvari. Prve dvije godine sam kod razrednice išla na recitatorsku sekciju. Sa razrednicima pričamo samo o problemima, izostancima, jedinicama, kad će nekoga da isključe itd. Svima nam je isto, samo se to dešava. Nemamo nikakva edukativna predavanja, ništa.

Ovo gdje sad sjedimo to nije kafić nego diskoteka — drma novokomponovana muzika, ometa nastavu, doziva učenike. Kada sam u ovim učionicama, prekoputa *Trena*, ne mogu da ostanem na času, moram ovdje da navratim i vidim koga ima, šta rade, i tako ostanem. Prošlu sedmicu sam sve vrijeme ovdje bila, sve do četvrtka.

Djevojke nam predlažu da ih pratimo. *Hoćete li sa nama do bilijara, da i to vidite? Ovo se nedavno otvorilo. Svi oni su sada trebali da budu na času.*

Bilijar i *Tren* su smješteni u istu zgradu, tačno prekoputa škole.

I profesori bježe sa časa

Djevojke nas vode u obilazak školskog dvorišta i opisuju nam svoju svakodnevnicu.

Ovi gore što puše su iz specijalne škole, sa njima je uvijek šou. Pale kosu, ma haos. A ovdje se duva marihuana, evo vidite ugašen džoint. Djevojke otvaraju neka velika vrata, kao neka garaža, iza kojih je radionica u kojoj profesor drži praksu.

Dođite, profesore, da nešto kažete za novine, da se slikamo.

Ja se izvinjavam, nastava traje a ove djevojke neće da izađu, žali se profesor, a učenice praskaju u smijeh:

Šta ima nastava. Nemojte nam tih fazona. Izađe ovdje i sa nama puši. Sad se pravi fin jer ste vi ovdje. 90% ljudi u ovoj školi ima neki porok – cigare, alkohol, marihuana, kocka.

Stižemo i do ulaza u školu. Domari su prijateljski raspoloženi, gledaju fotke na kojima su djevojke za nas dobrovoljno pozirale.

Naše sagovornice imaju od 16 do 18 godina. Jedna prolazi vrlo dobrim, ostale djevojke, kako kažu, dvica-trica. Pažljivo pratimo njihove pritužbe.

Pitate šta im je potrebno? Treba im droge i para. Drugi domar djeluje mnogo ozbiljnije: Ja se zovem Bekrić Edvin, idem u ovu školu već 18 godina. Za poboljšanje stanja trebaju ozbiljniji profesori. Djeca nisu kriva, profesori su sve ovo napravili, odu sa časa, onda i djeca izađu.

Djevojke to potvrđuju.

Jeste, 100% je tako. Evo uslikajte one gore što mašu sa zadnjeg (pokazuje nam učenike na prozorima). To vam je najbolji primjer časa. Postoji nekoliko profesora koji rade svoj posao kako treba, ali su u manjini. Najčešće, profesori kao da i ne postoje. Jedan naš čas otprilike izgleda ovako. Ti čitaj lekciju ili evo ti svoeska, izdiktiraj drugarima šta da rade. Profesori nikada nisu tu, upišu čas, odu da piju kafu, hodaju po školi, odu iz škole, šta god da se desi njih tu nema, to njih ne zanima. Meni već četiri godine predaje isti profesor, ponašala sam jedan razred, nešto mu baš i nisam simpatična, vjerovatno zbog loših ocjena. Šta god da kažem poklapa me šta ćeš ti, šuti bolje ti je, uvijek je tako. Cijelu praksu šijem, on naravno nikad nije na času, upiše koga nema i ode da pije kafu, rakiju, nema šta ne pije. Kad dođem da predam svoj rad kaže mi da ja to nisam sama radila. Posvađamo se, ali nemam kome da se požalim, sve i da to prijavim niko ništa ne bi poduzeo. Jednom, u drugom razredu, otišla sam direktorici, a ona mi kaže da je on tu već trideset godina, da ne može ništa da napravi.

Trač-partija

Naše sagovornice imaju od 16 do 18 godina. Jedna prolazi vrlo dobrim, ostale djevojke, kako kažu, dvica-trica. Pažljivo pratimo njihove pritužbe:

Prva: Pojedinci iz uprave škole nam se obraćaju sljedećim riječima: Ne morate se vi udavati da bi se seksale, tako se izrazila, seksajte se i idite u školu. Eto tako nas tretiraju.

Druga: Pedagogica nas ipak posavjetuje, zaključa kabinet, naruči nam kafu, sve je to fino, ali od priče nemamo ništa. Ovdje treba neko da djeluje.

Treća: Neki dan, vidim na Facebooku, uslikao se u Zanatskoj na času kako puši džoint, sakrio se iza učenika, ma ovdje ima svega.

Četvrta: Meni kaže Mirha da joj se profesor udvara.

Prva: I meni se nabacuje, zvao me da izađemo, ali nisam htjela. Kaže mi dobra si ti, ideš

u teretanu, još malo taj stomačić, ali si dobra. Uhvati neku djevojku za ruku i kaže joj dođi vamo da ti nešto kažem. Lud profesor, pije. Tu je privremeno. Jučer gledam na Facebooku slike, ova jedna iz Frizerske i on se ljubakaju, izlaze zajedno. Jeste li ostali bez teksta?

Druga: Znao sam ja dobila jedinicu iz bosanskog, zato što sam pisala crnom olovkom pismenu. Znam sigurno da to nije zabranjeno. I ranije sam pisala svim bojama osim crvene, sa kojom se ispravlja. Profesorica mi je upisala jedinicu i isti čas me prozvala da odgovaram lektiru. Bila sam ljuta, nisam htjela da odgovaram i upisala mi je još jednu jedinicu. Sad neću nikako da odgovaram, zato što je nepravедna.

Treća: Jednom jediničar, vječno jediničar. Čim ti naredaš jednica odmah si loš. Poslije, koliko god znanje da pokažeš njima to nije važno, pokazao si na početku ko si i šta si. Naučim isto kao moja prijateljica, ona dobije 4, a ja 2.

Uprava škole u ulozi sudije za prekršaje

Ne osjećam sigurnost. Upravu škole kao da i nemamo. Kad sam bila prvi razred, tri djevojke iz četvrtog su me maltretirale, oduzimale mi cigare ako pušim u WC-u i sl. Tako uplakana i uplašena požalila sam se direktorici. Ona mi kaže da tu ne može ništa da uradi, da pozovem roditelje. Onda, ispred škole nam se parkiraju neki tipovi sa skupim autima i oni face. Pretežno dođu zbog nekih djevojaka, da se pokažu da imaju Audi, a ružni, ne možeš ih gledati. Zakačili su se sa nekim dječacima iz škole i nastala je tuča. Niko ništa, kao da se nije ni desilo.

Ovdje bi nadzorne kamere trebale da budu na svakom ćošku. Dežurni učenik bi morao poštovati neka pravila. Mora se znati ko ulazi u školu. Trebao bi se znati neki red, a ne da ne možeš otići u ženski WC, jer je tamo neki muškarac koji se zabavlja sa nekom od djevojaka. Promijenile bi mi mnogo toga. U WC-ima sigurno više ne bi bilo pušenja. Voljele bi da nam nabave i kecelje, da imamo izlete, ekskurzije, priredbe, da imamo sve ono što imaju i učenici drugih škola. U Ugostiteljsku ne možeš ući bez kecelje, a ovdje može ući ko god to želi. Dežurni učenik je na prvom spratu. Kad sam bila prvi razred došao je otac jedne učenice, mislio je da sam ja djevojka sa kojom se zamjerila njegova kćerka i udario me šakom, tako da sam pala niz stepenice. Poslije

mi se izvinjavao. Kakva je to škola u koju možeš ući tek tako i udarati koga hoćeš. Ovo nije škola, ovo je užas.

Djevojke navode još mnogo sličnih primjera: jednu Romkinju je izmlatio otac drugarice iz razreda; drugi otac je prijetio cijelom razredu, njegovo dijete niko ne smije poprijeko da pogleda i sl. Često intervjene i policija.

Američki filmovi u zeničkim školama

Jedna moja poznanica je radila u Frizerskoj, školi u kojoj ste danas bili, govori nam nesuđena profesorica iste škole. Kako više nije mogla sve da stigne, a ja bez posla, pitala me da to preuzmem, dok se njihova profesorica ne vrati sa bolovanja. Sve to što sam tamo vidjela i doživjela ne mogu ni da opišem riječima – to je strašno, nisam znala da sve to postoji. Bukvalno me podsjetilo na američke filmove i crnačke četvrti – kad dođe neki profesor i jadan ne zna šta da radi. U razredu su sve djevojke. U zadnjoj klupi sjede njih četiri, zanemarimo što je davno zvonilo i što ulazi kako ko hoće, one se šminkaju, ogledalo je tu, ona jedna izvadila puder i četku i taj rad. Ona ispred njih jede sendvič. Opomeneš je, ona odgovara dajte da pojedem sendvič, ba joj, nisam ba stigla da pojedem. Treća hoće u WC, a tek zvonilo. Neki dečko otvara vrata. Profesorice, možete li vi mene pustiti sa sljedećeg časa? A zašto bih te pustila? Pa tako ba da idem ba neđe. Svako vodi svoju politiku. Bilo je tu raznih situacija. Jedna grupa djevojaka, njih 4 ili 5, je kao zainteresovana da sluša predavanje, sve drugo je cirkus. Dosadno je sve što je više od jedne prostopro-

Fotografija
Gore: Sporedni, zatvoreni ulaz u školu, s novom funkcijom... "Tu se puši trava."

širene rečenice bez ba ili brate. Sjedim i ćutim. Pada mi na pamet da možda svi ne znaju ni da čitaju. Sve to ne može da mi bude nikakav izazov. Strašno, tu je takvo stanje sve vrijeme. Profesori se mijenjaju, učenicima niko ništa ne može, ništa ih ne zanima, tu su samo da ne bi bili na ulici.

Najžalosnije u svemu tome je što za tu djecu ova država nema sluha, nisu im u interesu. Izlazim iz učionice, trebala sam imati i čas sa dječacima, ali sam odustala. Na hodniku ugledam nekog starog profesora na prozoru, zove učenike da se vrate na čas; a ovi se sakrili iza nekog kamiona i bacaju se od smijeha.

Ako mi nešto smeta ne mogu to gledati tek tako, da ništa ne poduzmem. Da sve to nije bilo tako strašno možda bih i prihvatila izazov, nebitno što sam imala vrlo malo vremena da nešto eventualno popravim, svega tri mjeseca. Ali u ovom slučaju to bi bio princip David i Golijat, samo bih se džaba trošila. Za tu djecu apsolutno nikoga nije briga. Nisam tip sa stavom ma boli me briga neka imam platu. Ako posmatramo tu neku zadnju kariku, društvenu korisnost, koja je također vrlo bitna, dođemo i do pitanja plata koje ti profesori primaju. Djeca ništa ne uče, škola nema nikakvu svrhu. Zašto sve to postoji? Zašto trošimo budžetska sredstva?

Pa i to kako sam ja došla do učionice. Predložena sam upravi škole, kao ima jedna djevojka, oni rekli može, a nikad me u životu nisu ni vidjeli. Boli njih briga ko je tamo sa djecom. Mogla sam biti manijak. Bilo je i takvih, ma tu je stvarno bilo svega. Nije ni čudno što tu djecu ništa ne može zainteresovati.

Ko čeka taj i dočeka

Nazvali smo upravu škole da zakažemo sastanak, a s ciljem da čujemo i drugu stranu. (Čak i s nadom da ćemo čuti uvjerljive dokaze da nije baš sve ovako kako se čini iz perspektive bjegunaca iz škole.)

02. decembar: Direktorica danas nikako ne može da Vas primi, nazovite sutra ujutro.

03. decembar: Direktorica danas nije tu. Mislim da se cijeli dan neće vraćati. Jedino da sutra ponovo pokušate. Ne mogu zakazati za sutra dok se ne čujem sa njom. Najbolje je da nazovete ujutro oko osam sati.

04. decembar: Samo malo, ostanite na vezi. Direktorica nas pozdravlja. Objasnjavamo da pišemo priču o ponašanju učeni-

ka, disciplini, da bismo voljeli da o tome porazgovaramo.

U našoj školi je dobro stanje, odlično. Koja je svrha tih podataka? Kako ste baš došli na ideju da dođete u našu školu? Ovdje su tri škole zajedno. Kako znate da je baš naš učenik?

Naglašavamo: poznato nam je da je ovaj problem prisutan u svim školama, želimo o tome razgovarati (pričali sa učenicima ispred škole, posjetili kafić koji se nalazi prekoputa škole; slučajnim odabirom, i škole i učenika).

Dogovorićemo se za razgovor. Ako sve škole imaju isti problem, što baš naša škola? Pretpostavljam da je to nešto u negativnom smislu. Objašnjavamo da trebamo odgovor iz uprave škole, da ova priča, odnosno Školegijum, nije ničiji protivnik. Bili smo jasniji: djevojke, koje su pobjegle sa časova, iznijele su nam neki svoj doživljaj škole; želimo da provjerimo sve ono što su one kritikovale.

Šta su rekle?

Odgovaramo da smo razgovor sa djevojkama doživjeli na način da škola ne zadovoljava njihove potrebe, a telefonski razgovor ne daje dovoljno prostora da iznesemo sve njihove utiske. Zato i jesmo uporni u nastojanju da se susretnemo s upravom.

A što onda idu tu? Što su upisale ovu školu? Da su bile odlične učenice vjerovatno bi upisale neku školu u kojoj primaju odličaše. Zato postoje razne škole, kao i razni fakulteti, je li tako?

To je stvar izbora, niko ih nije natjerao. Baš taj frizerski smjer, vjerujte, tu odmah upišu

učenike, to je bitka za taj smjer, za vozače i frizere.

Spominjemo direktorici da bismo razgovarali i o učenicima koji bježe sa nastave.

U Zenici ima jedanaest srednjih škola, zato ja pitam što baš naša škola?

Ponavljamo da je to bio slučajni izbor.

Znate zašto pitam, Školegijum nekako uvijek slučajno nas izabere, ovo nije prvi put.

Priče koje smo do sada pisali iz Zenice pobijaju ovaj doživljaj. U Mješovitu srednju školu Mladost dolazili smo samo jednom, kada smo pisali priču o depolitizovanju školstva. U istoj priči sudjelovalo je sedamnaest direktora i direktorica zeničkih škola. Direktorica je odbila da bude dio priče i to smo kratko objasnili. Ponovili smo se: nemamo namjeru da pišemo bilo šta negativno, to nije svrha postojanja Školegijuma.

Vjerujem, vjerujem. Ja ne znam šta ste čuli o izostancima. Mi nemamo tih problema. Otkad je svijeta i vijeka uvijek su pojedini učenici izostajali. Bilo je i opravdanih i neopravdanih, ali ne vidim da postoji neki veći problem.

Pitali smo koliko se učenika tokom jedne školske godine isključi, kao i za broj izostanaka.

Ja vam taj statistički podatak zaista ne znam reći, moram pregledati po papirima. Ne znam napamet. Maksimalno iscrpljujemo sve mogućnosti. Mi ne isključujemo djecu, obično, ja to tako volim reći, djeca sama sebe isključe. Ako dijete neće da dolazi u školu onda niko ne može da mu pomogne. Čudno je da od tri škole ovdje u dvorištu, isprepliću se djeca, baš na-

Fotografija

Gore: "Hoćete li sa nama do bilijara, da i to vidite? Ovo se nedavno otvorilo. Svi oni su sada trebali da budu na času."

đete učenike iz naše škole. Sad dobro, moguće da je to neka velika slučajnost.

Opet se pravdamo. Smiješni sami sebi.

Što se tiče njihovog izbora škole, niko im ne brani da promijene školu. Učenicima je po Zakonu o srednjoj školi dozvoljeno da mogu mijenjati škole, ispisivati se, prelaziti iz škole u školu, to nije nikakav problem. Kod nas nema nekih velikih problema, djeca su uvijek izostajala sa nastave, to ima u svim školama, doduše negdje manje, negdje malo više. I o izostancima postoje podaci na papiru, ja ih ne znam napamet, to bi trebalo naći, pogledati. Pedagoški zavod je nadležan da prikuplja takve podatke. Iskreno da vam kažem, to je na neki način i poslovna tajna. Vi ako hoćete, dođite u školu, nije nikakav problem, mislim, ja vas ne odbijam, daleko od toga, ali ne možete na osnovu izjave jedne ili dvije učenice donositi neki zaključak, slažete li se? Voljela bih da dođete da porazgovaramo. Za danas se izvinyjavam, ali ne vjerujem da ću moći. Ako hoćete sutra ujutro, ja sam ovdje od sedam sati, dođite kad god hoćete.

05. decembar: Vi ste? Direktorica trenutno nije tu. Šta ćemo sad? Najbolje je da vi poslije navratite, od 12 do 15 sati, vjerujem da će biti tu. Iskrslo je nešto hitno i morala je da ode. Iskreno, ne znam tačno kad će ona sve to završiti.

Zamolili smo da preciznije objasnimo zbog čega smo došli, da to prenesu direktorici. Ovaj put smo stvarno bili detaljni. Smatramo da je problem izostanaka generalno problem svih srednjih škola. Objasnjeno je kako smo došli do učenica. Naglašeno je da smo u ovoj školi bili

samo jednom – da ne postoji nikakva zavjera. Cilj svake naše priče je dati objektivnu sliku. Da bismo to ostvarili pokušamo na svaka vrata. Sve ovo što radimo ima samo jedan interes – pravednije obrazovanje; i samo jedan cilj – da radimo u interesu profesora, direktora i đaka. Ostavili smo kontakt telefon i zamolili da nam se direktorica javi u toku dana. Detaljniji odgovor direktorice (još ga nismo dobili) biće objavljen na našoj stranici. Naravno, ako ga ikada dobijemo.

Kafić je zanimljiviji od učionice

Najviše ih bole prvi ili četvrti čas, zavisi kad je najaoljen kontrolni. Roditeljski sastanci se održavaju sa klupama. Zbog velikog broja lažnih dojava o bombama unutar škola morali smo uključiti i saobraćajnu policiju, što se odrazilo na nesigurnost u saobraćaju. Roditelji su saučesnici lažnih ljekarskih opravdanja. Bježanje sa časova je osnova kasnijih problematičnijih ponašanja. Moramo hitno da djelujemo, dodaje naš sagovornik, ministar obrazovanja Zeničko-dobojskog kantona.

Da bi riješilo ovaj problem, Ministarstvo obrazovanja ZDK usvojilo je nekoliko dopuna postojećih zakona o obrazovanju: škole treba preurediti u kafiće; povećati broj dozvoljenih neopravdanih izostanaka; nagrađivati đake primjernog ponašanja, odjeljenja bez izostanaka – novčano; proširiti rubrike u kojima se upisuju odsutni učenici; novčano kažnjavati roditelje za greške učenika; uvesti školsku policiju koja saraduje sa roditeljima; djecu koja imaju previše neopravdanih časova treba isključiti iz škole i izbaciti na ulicu; profesori koji bježe sa časova imaju obavezu da rade narednih šest mjeseci besplatno ili da idu u zatvor.

Jedno od neusvojenih rješenja je bio i prijedlog da se ukine termin neopravdani čas i da se izmijeni način ocjenjivanja. Veliki broj izostanaka obavezivao bi neposlušne đake na dodatna testiranja; dobili bi priliku da pokažu svoje znanje stečeno u kafićima. Profesori su ovaj prijedlog glat odbili, ionako imaju malu platu, još im samo to treba.

Izmišljene dopune zakona, koje smo ovdje naveli, uglavnom su šala, ali neke od njih se i danas nalaze u zakonima obrazovanja nekih evropskih zemalja. ●

Fotografija
Gore: "Evo uslikajte one gore što mašu sa zadnjeg. To vam je najbolji primjer časa."

Intervju: Oskar Prebanić

Misao se ne da ujarmiti

Oskar Prebanić je dugogodišnji profesor likovne kulture u Prvoj gimnaziji u Sarajevu. Jedan je od onih prosvjetnih radnika koji svojim entuzijazmom, originalnim pristupom nastavnom procesu, širokim interesovanjima i nerijetko kritičkim odnosom prema odgojno-obrazovnom sistemu, u svakoj novoj generaciji učenika stiče nepodijeljene simpatije. Oni kažu da je zabavan i drugačiji pa je zato s njim lakše uspostaviti komunikaciju. Bliži je njihovom senzibilitetu i zna ih razumjeti. Nije samo profesor i pedagog, nije čovjek u futroli. To potvrđuje njegova zainteresovanost za različite umjetnosti i discipline: osim što crta, bavi se muzikom i piše; voli planinarenje, speleologiju, borilačke sportove...

Razgovarao Damir Šabotić

Ključna riječ: Obavezna lektira –
Rječnik stranih riječi
sve od Ericha Fromma
Zen priče
Knjiga o čaju
Slobodna djeca Samerhila
Zlatna grana
Historija seksualnosti
Znanje i moć
Sebični gen
Ribari ljudskih duša

Kako kroz vlastito iskustvo doživljavaš odnos profesor–učenik?

Stvaralaštvo je ona vrsta učenja gdje su učitelj i učenik ista osoba. Svaki novi odnos prazna je stranica na kojoj ćemo zajedno ispisati, svjedočeći jedni drugima, pitanja i odgovore, nedoumice, suglasja i neslaganja, brodeći gordijem morem opasnoj slobodi. (Branko Miljković) **Bez tabua u znatiželji, limita u pitanjima i ne-lagode u osjećanjima.**

Kod nas se često govori o nedostacima odgojno-obrazovnog sistema uopšte. Šta lično smatraš nedjelotvornim i lošim u njemu i koliko prosvjetni radnici mogu da doprinesu reformi tog sistema budući da su njegov neodvojivi dio?

Često se govori, ali ne konkretno i ne samokritično, o uzrocima neobrazovanosti. Znanje je univerzalna kategorija, spram koje se i kroz koju se čovjek razvija i humanizira svoj odnos prema sebi, drugom i prirodi. *U religiji budućnost je iza nas*, kaže Kakuzo Okakura u *Knjizi o čaju*, i pogađa u samu srž problema. Nauka i religija konceptualno stoje opozitno i nisu kompatibilne. Logika je instrument dokazivanja istinitosti i tačnosti i zalag sekularnosti, a religija, argument autoriteta utemeljen na fantazmagoriji i svetosti riječi i teksta. Dokaz je superioran tvrdnji. *Bog reče svjetlo i bi svjetlo* – samo što ne reče ime električara koji mu je razveo

struju! Religija zapravo hoće da obrazuje vaspitanjem, polažući ekskluzivno pravo na pitanja morala. *Ljude ne podučavamo da budu zaista moralni već da se ponašaju pristojno. Nemoralni smo jer smo prestrašeni svjesni sebe*, kaže isti autor. Da se strahom nadzire, strahom disciplinira, strahom formatira potčinjen odnos, sve dok pojedinac ne interiorizuje forme ponašanja obrazovane strahom, notorna je činjenica. Ali, nasreću, misao se ne da ujarmiti, a osjećaj potčiniti. Život je protkan zanosom kroz otkriće da možeš u tuđem srcu svoje srce čuti. Tu načinjemo bitnu temu od koje škola utiče u biologiju i medicinu. Teleskop – da, mikroskop – da, ali, kojom optikom zagledati u sebe sličnog i toliko različitog, kada se fiziologija ne da sapeti u knjišku formu i između dva zvona, a seksualnog odgoja nema u kurikulumu?! Strah od preranog majčinstva – da, ali ne i od seksualnog užitka. Priroda se u svojoj elementarnosti i stihijnosti ne da normirati. Od Frojda naovamo, dijete dobija spol. Tako školski sistem boluje od impotencije zbog prepotencije. I opet, Kakuzo Okakura: *Njeguemo savjest zato što se plašimo da drugima kažemo istinu (impotencija); tražimo utočište u ponosu jer se bojimo da sami sebi priznamo istinu (prepotencija)*. Škola još nije odgovorila, barem ne ova naša, na temeljno pitanje – može li se učiti i u isto vrijeme biti izložen strahu i stresu? Prosvjetni radnici su najodgovorniji za stanje trpno. **Ovaj posao se mora voljeti!** Još uvijek vozimo pod ručnom i na rezervi, put nepregledan i krivudav, a novca (ulaganja) ni za sadaku. *Jesu li udžbenici koji su nametnuti planom i programom dovoljno dobri za učenike i kako prevazilaziš metodičke nedostatke u njima?* Napraviti reprezentativan izbor građe sa područja likovne umjetnosti od prahistorije do postmoderne, strpati u jedan (može i dvotomni) udžbenik, za uzrast prvog razreda srednje škole i za samo jednu školsku godinu – *mission impossible*. Autori su, uglavnom, prepisivači loših koncepata, interesno povezanih sa recenzentima i izdavačima. Za mene, praktičan rad je taj ogledni prostor za razigravanje mašte, eksperimentisanje, traženje i nalaženje likovnih kvaliteta, osvještavanje likovnih principa i usvajanje likovnog jezika. Prostor potvrđivanja individual-

Ovakav koncept škole, sa velikim brojem predmeta, gomilom gradiva i nedostatkom vremena frustrira i nastavni kadar, i đake, i roditelje!

Vannastavne aktivnosti tretiraju se, nekom pervertiranom logikom, manje edukativnim.

nih potencija talenata i sposobnosti. Tako afirmiramo ličnost u njenoj osebnosti i neponovljivosti. Teorija je domen tekstualno jezičke interpretacije i kulture čitanja, koju, u najvećoj mjeri đacima omrznu još u osnovnoj školi obaveznom lektirom.

Da li je takva udžbenička politika namjerni projekt ili se radi o nehatu i neznanju?

I po formi i po sadržaju – i jedno i drugo. Nastavnici najčešće zahtijevaju od učenika da reprodukuju gradivo koje im se prezentuje. Ako učenici to rade uspješno, da li je samim tim ispunjen obrazovni cilj ili je on sadržan u nečemu drugom?

Obrazovni cilj sadržan je u senzibiliziranju, podizanju svijesti i razvijanju kreativnih sposobnosti iz čega proizlaze oblici znanja. Ovakav koncept škole, sa velikim brojem predmeta, gomilom gradiva i nedostatkom vremena nefunkcionalno raspoređenog, frustrira i nastavni kadar, i đake, i roditelje! Škola proizvodi svojevrstu iluziju znanja, jer se reproduciranje sadržaja gradiva oslanja na sposobnost memorisanja, a znanje na primjenu logike i razumijevanje sadržaja. Nastava je stereotipna i apodiktična, a znanje za jednokratnu upotrebu postaje logičan ishod sistema ocjenjivanja/ucjenjivanja. Potom, sve kreće linijom manjeg otpora. Stvara se, kao nusprodukt, čitav jedan paralelan i skup *podsystem* edukacije instruiranjem. Matematičari iz jedne škole instruiraju đake iz druge škole! Te-

ret odgovornosti se prebacuje sa jednih na druge. Profesori su rijetko samokritični, đaci, između čekića i nakovnja, usavršavaju tehnike inteligentnog preživljavanja od informacija do informacija. Roditelji, raspeti obavezama i sapeti emocijama, sa malo energije za svestran angažman povjerenja i razumijevanja za probleme i nastavnika i đaka, najčešće igraju dvostruku igru.

Predmet Likovna kultura ima poziciju in-sajdera na rezervnoj klupi. Potcijenjen (ne od strane đaka), diskriminiran *normačasom* i sveden na jednu školsku godinu, bez mogućnosti da bude biran kao izborni predmet. Vannastavne aktivnosti, također, ne ulaze u normirani rad, mada iziskuju više angažmana, posvećenosti i kreativnosti od rutinirano izvođene nastave. Tretiraju se, nekom pervertiranom logikom, manje edukativnim. Ali, sa klupe, stanje na terenu se može sagledati bolje. Sva od iskustva, na pragu pitanja i mogućih odgovora, bez konačnih rješenja, umjetnost nudi onu vrstu sinteze što se kratko zadržava u *znanju*, utičući u kontemplaciju... Stanje-zbivanje koje samo sebe svjedoči, osvajanje prostora slobode toliko nužne za cjelokupnu humanizaciju individue i života a samim tim i škole. **Ako učinim dovoljno (2), učenik treba da zadatak uradi dobro (3) da zbir bude odličan (5).** Ovo ne treba shvatiti bukvalno. Samo ilustrira zajednički rad sa istim ciljem!

Koliko plan i program prate zahtjeve vremena s obzirom na intenzivne promjene koncepta znanja?

Škola dijeli sudbinu društva. A ono je jednom nogom još uvijek arhaično, sakralno, mitomansko, svezano za krvno-rodovsko-plemenske odnose: tlo/zemlja, nacija, jezik, rodoljublje + domoljublje = patriotizam. Duboke podjele, duboke rane! Predpolitičko, predmoderno, neiživljeno, a ostrašćeno, uhvaćeno u živo blato atavizama, koprca se i upinje da starim jezičkim formama premreži vrijeme satelita i ciklotrona; mrtve tradicije žive uvlače u prastari spor kolektivnih identiteta i zabluda. Da je historija/histerija bilo koga ičem naučila, ne bi se ponavljala! A ponavlja se upravo stoga što ovaj svijet novorođenoj djeci navlači krvave pelene. Onom drugom nogom, čovjek bi iskora-

Odveć smo opčinjeni mrtvim stvarima i posjedovanjem. Osjećanja je nemoguće posjedovati.

čio u *vlastitu budućnost*, ali mu nedostaje iskrenosti i hrabrosti, makar mu znanje ne manjkalo. Zato mladi odlaze. Statistika kaže 10.000 radno sposobnih svake godine.

Moderne tehnologije omogućuju lakši pristup informacijama. Jesu li istovremeno uticale na opadanje učeničke kreativnosti ili su je potaknule?

Tehnologije su sredstva dostupna ili nedostupna, jeftinija ili skuplja. IT danas pokrivaju prostor *od kolijevke pa do groba*. Iz pozicije đaka, komparativne prednosti su višestruke. Samostalno birani sadržaj kao i vrijeme trajanja, u ambijentu koji je, očekivano, udobniji od škole; sa sadržaja na sadržaj prelazi se bez nadzora, bez pitanja/odgovora i ocjenjivanja. Svijet *igrice* i *trenažera*. Umreženi, selektivno biraju sagovornike. Može li škola ovome parirati? Znamo li sve negativne efekte virtualizacije svijeta? Selektivnost je opasna poput slatkiša koji pojedu zube i pokvare stomak. Kroz fazu djelimične ovisnosti prolaze svi. Potpuno ovisni ostaju oni koji nisu razvili interes za drugi način usvajanja sadržaja. Tu školski sadržaji, sa praktičnim aspektima socijalizacije i rada, treba da budu usklađeni sa novim mogućnostima i modeluju efikasne metode koje vode ka uravnoteženom psihofizičkom razvoju.

Ti si strastveni čitalac. Koje knjige najčešće preporučuješ učenicima?

Najprije *Rječnik stranih riječi* (Vujaklija ili Klaić), zatim sve od Ericha Fromma, *Zen priče*, spomenutu *Knjigu o čaju*, *Slobodnu djecu Samerhila A. S. Nila*, *Zlatnu granu* sir Jamesa G. Frazera, *Historiju seksualnosti* i *Znanje i moć* Michela Foucaulta, *Sebični gen* Richarda Dawkinsa, *Ribari ljudskih duša* Đure Šunjića i mnoge druge, da shvate da ih tek čekaju čitave biblioteke. I, neće im biti dosadno!

Znači da vjeruješ u moć riječi jednako kao i u moć slike. Koliko su ti različiti mediji međusobno komplementarni?

Ut picture poesis. Ali i acta non verba.

Ustanovili smo da se ne baviš samo crtanjem. Sviraš gitaru i pišeš. Smatraš vrlo važnim i odnos s prirodom. Gotovo da nema discipline koja te ne zanima?

Čovjek je višedimenzionalno i onnipotentno biće. Nisu samo umjetnosti u pitanju. Kompleksan odnos prema prirodi

ključan je. Odveć smo opčinjeni mrtvim stvarima i posjedovanjem. Osjećanja je nemoguće posjedovati. *Ne uvlači srce u tokove misli*, kaže Huang Po. Možda bi više trebali odgajati hrabrost i sposobnost usredsređivanja i suosjećanja, sposobnost davanja i dijeljenja. Kada svi daju onda i svi dobijaju!

Neka te ni hladnoća ni glad, ni bol ni strah, ni oštri zubi opasnosti, ni čeljust same smrti ne spriječe da izvršiš (to) dobro djelo, kazao je stari poglavica izviđaču koji se usred zime spremao u potragu za bizoznimima da bi olakšao patnje izgladnjelih saplemenika. (Iz knjige *Duh Indijanaca*, Charles Eastman Ohiyesa).

A evo i jedan mali poetski ogleđ:

u vremenu smutnje
vjetre
posudi mi glas olujni
sunce
da bratimi ga vatrom
zemljo
magnetičnih (s)polova bremenom zna-
nja
vodo
u krvotoku čista
pomozi
(kad zakazaše bozi)
**nek bude riječ moja
volja moja
i
ljubav
od mača
jača ●**

Fotografija
Gore: Grafit na zidu
Gimnazije, autora
Edvina Škaljića

CLICK & SCROLL

skolegijum.ba

O čemu smo pisali ove jeseni. Pratite nas *online*.

O (ne)jezičkim barijerama

Zanimljiv, ako ne zaprepašćujući je način na koji profesor definira anglicizam *straight* (*strejt*). On piše *onaj koji je heteroseksualan, žnormalan', koji nije homoseksualan, up. gay, lezbijka*. Ipak, ako se potrudimo pa po autorovim uputama pogledamo pod odrednicu *gay* naći ćemo samo *homoseksualac, muškarac seksualno naklonjen osobama istog pola* (sic!). Odrednicu *lezbijka*, iako upućeni na nju, nećemo pronaći, ali svakako znamo da ova leksema u naš jezik i nije ušla iz engleskog, već iz grčkog. Interesantno je da profesor ne ostaje dosljedan svom načinu definiranja, te stoga zakonima analogije očekivani pridjev *nenormalan* uz anglicizam *gay* izostaje.

Žohar u žitu

Ne sviđa mi se nijedna grupa predmeta. Evo nekoliko razloga zašto:

- a. Predmet je sasvim pristojan, ali me strah/nervira me/dosadan profesor. Pitam se da li ga vole njegova rođena djeca i da li im on umjesto priče za laku noć, filozofira kao nama, da li uopšte ima prijatelje i da li ga iko voli...?
- b. Profesor je super, ali predmet nije ono što želim proučavati.
- c. Ne sviđaju mi se ni predmet, ni profesor.
- d. Sviđaju mi se i predmet i profesor, ali je problem što u toj grupi, pored ovakvog predmeta, postoje i predmeti za koje vrijedi: vidi primjer a) + profesor predaje religiju na času jezika + priča životne priče i kako je jednom nasamario gataru...

Moj nemjerljiv doprinos obrazovanju

Trenutno, on živi u općini Novi Grad, u stanu vrijednosti 135.000 KM, ima zemljište u Binježevu u vrijednosti 12.000 KM i jedan je od četvero vlasnika nekakvog puta. (Izvor: CIN) Ja sam podstanar u općini Novi Grad. Ministar ima još 90.000 KM kredita da otplati, ja samo 20.000; vozim opel astru staru 14 godina, on suprugin auto – Peugeot 308 (vrijednost 12.000 KM). On ima pravo na službeno auto i vozača 24 sata dnevno (Uredba), ja na gradski tramvaj. On ima sina, ja kćerku.

On o mom radu misli sve najbolje. (Ja o njegovom mislim sve najgore. Razlozi su ovdje.) U ovogodišnjoj čestitki povodom Dana nastavnika (zajedno sa federalnim šefovima sindikata osnovnog i srednjeg obrazovanja), odaje mi priznanje...

Dopis moralnih patuljaka

E, sad smo došli do stvarnog problema: kao reklama za štampano izdanje 9. broja Školegijuma na portalu postavljena je samo prva od tri stranice mog teksta. Sve zamjerke Ministarstva odnose se na stavove i činjenice iznesene u tom dijelu članka. Dvije su mogućnosti – ili Ministarstvo nije pročitalo cijeli tekst ili su saglasni sa svim navedenim propustima eksterne mature koje sam naveo kasnije u tekstu. Ako je činovnicima Ministarstva mnogo izdvojiti 5 KM za Školegijum, jedine novine koje se kritički bave obrazovanjem, s ciljem da doprinesu njegovom kvalitetu, redakcija će ubuduće dostavljati besplatne primjerke svakom zaposleniku Ministarstva koji se javi kao potpisnik Reakcije na koju ovdje odgovaram. Zauhar je 20 KM godišnje. Ko će?

Pedagogija u bunkeru

U ovoj školi se godišnje isključuje više od 20 učenika, plus što napuste, što obore... Ja se sa tim ne slažem. Ako ne odlučuješ u korist učenika, nisi prosvjetni radnik. Zamjere mi što nisam na njihovoj strani, što im okrećem leđa, što ne podržavam njihova pravila. Pa trebaju stajati iza onoga što rade, lažna nezakonita solidarnost nije pedagoška. Kakvo pravo ima dijete ako je sve u rukama nastavnčkog vijeća. Više uvažavam ovu djecu nego svoje kolege i to otvoreno kažem. Uvijek komentarišem, glasno razmišljam, prozivam, otvoreno im kažem da uzimaju haram pare. Što si finiji to si jeftiniji, što si zajebaniji to si respektabilniji. O isključenju učenika treba da odlučuju ministarstvo i pedagoški zavod, svakako ništa ne rade. Oni plaćaju i finansiraju tu djecu. Mi smo škola uz ministarstvo, ali nikada nijedan ministar nije ovdje ušao. Uvijek zahtijevam da uđe u zapisnik da sam glasao protiv isključenja učenika. Lako ga je baciti na ulicu. Nikoga nije briga šta će sa njim da bude.

Tojšići: Nova škola, nova nafaka

Nova školska godina je odavno počela, a škola koja je bila ni na nebu ni na zemlji, dobila je svog usvojitelja. Istina, nastava se održava u prostorijama džamije u Gornjem Hrasnom, ali direktor je optimističan.

Bilo je mnogo nejasnoća oko izgradnje nove škole. Najprije su trebale stručne komisije da ustanove gdje se škola može graditi i koji je teren siguran, a zatim je trebalo obezbijediti zemljište na tom lokalitetu. Zahvaljujući naporima ljudi iz opštine Kalesija, sve se stiglo uraditi i radovi su počeli početkom novembra. Rok trajanja radova je tri mjeseca i tada ćemo naše đake smjestiti u nove učionice.

U Gornjem Hrasnom školu pohađa 18 djece i njih bi bilo puno više da se mladi bračni parovi ne odlučuju odseliti u gradove ili potražiti svoju sreću u zemljama inozemstva.

(Случајно) у посјети

Осам ђака за деветогодишње образовање

Школа у националном парку: природне љепоте и друштвене катастрофе у Мартин Броду

Енес Куртовић

Мартин Брод, мало мјесту у горњем току ријеке Уне, удаљено 20 km од Дрвара и 50 km од Бихаћа, ових децембарских дана обилазе тек ријетки посјетиоци. Само мјесто смјештено је у малој долини међу шумовитим висовима Осјеченице и Очигрија, лежећи на ушћу Унца у Уну.

Од љепоте се не живи

У Мартин Броду се Уна разлијева низ седрене стијене формирајући бројне водопаде и каскаде. Природне љепоте овог краја биле су разлог зашто је подручје горњег тока ријеке Уне 2008. године проглашено националним парком. Овдје присуствујем *радионици о могућностима руралног развоја*, гдје управо на примјеру Мартин Брода ана-

лизирамо потенцијале развоја подручја удаљених од градских центара. Након што су учесници размијенили информације о томе који пут за долазак до Мартин Брода је лошији и што смо се смирили након шокантног сазнања да Дом омладине и бораца у којем се радионица одржава нема Wi-Fi, а у неким угловима ни сигнала ВН Telecoma, кренули смо са *имплементацијом програма*. SWOT анализа нам је дала резултат који је мало кога изненадио: могућности и потенцијал постоје, али су нам слабости и препреке *јача* страна. Нажалост, од самих природних љепота не може се живјети.

Фотографија
Горе: Слапови на Уни,
Мартин Брод. Природа
дарежљивија од
друштва.

Кључна ријеч: Наталитет – стручни израз којим се користи демографија а означава укупно рађање на одређеном подручју у одређеном времену. Његова висина се мјери стављањем у омјер броја рођене дјеце – обично само живорођене – према укупном броју становништва. Стопа наталитета се обично рачуна на 1.000 становника и то уз помоћ математичке формуле $p = N/1000$, гдје p означава тражену стопу а N број живорођене дјеце на одређеном подручју у раздобљу за које се израчунава стопа, најчешће у години дана. Поред стопе наталитета за одређену земљу, могућа су и разна другачија рачунања, за одређену регију, за одређене скупине становништва и слично. Наталитет је виши у земљама у развоју од оног у развијеним земљама.

Ни возова, ни влакова

О животу у Мартин Броду разговарам са учесницама радионице, Митром Марчетом и Маријом Рељић, сталним житељкама овог мјеста. Од њих сазнајем да у Мартин Броду живи 110 сталних становника, повратника српске националности. Поред њих, има и оних који у родном крају проведу љето, а онда се пред зиму врате у мјеста гдје су наставили живот након расељења, 1995. године. Иако је ближи Дрвару, Мартин Брод територијално припада Општини Бихаћ и Унско-санском кантону. Од центра општине удаљени су 50 km, а дио пута још није ни асфалтиран, тако да је, поготово у зимским мјесецима, сваки одлазак до Бихаћа и назад прави подвиг и за путнике и за њихова возила. Стално запослени становници су четири радника на рибогојилишту, једна жена у локалној амбуланти и два припадника граничне службе који раде у на граничном прелазу Стрмица и који путују на посао 75 km у једном смјеру. Кроз Мартин Брод пролази и жељезничка пруга Бихаћ–Сплит, али по њој не саобраћају ни возови, ни влакови. Љети је нешто живље: дође понека група туриста, *Унска реџаија* прогнми дан-два и крајем љета долина поново утихне у транзицијску свакодневницу.

Осам ђака – пуна школа

Како је у сличним мјестима, са малим бројем становника и једноцифреним бројем дјеце школског узраста увијек проблем организовати наставу, изненадила ме информација да у Мартин Броду постоји основна школа коју похађају дјеца од првог до деветог разреда. Њих осмеро. Ради се о томе да овдашња подручна школа припада Основној школи *Кулен Вакуф – Орашац*, а како је тешко и скупо организовати превоз у 20 km удаљену централну школу, родитељи су са школским властима постигли договор да се настава за дјецу из Мартин Брода изводи у њиховој школи, а да сви наставници долазе из Кулен Вакуфа. Наставници који по распореду имају наставу у Мартин Броду путују с наставником разредне наставе, његовим приватним возилом. Из

управе централне школе појаснили су нам да трошкове путовања сноси кантонално министарство образовања и да су мјесечни трошкови 256 KM.

Митра и Марија прихватају да ме одведу до школе, мада знају да су учионице празне јер је данас настава трајала до прије сат времена. Школски распоред им је као мајкама двоје дјеце (што чини четвртину броја ученика) познат врло добро. Знају и да ове школске године први разред похађа једно дијете, други двоје, трећи, четврти и пети по једно, као и седми и осми, док у шестом и деветом разреду дјеце нема. Сигурне су и да је дугорочна прогноза за опстанак школе лоша, јер у Мартин Броду имају још двоје дјеце предшколског узраста и једну трудницу, и према њима – то је то. Нема овдје омладине, нема младих брачних парова, па је и дјеце све мање.

Као родитељке, задовољне су што је настава организована тако да дјеца не морају путовати. Кажу да родитељи овдје нису инсистирали да дјеца имају наставу по српском наставном плану и програму, нити су тражили националну групу предмета. Вјеронауку предају игумани из манастира Рмањ, који се налази на улазу у насеље. (Историја овог манастира сеже до 15. вијека.) Родитељима не смета то што дјеца у школи уче босански језик, по босанском наставном плану и програму, колико им смета то што на крају године у свједочанства тај предмет упишу као *српски језик*. Сматрају да за тим нема потребе и да би и у свједочанствима требало писати *босански језик*, јер су тај предмет и похађали. Управа школе нам је на упит о овој пракси одговорила да се настава одвија по Наставном плану и програму за деветогодишњу школу Федерације БиХ, па да то важи и за босански/хрватски/српски језик.

Долина Мумијевих

Школа се налази на малој узвисини изнад самог Миланчевог бука, па се шум воде чује у школском дворишту. Школски објекат је приземна предрадна зграда, којој би добро дошла донација за обнову крова и олука. У њеној непосредној близини, поред игралишта,

налази се и зграда старе школе, у фази распадања. Родитељи већ неко вријеме пишу надлежним органима у Бихаћу да се она санира, јер је опасност за сигурност ученика. Недостатак новца одржава *status quo* већ годинама.

Оцјењујем себе негативно, свјестан колико је то све скупа било мало да би се ишта конкретно могло побољшати. Можда овај писмени састав добије пролазну оцјену?

По завршетку *деветиољетке*, дјеца Мартин Брода своје образовање настављају у Бањој Луци или Београду, а дешава се да због школовања дјеце одсели и цијела породица. Родитељи траже посао, дјеца знање, па је одлазак из ове средине једино рјешење. Мало наде даје им заживљавање Националног парка Уна, у оквиру којег би се могла отворити радна мјеста и за становнике Мартин Брода. Од власти за сада добијају само предизборна обећања, а и сами су свјесни да их је мало и да не доносе много гласова на изборима, па политичарима и нису баш битни.

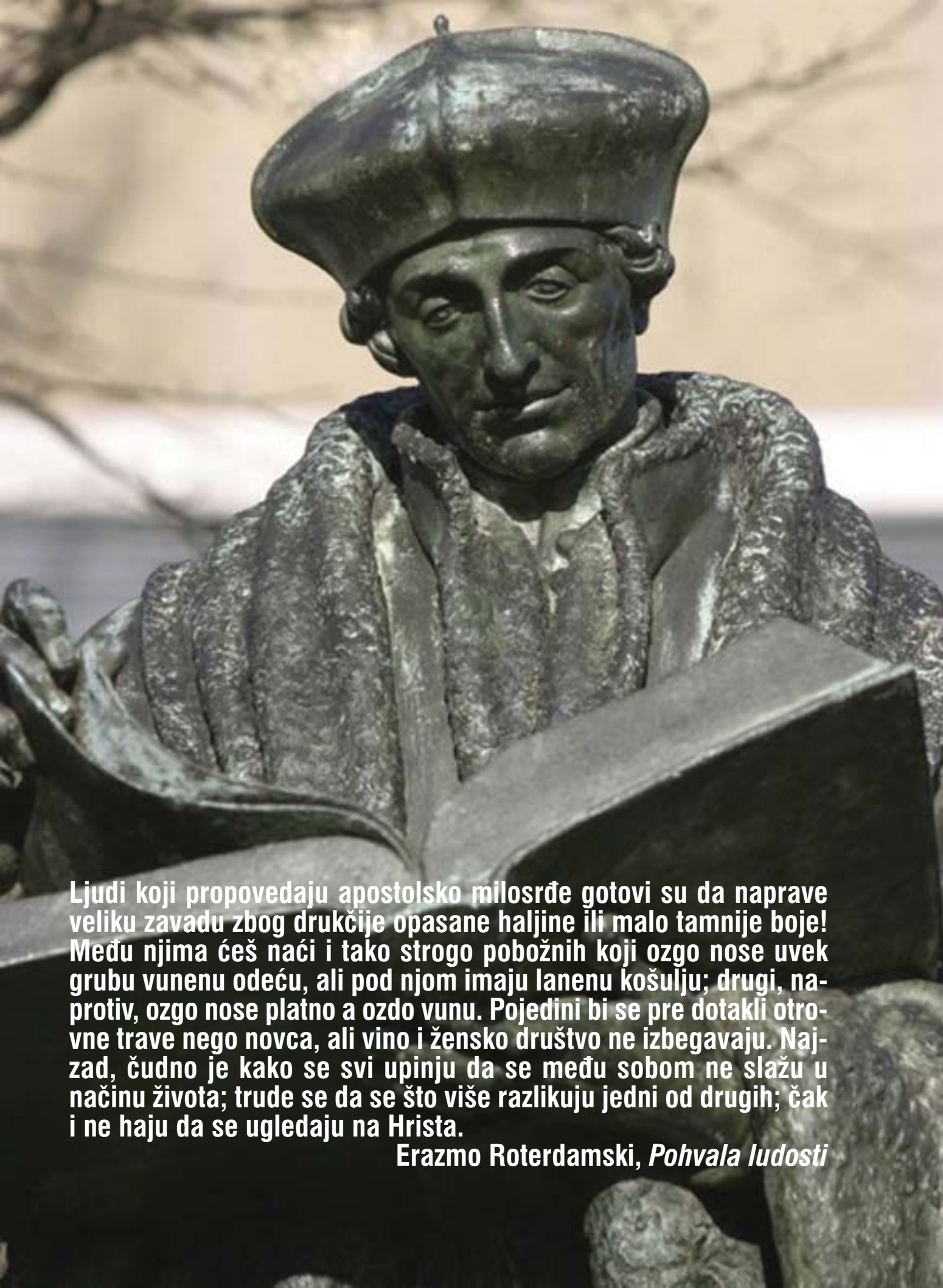
Да, праведно друштво би требало обезбиједити свим својим грађанима једнаке шансе за нормалан, квалитетан жи-

вот, без обзира на њихову националност, страначку припадност или удаљеност од центра града. Квалитетно образовање је шанса да у будућности будемо друштво знања, вођени паметним и способним људима. Такви људи су данас дјеца и у Сарајеву, у Бањој Луци, у Бихаћу, у Мартин Броду. И сви они требају своју шансу. Али те се лијепе ријечи губе овдје, у хуку прелијепог водопада.

У евалуационом формулару на крају радионице уредно сам иксиићима попунио одговор е на питања *колико сће задовољни програмом радионице? и дали је радионица задовољила ваша очекивања?*. Оцјењујем себе негативно, свјестан колико је то све скупа било мало да би се ишта конкретно могло побољшати. Можда овај писмени састав добије пролазну оцјену?

Напуштам Мартин Брод возећи се стрмом вијугавом цестом према Дрвару. Још која окука и губим из вида малу долину којој је природа дала тако много, а којој друштво даје тако мало. ●

Фотографија
Горе: Школски објекат зрео за обнову крова и олука. Поред је зграда старе школе, у фази распадања.

Ljudi koji propovedaju apostolsko milosrđe gotovi su da naprave veliku zavadu zbog drukčije opasane haljine ili malo tamnije boje! Među njima ćeš naći i tako strogo pobožnih koji ozgo nose uvek grubu vunenu odeću, ali pod njom imaju lanenu košulju; drugi, naprotiv, ozgo nose platno a ozdo vunu. Pojedini bi se pre dotakli otrovne trave nego novca, ali vino i žensko društvo ne izbegavaju. Najzad, čudno je kako se svi upinju da se među sobom ne slažu u načinu života; trude se da se što više razlikuju jedni od drugih; čak i ne haju da se ugledaju na Hrista.

Erazmo Roterdamski, *Pohvala ludosti*

Šta fali dresuri

Ja hoću život, pseći život...

ICE

ČIŠĆENJE MINA

Rečeno je, i mnogo puta ponovljeno na stranicama Školegijuma, da odgajati znači živjeti kao uzor; sve ostalo je dresura. Ukoliko kao prosvjetni radnik ne živiš u skladu s vrijednostima kojima poučavaš, pitanje je za kraj ovog teksta: čemu dresiraš djecu?

Amer Tikveša

Ključna riječ: Mina – svako sredstvo postavljeno ispod površine zemlje ili na zemlji, ili u blizini zemlje ili druge površine, čija je namena da eksplodira usled prisustva, blizine ili kontakta sa osobom ili vozilom. Ova definicija obuhvata različite vrste mina i one se, obično, klasifikuju prema cilju za koji su namenjene ili okruženju za koje su projektovane. U našoj vojnoj terminologiji postoje definicije protivpešačkih i protivtenkovskih mina.

Vodič Alden Ćesko i njegov pas Betsy, zaposleni u Federalnoj upravi Civilne zaštite na poslovima deminiranja, 22. 10. 2014. dobili su nagradu MDD tim godine (MDD je skraćenica od Mine detection dog). Nagradu im je dodijelio Marshal Legacy Institute (MLI), institucija koja za misiju ima oslobađanje Zemlje od mina. Betsy je za otkrivanje mina obučena u MDD centru BiH i ovo je drugi pas obučen kod njih koji je dobio nagradu za najboljeg psa za otkrivanje mina u svijetu.

Posjetio sam MDD centar i Federalnu upravu civilne zaštite da vidim šta to oni rade s psima da budu najbolji na svijetu i da vidim da li na osnovu vlastitog iskustva rada u prosvjeti mogu izvesti poređenje između njihovog uspjeha s psima i (ne)uspjeha našeg obrazovnog sistema s djecom.

Ozbiljan pristup i učinkovitost

Pas koji bude odabran za edukaciju u MDD centru, prema riječima Nermina Hadžimujagića, direktora MDD centra BiH, sigurno uspješno završava obuku. Nijedan njihov pas nikad nije poginuo ili bio povrijeđen na radu, što znači da u poslu ne griješe, jer kod deminiranja i najmanja greška znači često smrt, a uvijek povredu. On nema informaciju da se to desilo ijednom psu igdje u svijetu.

Njihova učinkovitost je, također, velika, zato ih i koriste u Federalnoj upravi Ci-

vilne zaštite. Sead Vrana, šef Odsjeka za neeksplozivna ubojna sredstva pri Federalnoj upravi Civilne zaštite, kaže: *Produktivnost je da jedan par pasa, prema standardima, u zavisnosti od okolnosti na terenu, od vrste tla, vegetacije, dnevno čisti oko 1000 kvadratnih metara. Tu imamo dva psa, dva čovjeka i jedno vozilo, to je ta minimalna jedinica koja pruža podršku deminerskom timu. Manuelnom timu bi trebalo, opet u zavisnosti od vrste tla, ali pretpostavimo da se radi o terenu gdje su vidljivi tragovi ratnih dejstava, pa ima i gelera, gdje detektorom za metal mora biti sve provjereno – tom manuelnom timu od osam deminera, vođe tima i bolničara, trebalo bi dva do dva i po dana.*

O ljubavi i novcu

Zašto su ti psi tako savršeni? Mnogo toga je do novca. Obuka psa košta 15.000 dolara. Ona se završava u dobi između 12 i 16 mjeseci. Međutim, ne troši se samo u vrijeme obuke, već i tokom rada (a psi rade u prosjeku do desete godine). Pa i kad su u penziji, na pse se troši. Pas deminer mora imati najkvalitetniju njegu i hranu, najbolje transportere, prostranu štenaru, vodiča koji prima platu, on je skupa investicija i, jednostavno, samo se sudbini smije prepustiti mogućnost negativnog uticaja na kvalitet njegovog rada.

V., kojem sam predavao u sedmom razredu, imao je jednu svesku za sve predmete. U zbornici se govorilo da mu druga i ne treba, on je bio tu da *kroz školu prođe*. Aleksandar Mićević, trener u Centru za obuku pasa, kaže:

Da biste radili s psima, morate pse voljeti. Vrijeme je takvo, mnogi rade razne poslove da bi preživjeli.

Egzistencijalni moment je važan, ali raditi s psima samo zbog plate znači neuspjeh u poslu i, s obzirom na cijenu investicije, taj se rizik ne može podnijeti.

Prema psu ne smijete biti grubi ni na koji način, pogotovo fizički. Možete ga vratiti na početak procesa.

Pas, također, ne smije osjetiti vašu nervozu. Ako psu ne ide i ako gubite strpljenje, jednostavno ga pustite taj dan da radi šta hoće.

Nastavnici su, za razliku od trenera pasa, neka druga priča. V. je teško savladavao školsko gradivo. Bio je odgojno zapušten, siromašan, ni u čemu dovoljno do-

Fotografija
Lijevo: Dvorište Federalne uprave Civilne zaštite u Azićima; Betsy pred štenarom

bar. U njegovoj dobi djeca su željna dokazivanja, pogotovo među sobom. Nije imao čime da se dokaže pa ga je potreba da skrene na sebe pažnju tjerala i na to da pristane da ga vršnjaci ponižavaju. Spriječio sam to nekoliko puta, skretao pažnju drugim nastavnicima i upravi škole, ali odgovori se mogu sumirati u jedan: *Ma pusti, dječija posla.*

Naći način da ode sa časa, bila mu je glavna zanimacija. Jednom je rekao da mora u Hitnu.

– Zašto?

– Curi mi gnoj iz noge?

– Mogu li pogledati?

Zagrnulo je nogavicu i, zaista, gnoj je bio vidljiv u predjelu potkoljenice. Noga je bolesno izgledala.

– Kako ti se to desilo?

– Kad sam bio mali lonac vrele vode mi pao na nogu i to nikad nije zaraslo.

Pustio sam ga da ide i nakon časa razgovarao s direktoricom i pedagogom. Bili su dobro upoznati sa svim. V-ovi roditelji nisu gotovo nikakvu pažnju poklanjali djetetu. Radilo se o slučaju za socijalne radnike, ali, kako reče direktorica, postojala je opravdana sumnja da bi dijete mogli oduzeti od roditelja.

– Pa super – rekao sam naivno.

– Šta ti misliš? Da smo mi jedina škola? Nastavnici ionako muku muče s normom, još da pukne glas kako uzimamo djecu od roditelja pa da ih masovno počnu ispisivati, a svakako se sve manje djece upisuje. Ne dolazi u obzir – rekla je direktorica.

Psi u Centru za obuku pasa su sretniji od V-a, a on je samo paradigmatički primjer nesretne djece koju sam upoznao radeći u školi i o kojoj su mi drugi nastavnici pričali. Škola, ako ih ne može učiniti sretnima, može barem sretnijima, ali se u nekim slučajevima to kosi s finansijskim interesima škole.

O captain, my captain...

Međutim, ljubav prema psima nije ograničena samo na period obuke. Od početka do kraja radnog vijeka s psom radi onaj ko pse voli. Ne samo to; bira se vodič s kojim se pas može intimizirati. Nakon obuke, mnogo prije nego što pas vidi pravo minsko polje, dolazi period integracije psa s vodičem. Ako u roku od dva mjeseca ne postanu prijatelji, pas dobija drugog vodiča i tako dok se se ne nađe onaj s kojim pas ide do kraja svog radnog vijeka. Alden Česko za Betsy kaže:

Imam namjeru da uzmem Betsy kad bude spremna za penziju. Ide ona sa mnom do kraja života. Bit će ljubimac.

Damir Garibović, također vodič pasa i deminer u Federalnoj upravi Civilne zaštite, već je imao pensionisanog psa kao ljubimca:

Već sam jednog bio uzeo, proveo je kod mene nekih 5-6 godina. Pošto je imao problema sa srednjim uhom, malo je ranije otišao u penziju. Uginuo je prošle zime. Nauživao se kao malo koji pas.

Ako vodič psa ne može preuzeti, pas onda ostaje u firmi i biva prekvalifikovan,

Fotografija

Gore: Slijeva nadesno: Alden Česko i Betsy, Jozo Jukić i Navaro, Emir Čukas i Rejčel, Damir Garibović i Džejson

Borci za zaštitu životinja nerijetko su upozoravali da je upotreba pasa u svrhe deminiranja ustvari zloupotreba i da se psi izlažu stresnoj situaciji. Sead Vrana te tvrdnje odlučno demantuje.

najčešće u čuvara, ali i dalje se nastavlja s vrhunskom hranom i njegovom. Osmotrim li sebe kao vodiča djece kroz plan i program bosanskog jezika i književnosti, moram reći da sam V-u i njegovim vršnjacima u školi bio već treći nastavnik bosanskog. Nakon te godine sam otišao; vjerovatno je došao četvrti ili su moji časovi dodijeljeni nastavnicima koji su već predavali jezik i književnost. Uglavnom, vremena za integraciju nije bilo. Učenici su se na to žalili, ali i pravdali svoje greške svaljujući odgovornost za svoje neznanje na prethodne nastavnike. V-u i nekolicini je to bilo svejedno, oni su tu bili samo zbog brojnosti. I danas su nastavnici vezani najčešće jednogodišnjim ili kraćim ugovorima i nerijetko se više trude da slušaju sebi nadređene nego potrebe djece.

Trice i kućine

Da bi pas uopšte dobio dozvolu za rad, on nakon obuke i nakon integracije s vodičem demonstrira svoje znanje pred komisijom koju formira Centar za uklanjanje mina BiH. Treba proći test tako što u 400 kvadratnih metara mora locirati sve mine u roku od četiri sata. Ako locira neki predmet koji nije mina, i u tom slučaju pada. I nakon što počne raditi, svakih šest mjeseci pas polaže taj test. Ako padne, ide na doobuku. Greške se ne smiju dopustiti.

U školi nije bilo popravnih, osim iz fizike i matematike, ali i tu više zbog održavanja autoriteta škole i predmeta. Meni je, kao nastavniku jezika i književnosti, direktorica zamjerala na tricama.

– Nisu to trice, direktorice, to su jedinice, samo ih ja tako pišem – odgovorio sam, šaleći se.

– Neka znaju čitat i pisat kako treba, šta će im sad tamo bogzna šta. Nemoj više, žale se roditelji da ispada kako im djeca ne znaju vlastiti jezik.

S obzirom da su došli do sedmog razreda, podrazumijevalo se da znaju čitati i pisati, ali to nije bilo tako. V je znao pisati velikim, teško razgovijetnim latiničnim slovima, a nije čitao nego sricao slovo po slovo nakon čega bi sastavio riječ. Ono što pročitao slabo je razumijevao, a, u pravilu, nikad nije znao prepričati šta je pročitao. Nije bio sam, ali plan i program nije dozvoljavao da tu djecu opismenja-

vam. Na kraju krajeva, nisam za to bio ni kvalifikovan. Muku sam mučio kako da ih ocijenim.

Predloženo mi je:

– Upisuj dvice. I da nauči za dvicu, šta ima od nje?

Roditelji te djece, siromašne, nisu se žalili na ocjene. Žalili su se imućni roditelji čijem materijalnom stanju ili obiteljskom pedigreu nisu odgovarale trice. Najniža ocjena koja se mogla dati bila je ta, pod uslovom da dijete zna čitati i pisati, a ako ne zna, onda dva.

Prema riječima Nermina Hadžimujagića, direktora Centra za obuku pasa, pedigre kod pasa za deminiranje nije važan:

Ovo nisu psi za izložbu, nego radni. Važna je motiviranost psa za igru. Pas, kad ga biraju za obuku iz legla, mora imati veliku motiviranost za rad, traženje lopte, ogromnu želju za igranje s lopticom. Iako pedigre nije važan, psi demineri isključivo su njemački i belgijski ovčari.

Canis ludens

I za djecu i za pse važna je igra. Mićević kaže da cijeli proces rada zavisi od želje psa za igrom. Nakon uspješno obavljenog zadatka, pas dobija lopticu ili kong. U toku obuke, psa se nauči da miris eksploziva poveže sa željenom igračkom. I on, ustvari, nalazi minu da bi dobio lopticu. Kada nađe minu, pas sjedne ispred nje, leđima joj okrenut. Vodič potom markira minu i izvodi psa, a deminer vadi minu.

Borci za zaštitu životinja nerijetko su upozoravali da je upotreba pasa u svrhe deminiranja ustvari zloupotreba i da se psi izlažu stresnoj situaciji. Sead Vrana te tvrdnje odlučno demantuje; kaže da nema stresa, pas sve doživljava kao igru. A Alden Česko kaže da Betsy nikad tokom deminiranja nije pokazala uznemirenost, a stresu je bila izložena jedino kad je putovala u Ameriku na dodjelu nagrade:

Kad sam je našao na aerodromu, bila je preplašena: Ne znam gdje sam došla, šta se desilo, kao da kaže. Kad me vidjela, samo što nije zaplakala: Evo, konačno, neko moj. U Americi smo u jednoj školi imali prezentaciju rada pred djecom. Ona je bila perfektna. Tačno se poželjela da radi.

Škola je, ipak, za dosta djece stresna. Mnogo se govori o učenju kroz igru, ali, praktično, taj proces se završi u nižim ra-

zredima osnovne škole. U školi u kojoj sam radio učenici su se jedino mogli susresti s igrom kao obaveznim dijelom nastavnog procesa na časovima tjelesnog odgoja. Igra i drugi vidovi zabave ili njihovih interesovanja u školskoj organizaciji nerijetko su služili kao disciplinski korektiv, u smislu da se nekom uskrati nastup u školskom timu, odlazak na ekskurziju ili učešće na priredbi zbog nediscipline na nekom od časova ili zbog velikog broja jedinica. V. zbog toga nije imao nikakvu šansu da u sklopu obrazovnog procesa uspije ni kroz vannastavne aktivnosti.

A i motiv za učenje je slab i najčešće ga ne nudi škola. Jako mali broj djece, izrazito uspješne, osjete slast nagrade na nekom od takmičenja. Jedina privilegija koju stižu nagrađeni jesu bodovi prilikom upisa u srednju školu ili na fakultet. Motivacija za obrazovanje, za većinu djece, uglavnom je svedena na roditeljska nagrađivanja koja često mogu biti kontraproduktivna jer ne utiču na razvoj ljubavi prema nauci, umjetnosti i sportu. S druge strane, od malih nogu utiču na razvoj jedne od najnegativnijih ljudskih osobina – koristoljublja.

Post Scriptum

Da ne bi došlo do zabune, a uvijek dođe kad je želja za optužbom veća od želje za razumijevanjem, treba eksplicitno još jednom reći da cilj teksta nije nikakvo poređenje djece s psima, već sistema obuke pasa, iza kojeg stoje ozbiljne međunarodne institucije, kakav je State Department, i našeg sistema obrazovanja iza kojeg sto-

ji... da li iko ozbiljan? U suštini, i naši ljudski i njihovi pseći zaštitnici u temelju svog djelovanja imaju isto – društvenu odgovornost. Kod prvih, u viziji društvene odgovornosti pas nije na prvom mjestu, glavna stvar je deminiranje, pas je više sredstvo. U viziji društvene odgovornosti našeg obrazovnog sistema, a valjda i svih obrazovnih sistema u svijetu, dijete je na prvom mjestu jer ono je budućnost. Uprkos tome, svim psima u MDD centru ili u Federalnoj upravi Civilne zaštite bolje je nego mnogoj djeci o kojoj glavnu brigu vodi naš obrazovni sistem. Psi nauče sve čemu ih se uči, djeca ne, i pritom nisu djeca kriva. Psi nauče sve jer je to što se od njih traži moguće naučiti i znaju zašto to uče – da dobiju lopticu ili kong. Njihov trener zna također zašto ih uči – da bi nanjušili minu. Prevara? Možda. Mnoga djeca ne znaju zašto uče to što uče a ni mnogi nastavnici ne znaju zašto je to djeci potrebno. Ona djeca koja, pak, misle da znaju, često na kraju budu prevarena, to ne bude to – željena srednja škola, upis na fakultet, posao.

Bolje bi učili da se u obrazovanje ulaže maksimum, da učionica ne liči na pećinu u odnosu na vlastitu sobu ili obližnju kladionicu, da im se poklanja ljubav i da uče kroz igru. Za sve se to deklarativno zalažemo, ali toga nema nikako ili nema u dovoljnoj mjeri. U odgoju pasa deminera ima. ●

slika

A photograph of a glass jar containing a biological specimen, likely a mold or fungus. The specimen is highly textured and multi-colored, with prominent red, brown, and greyish areas. The jar is partially filled with a clear liquid, and the specimen appears to be growing on a surface within the jar. The background is dark and out of focus.

U školskoj tegli

ćelije sive

prime mekoću

i oblik gljive

Студентски стандард

У миру са дном

Уз приватне факултете природно је да ничу и приватни студентски домови. Мање је природно да ничу уз друштвене, као да им је циљ понизити оне чија су мјесечна примања далеко нижа од потреба. Прича о наличју нашег сиромаштва.

Амра Пенава

Кључна ријеч: Сиромаштво – немогућност задовољавања основних људских потреба, односно недостатак материјалних средстава нужних за одржавање живота и здравља. Под основним људским потребама најчешће се подразумевају редовна исхрана, односно заштита од природних елемената (становање).

Појам сиромаштва укључује и стање у коме је поједина особа у стању задовољавати своје основне потребе, али не и друге потребе (хигијена, образовање, рекреација и сл.) које се сматрају дијелом животног стандарда неке државе. У том се случају говори о тзв. релативном сиромаштву.

Фотографија:

Лијево: Неџарићи, два студентска дома, на супротним странама свемира

Пошћивање, уколико сће заинтересирани да дио свој академској живојиа ироведете у сћуденћском дому високој сћандарда са безброј догајних садржаја у луксузном инћеријеру, онда ће засићурно луксузни сћуденћски хоћел Емиран исћунићи ваша очекивања као ресћекћабилан чимбеник у живојиу сћуденнаћи Сарајевских факулћетиа и да ће између остћалој својом ићонудом услуга које омоћућавају далеко најредније услове значајно ућјецаћи на квалићетћу Вашеј сћудирања... Све собе садрже креветће за миран сан са ићилаћоћеним маграцима, делуц јорћанима и анћиалерћијским јасћуцима, власћићи кућаонице с ћушем, ићојединачни радни ићросћор за учење, ТВ са кабловским ићорћрамима, инћернетћ и Wi-Fi, најсучременији сусћав заићићиће, венћићилације и ћријања (...) Бићи далеко од куће није лако, али живој је бољи кад се дијели, ићоћићово у овом случају, дакле са друћим сћуденћима који дијеле Ваш осћећај и имају исће циљеве, а ићо су образовање и ићрви кораци ка ићресћекћивној будућности. Бић ћетије окружени и члановима ићима Емиран које ће ваш боравак учинићи да се осћећаиће као код куће ићодижући ћа изнад нивоа удобности и ићрактићности, иће заједно са Вама ићронаћи Ваше мјесћо у овом луксузном амби-

јенћу у којем ћетије бићи ићио ићроду-кћивнићи, али и одморнићи.¹

Овако гласи реклама за приватни студентски дом Емиран, подигнут дословно у дворишту државној, у сарајевском насељу Неџарићи. Одлучујем га посјетити, највише због чињенице да је два различита концепта студентског стандарда урбанизам Општине Нови Град смјестио тако близу један другоме. Већ видим текст – *Бијес и сћић*; осјете ли студенти Емирана стид, осјете ли студенти у Дому бијес; ако да – зашто, ако не – зашто не? Записујем питања, *не дај Боже*, заборавит ћу шта. Сва сам се унијела у фазон новинарке. Готово да се осћем као тајна агентича.

Ко пита – скита!

Прилазим домовима и усликам – један поред другог – гламур и чемер студентских дана. *Блиц – блиц*. Гледам фотографију на мобителу док улазим у државни дом и крећем ка рецепцији. Набаћим осмијех и пожелим добар дан госпоћи која сједи иза високог стакленог подија.

– *Шћа је?* – први хладан туш. Осмијех нестаје.

– *Извићавам се, нисам сћуденћица, овдје сам ићословно.*

Госпоћа устаје и отвара ми врата. Не морам више *ломитћи кичму* причајући на ону шалтер-рупу. (*Хм, дакле, ако наћласим да сам ићу ићословно – одмах ме схваћијају озбиљно!*) Објасним госпоћи зашто сам ту, да сам звала прије неколико дана, те да су ми из управе рекли да доћем послијеподне, јер су већином они који мени требају – главни и одговорни! – присутни у послијеподневним сатима.

– *Са' ћу ја назваћи ућравнићу. Хало... е... ево нака новинарка иће ићреба, како-но рече, часоћис?*

Трећи пут, љубазно и поновно уз осмијех, понављам госпоћи да *није часоћис нећо маћазин за ићраведније образовање, Школећијум.*

– *Маћазин за ићра... ма ећио ићи је ићамо ића ићи види ићића хоће!* – Други хладан туш. – *Прва десно, ићише на враћићим' ућравнића.*

¹ http://emiran.ba/?page_id=84

Прва десно, тражим врата, аха – пише Управа. Удахнем дубоко и призовем мир, јер ме овакве ситуације неријетко врло лако избаце из такта. Отварам врата. У петнаестак квадрата који се указују испред мене, сједи 6–7 људи. Соба задимљена и испуњена којеквким мјешавинама мириса. На исто питање, постављено и на улазу, дајем исти одговор и објашњавам управници, која није сматрала за сходно да се и она представи, зашто сам ту.

– Не може, не може. Ја не дајем никакве изјаве. То Вам (морам ли споменути колико сам се обрадовала овом првом исказу поштовања у виду персирања!) само може генерални директор дозволити.

Након што се усуђујем изјавити како је то јавна установа, да дотична слови за управницу, те да не разумијем зашто ми је потребна дозвола генералног директора, добијам нову објавијену:

– Ви новинари сваишта пишете. Не дајем изјаве. Он Вам је горе на Скендерији.

И онда слиједи објашњење како доћи до њега. Тражим контакт-телефон особе која ће бити спремна размијенити неколико реченица са мном. *Имам ли ириситију макар да направим неколико фотодографија и разговарам са студентима или и за то морам имати дозволу?* (Узалудно исцрпљена иронија.)

– Наравно, одговара управница, не може ништа сликати нићи разговарати са студентима без дозволе генералног. (Тај генерални мора да је нека

ојака фаца кад га студенти морају питати и за властито мишљење.) Узимам папирић на који ми је госпођа управница написала контакт-телефон, захваљујем се и излазим. На излазу осјетим на себи мрки поглед рецепционерке која се сад гурка са неким новим чланом у свом малом царству рецепције и коментарише – новинарка.

Забране ми никад нису биле миле, поготово оне које су се са логиком ми моишле. Тако, излазећи, застајем са неколико студената, не бих ли добила од њих неки коментар кад ме се већ сви боје. *Јој, немам кад, немам времена, журим, не бих хвала...* Фрустрација и стрес ме већ почињу нагризати и не могу се натјерати да схватим оно што сам имала прилику видјети и чути. Је ли могуће да је мени – која немам апсолутно никакве везе са студентским домом и која сам све вријеме студија провела у *родитељском знијезду* – битнија истина о томе ко је, како и зашто довео домове на ранг на коме се тренутно налазе, него онима који у њима живе?

Покушавам пронаћи улаз у *Емиран*. Таксиста који је *прочишао* моје намјере довикује са оближњег *taxi*-штанда: *Право горе, сине, ја десно, одмах ћеш доћи на вратица.*

Улазим у хотел. Одмах сте у кафетерији/*caffe* сластичарној. Примјећујем да тренутно нема много гостију/студената. Са моје лијеве стране сједи студентика, која је некако одмах знала да сам нова и упућује ме на рецепцију, на којој ме дочекују с осмијехом.

У бој

Објашњавам младој рецепционерки зашто сам ту и да бих требала разговарати са госпођом Наном Торлак, пројект-менаџерицом (сазнала сам њено име на званичној интернет страници хотела). Дјевојка ми показује иза мојих леђа, *Ено, оно Вам је госпођа Торлак*. За столом сједи, окренута леђима према мени, госпођа савијена над лаптопом испред кога су два-три мобилна уређаја, а свуда око ње папири. Замолим рецепционерку да ју обавијести да сам ту и пита да ли ће ме примити. Дјевојка одлази, и убрзо чујем – *иришише, молим Вас*. Након мог извињења што

долазим ненајављена и приједлога да се договоримо за неки други термин када она неће бити заузета, менаџерица ми одговара: *Ма хајте молим Вас, кад сће већ ћу, да обавимо посао. Жао ми Вас сад враћајући.* (Посао менаџерице идеалан је посао за ову госпођу! – прва помисао.)

– *Хоћете кафе?* Не, хвала. *Хајте молим Вас, моћи сће пробати и неки колач?* Не, не, хвала Вам, ја бих радије да почнемо. *Хоћел је приватна инвестиције годинина Емира Шарића – започиње пројект-менаџерица Нана – који је, уознаји са сћањем у државним домовима кроз лично искуство, желио учинити нешто за наше студенте. Омогућити им бољу понуду.*

– Има ли много заинтересираних?

– *Хоћел може примити 220 студентина. Још нису попуњени сви капацитети, али желим истакнути чињеницу да је већина студентина/станара са, да иако кажем, говорног подручја Босне и Херцеговине.*

На питање који су најчешћи факултетски одабири станара, менаџерица одговара да има студената са свих факултета, али да су то већином студенти који студирају на приватним факултетима.

– *Молим Вас, немојте ово схватити као да је хоћел само за божање. Напротив, овдје има много студентина који су морали уложити велики труд у учење да би себи омогућили стипендију која би им помогла како са финансирањем универзитета иако и са њима*

њем хоћела. Такођер – а знам то, јер смо овдје настојали што више истакнути породичне/обитељске односе – има много и оних који су радили преко љета те оних који првенствено хонорарно раде у хоћелу како би себи могли обезбиједити смјештај, или помогли родитељима при финансирању.

– Шта нудите студентима?

– *Модеран концепт живљења, намијењен студентима и конципиран иако да им омогући на једном мјесцу дојово све што им је потребно. Свака соба има предвиђен и задовољавајући проспект у коме ће се они осјећати угодно и имати довољно простора за себе. Поред тога, имамо читаонице у којима студенти уче када год желе, коирницу која је студентима увијек потребна, кафе слаткишарну и још много тога. Кад се желе одморити, након учења, имају на располагању спа-центар у оквиру кога имамо турско кувачило, сауну и шерејану.*

Док слушам менаџерицу покушавам збројити трошкове које просјечан студент мора имати након што плати станарину у државном дому. Станарина плус новац који је потребан за копирање свих књига које су вам потребне за годину студија, па онда принтање свих семинарских радова, одлазак у теретану... много новца. Математика ми никад није била јача страна.

– *Јесте сигурни да нећете кафе, хајте молим Вас, кад већ сједимо?* – пренух се након постављеног питања. Не, не.

– *Смјештај студентина бирају искључиво родитељи. У понуди имамо двокреветне и једнокреветне собе. Цијена једнокреветне собе је 550 КМ, а двокреветне 400 КМ по особи. У првој години цијене смјештаја имају укључен поуст од 20%. Дакле, студенти/студентике који/које су се уписали/уписале у првој години након ошварања хоћела, ошварују иај поуст и исти се задржава све до краја школовања. Ми не продајемо собу, нешто нудимо сваком студенту квалитетне увјете за учење и ошвешање за животи који зајочињу, далеко од својих домова, те сигурности станара.*

– *Храна? Сарађујете са домаћим снабдјевачима или?*

Фотографија
Горе: Радни дан у студентској соби

Веће је сиромаштво од излизаних итисона и хладне воде у купатилима недостатак духа, пристојности и храбрости.

– Видиш, цјелокућан пројекат у сарадњи је са босанскохерцеговачким фирмама. То је и био један од циљева инвестиционог плана. Оно на чему ми инвестирамо јесте food revolution, уколико си чули за то. Храна направљена по савјетима свјетски познатог кухара Jamie Olivera. Здрава исхрана за нас је била још један од неопходних садржаја који смо морали обезбиједити студентима, како се оно каже, концентратија зависи умножме и од исхране. (Смијех)

– Запослили сте и нове раднике?

– Да, омогућили смо запошљавање за 40 људи. Углавном младих људи.

– Желите ли додати нешто?

– Да. Видиш, много се пољемисе о томе како се изградњом овог хотела ствара јаз између богатих и сиромашних. То никако није била намјера нашег инвестиционог плана.

– Али зашто се одлучио баш за ту локацију, очи у очи, са Студентским домом Неџарићи?

– Бирали смо насеље у којем има студената. Знаш, сви студенти дома Неџарићи могу користити наши вешерај, могу овдје ојрати своју одјећу. Ми смо свјесни какво је стање у државним домовима. Такођер, могу користити и наше чистачнице. Ево мало рије – окреће се – нема их више, овдје су сједила двојица студената из дома Неџарићи који редовно посјећују наше чистачнице. Такођер, појуси на храну у нашем ресторани за студенте износи 17%.

На почетку разговора са Наном Торлак (признајем!) нисам имала намјеру освјетлити образ луксузног хотела за студенте, из простог разлога што ми ријечи луксуз и студент никада нису ишле скупа. Сад већ почињем размишљати о томе да ли сам изгубила осјећај објективности, или је само у питању сјај љубазности који ме завео и скренуо са прамца кога сам се имала намјеру чврсто држати? Увучена у маркетиншки трик?

Сликање хотела? Очекујем паљбу испраика/извињења у којима ће се позивати којекакви генерални директори и извршни делегати.

– Наравно. Сачекајте само тренућак.

Телефонира. Недуго након тога придружује нам се још једна млада дјевојка.

– Поштовање. Ја сам Адела Буџмир, маркетинг-менаџерица, провешћу ћу Вас хоћелом, ћа усликајте шћо ћог желите.

Полазимо. Примјећујем да нема студената. Неколицина студената је још у читачоници. Картица којом Адела покуша отворити врата једне од соба истекла је. Мора отићи по нову. (Вријеме које је ћој требало да замијени картице, мени је послужило да покушам средити мисли. Амра, не дозволи да ти продају причу!)

Сусрећемо једну од студентца. Вољна је дати изјаву.

Џенана Арнаут је студентца рођена и одрасла у Шведској. Добила је стипендију, те ју је, уз новац који је прикупила радећи хонорарне послове, одлучила инвестирати у смјештај и школарину на Ганићевом факултету у Сарајеву.

– Државни дом није био опција? Није... знаш, чистачица сам много о државним домовима и стању у њима. Није ми то никако била опција. Половином септембра дошла сам овдје са својом породицом како бисмо изабрали смјештај. Искрена да будем, изгледало ми је мало несварно. Они једноставно имају све што нама, студентима, треба. Уселила сам се 1. октобра.

– И, како ти се чини?

Сујер. Знаш шта, највише ми се свиђа што увијек имам некога на располагању. У било које доба дана или ноћи, знам да нисам сама. А то ми је јако битно. То, и осјећај сигурности.

– Дружиш се са студентима државних студентских домована?

Наравно. Студенти из овог дома (показује руком у правцу Неџарића) често долазе овамо. Недавно, кад је била утакмица БиХ, овдје је кафеџерија била пуна. Баш нас је било много и било је лијепо.

Сама пала, сама се убила

У ово мало истраживање кренула сам са претпоставком да ћу успјешно доказати како се у Неџарићима, наочиглед

свих, гради и поспјешује социјална разлика међу студентима, те како је хотел продукт неког страног инвеститора који је уложио да би профитирао, не обазирајући се на чињеницу да би на тај начин могао студентима који немају могућност себи осигурати *луксузни смјештај* створити комплекс мање вредности. Сваки нови корак мог малог истраживања водио ме ка друкчијим закључцима. Први је био тренутак када сам почела сумњати у то да је моје објективно перо заражено маркетиншким триковима, други, да сам након непријатности и некултуре коју сам затекла у администрацији управе Студентског дома Неџарићи омађијана љубазношћу на коју сам наишла у хотелу Емиран.

Истина је...?

Годинама слушамо приче о пропадању државних студентских домова, о нестајању простора за студенте, о немогућим увјетима у којима живе... А онда, када је на сцену ступио приватни бизнис, коса нам се дигла (мени сигурно јесте!) при помисли на сиромаштво које ће постати још видљивије. Нико се заправо не жели бавити једноставном чињеницом да сиромаштво није само оно што око види. Веће је сиромаштво од излизаних итисона и хладне воде у купатилима недостатак духа, пристojности и храбрости. Три састојка која су давно напустила лонац Неџарића.

Као да ми је драго што моја претпоставка (предрасуда?) почиње нестајати.

Аргументи полако прелазе на *непријатну* страну.

Еци пеци пец – ко је мали зец?

Сирах је најгора издајница... А мени се чини да је сирах највећа срамота овог свијета, и највеће понижење човјеково. Измахнути је над њим, као бич, уперен у грло, као нож. Човјек је оикољен сирахом, као фламеном, попољен њиме, као водом. Плаши га судбина, њлаши га суирашњи дан, њлаши га владајући закон, њлаши га моћнији човјек...²

Нема броја кафама које су испијене и причама о јадима младих студената које нисам (понекад и приморана) слушала из дана у дан. Хиљаду проблема, сви без рјешења. Летаргија која је обузела моју генерацију, њихова небрига за властиту квалитету живота и њихов страх, како ће реагирати директор, како ће реагирати пријатељи, запосленици дома и тако унедоглед. Мислити да су они предодређени на понижавајуће увјете живота постаје ми помало наивно.

Проста рачуница:

Станарина коју плаћате у државним домовима износи, отприлике, **за најјефтинију собу, 99 КМ, за најскупљу 154 КМ**. Након што се уселите, примјетит ћете да вам кревет није по вољи – годно би вам мадрац (мин. 50 КМ). *Жао нам је, збријање не ради, али можеће себи кућни збријалицу (80 КМ)*. *Видиће, сад шренућно нема воде*. Платите фризеру, да вам макар косу опере, жене: мин. 20 КМ. Хладно вам је у читаоници – платите чланарину у градским библиотекама 10–20 КМ. Са најскупљом собом, и још безброј неопходних ствари које ће вам требати, а нећете их имати на располагању, достићи ћете цифру од 400 КМ, ако не и много вишу. Ни сиромаштво, очито, није јефтино.

Колико га скупо треба платити, да би му се рекло – доста? ●

Фотографија
Горе: Вешерај, на
услугу и студентима из
комшилука

² Меша Селимовић, *Тврђава*

Pripremila: Merima Dervišić

I bez škole znamo odrediti šanse

Svi smo po prirodi kladioničari – sposobnost da odredimo šanse vjerovatno nam je urođena.

New Scientist piše kako djeca od 5 ili 6 godina mogu razviti sposobnost da predviđaju, recimo, koji će se od dva događaja vjerovatnije desiti. Kako u ovom periodu počinju sa školom, još uvijek ne znamo da li je takva sposobnost urođena ili je rezultat zadataka koje djeca dobijaju u školi u prvim danima. **Vittorio Girotto**, kognitivni psiholog na **Univerzitetu u Veneciji** napravio je eksperiment sa mještanima i mještankama jednog sela u **Gvatemali**, koji nisu imali nikakvo formalno obrazovanje. Dao je grupi od 20 odraslih testove kojima je ocjenjivao njihovu intuiciju u vezi s određivanjem šansi. Svih 20 testiranih osoba odgovorilo je tačno, a čak su i djeca između 7 i 9 godina imala slične rezultate. Kako kaže, cilj je dokazati kako posjedujemo osjećaj za šansu koji je univerzalan. Potom trebamo istražiti načine da ovu urođenu sposobnost iskoristimo u formalnom obrazovanju tako da škole koriste intuitivni

način u podučavanju vjerovatnoće koji će se oslanjati na naše urođeno razumijevanje.

U čemu je tajna uspjeha

The Atlantic donosi priču o *londonskom efektu* i pokušava odgovoriti na pitanje: Zašto djeca u Londonu imaju bolji uspjeh u školi? Autor teksta, **Simon Burgess**, misli da odgovor možemo pronaći ukoliko analiziramo etnički sastav učenika/ca u **Londonu**, koji je povezan sa njihovim težnjama, ambicijom i trudom.

Kada je u pitanju uspjeh u školi, ne postoji ništa što je inherentno drugačije ukoliko poredimo učenike/ce različitih etničkih pozadina. Međutim, djeca koja su relativno nedavno emigrirala polazu veća očekivanja u obrazovanje i u prosjeku se više trude kada je u pitanju škola. Naravno, tome doprinosi privlačnost Londona za migrante i općenito ljude koji žele bolji život.

Činjenica da je za londonski uspjeh važan demografski sastav stanovništva, a ne neka kvalitetna obrazovna politika, tvrdi autor, nije obeshrabrujuća ako se uzme kao inspiracija. Na kraju naglašava da se treba slaviti London i londonski obrazovni sistem jer je to

velik, uspješan i integrisan multietnički sistem obrazovanja sa učenicima i učenicama iz cijelog svijeta, gdje se priča 300 jezika.

Obrazovanje treba ambiciozne!

The Guardian je krajem oktobra objavio članak autorice **Sophie Lovett** pod imenom: *Ambiciozni/srednjoškolci/ke: obrazovanje vas treba!* Ona kaže da je obrazovanje težak posao, i poručuje mladim ljudima koji vole izazove i žele pozitivno utjecati na mlade da je posao učitelja/učiteljice pravi izbor za njih!

Prekovremeni sati, mnogo posla, nesigurne penzije, neki su od razloga zašto je ova profesija zanemarena u američkom društvu (kao i u našem!). Čujemo kako su *djeca danas nemoguća*, a da o roditeljima i ne pričamo. Negativnim aspektima posla autorica dodaje i onaj osjećaj da svi znaju kako raditi vaš posao bolje od vas.

Međutim, prilike se mijenjaju, i ne mora značiti da će uvijek biti ovako teško. Autorica je pozitivna, navodi kako je mnogo više prednosti nego mana. Njenim riječima, nije moguće verbalno opisati kakav je osjećaj biti u stanju inspirirati djecu da uče; kako je divno

čuti ih kako na hodniku pričaju o nečemu što su naučili kod vas na času; vidjeti kako su njihovo zanimanje i talenat porasli jer ste im vi prenijeli znanje koje ih se tiče. Njena je poruka gledati na djecu kao na kolege i kolegice koje vas mogu puno više inspirirati, ukoliko im vjerujete dovoljno da vam se otvore i onda zauzvrat oni saslušaju vas. Onda nema granica onome što možete postići zajedno: jedina granica je mašta i vaša moć uvjeravanja.

Mogućnosti za lični razvoj nemjerljive su. Kako kaže, imat ćete osjećaj da možete naučiti bilo koga bilo čemu, vaše će samopouzdanje biti mnogo bolje, a bolje ćete razumjeti ljude, odakle god bili. Pročitat ćete knjige koje inače ne biste ni otvorili i naučiti o kulturama za koje nikad ne biste ni čuli.

Ustvari, što ste ambiciozniji, poručuje autorica mladima koji odlučuju šta studirati i kojim putem krenuti, to ste bolji za obrazovanje, i ne samo kada je u pitanju napredak u karijeri, nego i vlastiti napredak, kao i napredak vaših učenika i učenica, koje će rušiti sve barijere na putu za uspjeh i postići više nego što su ikad mogle i zamisliti.

Porukama do pismenosti

U *New York Timesu* se u oktobru mogao pročitati članak koji govori kako je slanje SMS poruka roditeljima pomoglo djeci da savladaju probleme sa jezičkim vještinama.

Kako istraživanja pokazuju da velike razlike u usvajanju jezičkih vještina između djece čije su porodice bogate i one čija su primanja manja nastaju u ranoj dobi, edukatori i edukatorice su se pozabavili pitanjem na koji način doprijeti do takvih roditelja i dati im savjet kako da prevaziđu ovakve probleme.

Jeftina i učinkovita metoda može biti mobilna tehnologija. Naime, Američki državni biro za ekonomsko istraživanje navodi kako su djeca u obdaništu, čiji su roditelji primali SMS poruke sa kratkim savjetima o tome kako čitati djeci ili im pomagati da izgovaraju slova i riječi, postigla bolje rezultate od onih čiji roditelji nisu primali poruke ovog sadržaja.

Todd Rogers, profesor na **Harvard univerzitetu** navodi kako je pozitivno da poruke stižu roditeljima na vrijeme, da im se daje šansa da blagovremeno urade stvari koje znaju da trebaju uraditi ili koje su već planirali da urade. Autor i autorica studije pratili su 440 porodica čija su djeca uključena u obdaništa i čiji roditelji imaju mala primanja. Poruke koje su stizale polovini porodica tokom osam mjeseci tri puta sedmično bile su otprilike ovakve: *Dajte djetetu knjigu. Pitajte ga o kakvoj je knjizi riječ. Dok im čitate, prstom pratite svaku riječ.* Druga polovina dobivala je svake dvije sedmice poruke s informacijama o aktivnostima u vrtiću ili vakcinaciji.

Rezultati su pokazali da su djeca roditelja koji su dobivali poruke bila dva ili tri mjeseca na jezičkim testovima ispred djece čiji roditelja nisu dobivali takve poruke.

80 % roditelja je imalo paket sa neograničenim brojem poruka, tako da je cijena programa po djetetu bila manje od 1 dolara. Poredeći ovu cijenu sa cijenom programa kućnih posjeta, koji koštaju više od 10.000 dolara po djetetu i koji su vremenski zahtjevniji za porodice, NYT zaključuje kako je ovakav pristup višestruko učinkovitiji.

Zahvalnost djeluje

Na web-stranici **Edutopia** krajem novembra je objavljen članak o istraživanju Američke asocijacije školskih psihologa/inja koji su došli do zaključka da izražavanje zahvalnosti može imati mnogobrojne pozitivne efekte. U članku se navodi kako zahvalnost ne treba biti rezervirana tek za posebne prilike, te kako postoje aktivnosti koje možemo raditi u učionici, a koje nam onda mogu pomoći da prihvatimo emocije kao što su, recimo, ljutnja. Također se navodi kako negativne emocije, uključujući i sebičnost, ne predstavljaju optimalno stanje za učenje, razvoj ili, generalno, dobrobit. Neki od načina na koje sa đacima možemo raditi na tome su: pravljenje zahvalnica, vođenje dnevnika o stvarima za koje smo svakodnevno zahvalni/e. Dnevnike možemo dalje koristiti na časovima jezika na različite načine, a i đaci ih mogu međusobno razmijenjivati. Na času također možemo pričati o najobičnijim stvarima iz okruženja; šta predstavljaju i kako su dospjele do nas; možemo praviti postere na kojima ćemo pisati naša mala postignuća (*Naučio sam svirati solo jedne pjesme jer je Thomas vježbao sa mnom*), a sve to da nam služi kao motivacija u budućnosti. Ova Asocijacija je napravila program *Zahvalnost djeluje* u kojem nudi niz materijala koji se mogu koristiti u školi, kao i kod kuće. ●

A photograph of a stone archway, likely part of a tunnel or underground passage. The arch is constructed from rough-hewn stones and is illuminated from above, creating strong shadows. In the foreground, a metal grate with vertical bars is visible, partially obscuring the view of the arch. The overall atmosphere is dark and somber.

slika

Iz škole pjesma

Ta što se čuje

Za kavez života

Dresira slavuje.

Hajrudin Hari Ramadan

Budućnost

Kada je vojska cara Čang Cea na svim stranama svijeta stigla do mora, car je zadovoljno odahnuo. Ostvario se san koji je počeo sanjati njegov djed: sve poznate zemlje ušle su u sastav njegovog carstva, a on je bio jedini vladar. Pošto se na Planeti više nije imalo šta osvojiti, car je sve češće počeo bacati čežnjive poglede ka zvijezdama. Zapostavio je carske dužnosti i čitave noći provodio na vrhu kule, posmatrajući daleke treperave tačkice. Kada je shvatio da su zvijezde, ipak, predaleko, palo mu je na pamet da sazna šta ga čeka sutra, prekosutra i do kraja života. Želio je još više: htio je da sazna šta će se desiti sa carstvom, sa Planetom, sa čitavim ljudskim rodom.

Kao neograničeni vladar naredio je da se nađe majstor koji će načiniti stroj kojim će se moći otputovati i zaviriti u budućnost, a onda se bezbjedno vratiti natrag. Taj majstor bio je Elias Veskot, proslavljen po mnogim napravama koje su godinama caru uljepšavale život.

Veskot se dao na posao. Pored carevog dvorca podignut je veliki šator u koji je stizalo sve što je majstor tražio: cedrovo drvo, zlatna žica, bronzane šipke, crvena zemlja, voda i kamen iz dalekih zemalja i kositrene ploče.

Deset godina iz šatora su dopirali najrazličitiji zvuci, a pristup u njega nije bio dozvoljen čak ni samom caru. Na kraju desete godine Veskot objavi da je posao gotov. Skinut je šator, ispod kojeg se ukazala go-

lema građevina nalik na školjku. Na sve strane virile su žice, krila vjetrenjača i svjetlucale raznobojne lampice. Car je izgarao od nestrpljenja, te putovanje u budućnost bi zakazano za mjesec dana, a kao prvi putnik određen je majstor Elias Veskot.

U zakazani dan u dolini su se okupili namjesnici svih pokrajina, svi važniji ljudi carstva, njihove slugе, porodice, pratioci, psi i mačke. Stigli su kolima, čamcima, balonima i na konjima, a našla su se tu i dva mladića sa padobranima. Dolina je bila ispunjena sve dokle je pogled dopirao. Uz sami stroj sjedio je car sa svojom svitom. Veskot se naklonio vladaru, bacio jedan pogled na dolinu i ušao u napravu. Zaključao je svih devedeset brava na vratima i uskoro se začulo brujanje, raznobojne lampice zaszvjetlile su još jače, oblaci dima pokuljali su iz skrivenih otvora. Potrajalo je to čitavu noć, a u zoru se sve ponovo smirilo.

Iako niko nije ni oka sklopio, svi su napregnuto gledali u vrata na kojima je trebao da se pojavi Veskot, prvi putnik u budućnost. Nakon izvjesnog vremena vrata se otvoriše i on izađe iz naprave. Bio je blijed i prašnjav od dugog puta. Odmah pred majstora staviše velike lijevke koji su trebali pojačati njegov glas dok bude govorio o budućnosti koja očekuje ljudski rod. Nastade potpuna tišina. Svi su gledali u Veskota. A Elias Veskot se malo nakašljao, obrisao dlanom ozojeno čelo, savio se u pasu i počeo strahovito da povraća... ●

Drugačija nastavna praksa

Đaci vremeplovci

Namir Ibrahimović

Ključna riječ: Vrijeme – jedan od osnovnih pojmova u religiji, filozofiji i nauci. Vreme se često opisuje kao linearni kontinuum, nepovratni sled koji se proteže prema nazad (u prošlost) i prema napred (u budućnost). Zavisno od teorijskog okvira, ovaj sled se shvata kao beskonačan ili kao konačan.

Fotografija
Gore: Vremeplovi za
2014, 2054, 2138. i 2654.
godinu

Priča *Budućnost* Harija Ramadana nije na spisku obaveznih književnih sadržaja za V razred osnovne škole. Kao autori čitanke za V razred (*Svezame, otvori se*) mislili smo da bi mogla biti zanimljiva deseto-godišnjacima te smo je uvrstili u udžbenik uz druge obavezne književne sadržaje. Kao nastavnik, ne propustim priliku da u V razredu s đacima na času ne čitam ovu priču.

Ove školske godine sam uradio čas nešto drugačije nego prethodnih godina. Primjeri koje ću navesti u tekstu nastali su u dva odjeljenja V razreda. Cilj časa je bio razvijati kritičko mišljenje, razumjeti pročitano djelo i na kraju povezati sadašnji sa zamišljenim budućim svijetom.

Pročitali smo priču i razgovarali o njoj. Najviše nas je zanimao Elias Veskot, gla-

vni izumitelj u carevini i prvi putnik u budućnost. Pričali smo o nauci, sposobnosti, ponavljali šta mu je sve trebalo da kreira vremeplov (*cedrovo drvo, zlatna žica, bronzane šipke, crvena zemlja, voda i kamen iz dalekih zemalja i kositrene ploče*). Zadržali smo se na završetku priče i odgovoru na pitanje zašto je Veskot *strahovito povraćao* kada je izašao iz vremeplova. U početku su mislili da je zbog vožnje, ali kada smo zaključili da se on zapravo nije kretao vremeplovom kao prevoznim sredstvom, đaci su shvatili da je povraćao zbog loših stvari koje je mogao vidjeti u budućnosti. Pretpostavljali su da je mogao vidjeti drugu vojsku koja je savladala njegovog cara, da je vidio kako će biti mnogo bolesnih, da su svemirci napali zemlju... Na kraju, đaci su dobili za-

Prvi primjer: Oblik rake-
te; cigle; postolje sa
stepenicama; prozori u
obliku kocke; električne
šipke; vrata polukružna
sa kvakom koja se od-
vrće; kruna ispod žica
na vrhu

Drugi primjer: Biljne
strelice; stroj obojen u
narandžasto; roza
držke na kojoj stroj sto-
ji; drvena vrata; nebeski
prozori; zlatne strelice
sa zadnje strane stroja
Treći primjer: Lampice;
metal; žice; vrata; tobo-
gan; tipke; prozor; više
boja

Četvrti primjer: Sat za
otkucavanje vremena
kada polazimo za bu-
dućnost; tajanstveno
dugme za korišćenje
tokom putovanja kroz
godine; točkovi u obli-
ku grba BiH; kristalne
lampice i kristalni pro-
zori; dugme za vraća-
nje u sadašnjost; mije-
nja boje da bi nas upo-
zorio kada smo u opa-
snosti; napravljen je od
dijamanata; na vrhu
mora biti dijamant sa
veselim bojama; šteka
od zlata; laseri i šifra na
vratima; stolice od plas-
tike

Peti primjer: Metal;
strujne antene; magne-
tna vrata; tipkovnica za
vrijeme i prostor; žice;
šaraf; metalni zidovi (u
boji); električni pogon;
skeniranje; cerebro
Šesti primjer: Vreme-
plovski sat: puno svjeti-
ljki; lanci; kugla (mala);
vrata (plava); strujne
kugle; antena; velike
kugle; mostić; tablica
(godine)

datak da za naredni čas pripreme plaste-
lin i pribor za crtanje.

Na drugom času su podijeljeni u grupe ta-
ko da u svakoj bude makar jedan đak s pla-
stelinom i više njih s priborom za crtanje.

Izrada vremeplova

Prvi zadatak je bio da napišu šta bi nji-
hov vremeplov trebao sadržavati, kako bi
izgledao. (Vidi opis uz ilustracije.)

Potom je verbalni opis trebalo pretvoriti
u crtež. Bilo je moguće koristiti suhe bo-
jice, flomastere, tempere, vodene bojice;
a posebno je bilo važno što bolje predsta-
viti sve stvari navedene u spisku.

Treća faza je bila pretvaranje crteža u vre-
meplov od plastelina. (Vidi ilustracije.)

Nakon što je maketa bila gotova, predsta-
vnici grupa su objašnjavali dijelove svog
vremeplova; namjena, boja, funkcija.

No, iako je vrlo važan dio časa gdje se
kreiraju vremeplovi, to nije bio cilj. Na-
kon grupnog rada, đaci su opet individu-
alno radili – pisali su kratki tekst koji go-
vori o tome kako bi Sarajevo moglo izgle-
dati kad bi otputovali svojim vremeplo-
vom i šta bi to bilo bolje u budućnosti.

Vijesti iz budućnosti

2138

I napokon se moj vremeplovski sat zaustavio. Stao je na na 2138. godini i baš tada sam pomislio kako bi bilo lijepo da uđem u vremeplov. Kada sam došao u budućnost, vidio sam mnogo čudnih stvari: leteći brodovi, leteći tanjiri. Ljude nikako nisam vidio da hodaju ulicama, svi su letjeli. Nakon 3 sata vratio sam se i poželio da opet otputujem u budućnost.

2054.

Sarajevo 2054. ima ljudi brže i lakše dođu do odredišta. Žičarama brzo dođu do planina. Ljudi mnogo vremena provode u velikom Zološkom vrtu s mnogo životinja. U centru grada je veliki toranj s kojeg se vidi cijelo Sarajevo.

3014.

3014. godine ljudi već koriste vremeplov i putuju gdje i kada žele. Uopće ne postoji novac. Nema siromašnih i gladnih. Saobraćaj se odvija u zraku. Motori automobila uopće ne zagađuju okoliš. Svi imaju sve što pozele.

2654.

Moji prijatelji i ja smo ušli u vremeplov koji smo napravili. Odveo nas je u Sarajevo 2654. Sve se promijenilo. Sarajevo više nije mali gradić. Sad su svuda neboderi s 500 spratova. Glavno prevozno sredstvo su leteći auti koji nalikuju helikopterima. Rijeka Miljacka je bila prekrivena radnjama. Vijećnicu su preuredili kao palatu u kojoj je bio predsjednik. Svuda su bili okačeni veliki ekrani. Svi ljudi koje sam vidjela imali su velike naočare koje su ih štitile od zračenja koju proizvodi visoka tehnologija.

Vidljivo je da su đaci pod uticajem filmova i serija koje gledaju; mnogo više pažnje posvećuju arhitektonskom i tehnološkom izgledu budućnosti, nego međuljudskim odnosima i društvenoj zajednici. To je očekivano s obzirom na okruženje u kojem žive i obrazovni sistem koji pred njih ne postavlja standarde koji potiču kreativnost.

Ovaj dvočas je samo jedan mali korak. Polazeći od značenja teksta, razumijevajući reakciju Eliasa Veskota nakon povratka iz budućnosti, razmišljajući o tome kako izgleda vremeplov i predstavljajući drugima šta su sami zamislili, đaci povezuju sadašnjost u kojoj žive i ukazuju na to šta im se ne sviđa a što bi dobro bilo da poprave u budućnosti.

Priča *Budućnost* nudi mnogo više u odnosu na većinu obaveznih književnih tekstova koje đaci rade u V razredu (*Aska i vuk* Ive Andrića, *Sarka* Stevana Bulajića, *Kako je otišlo ljeto* Ešrefa Berbića...), povezuje njihovo znanje iz igranih i animiranih filmova, oživljava kreativnost i traži od njih da porede svijet iz priče sa svijetom u kojem žive.

I da je bilo ozbiljnog rada na kreiranju NPP-a za V razred, *Budućnost* bi bila obavezno književno djelo. ●

Ogooglavanje na nacionalizam

Rat za znanje

Kratak izvod rasprave koja se vodila na stranicama sh.wikipedia a povodom jezičke diskriminacije koju Google provodi na teritoriji Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

Nenad Veličković

Ključna riječ: Sh.wikipedia – Srpskohrvatska ili Hrvatskosrpska Wikipedija je izdanje Wikipedije na srpskohrvatskom jeziku, koja trenutno ima 275140 članaka.

Najstarija je od četiri postojeće Wikipedije H/B/S jezičkog područja. Nakon nje su nastale zasebna bosanska, hrvatska i srpska Wikipedija.

Jedina je aktivna enciklopedija na srpskohrvatskom jeziku, zajedničkom jeziku Bošnjaka, Hrvata, Srba i Crnogoraca.

Wikipedija na srpskohrvatskom jeziku je pokrenuta sredinom januara 2002. godine, točnije 16. 1. 2002. Započeta je na adresi:

<http://sh.wikipedia.com>, a započeo ju je korisnik Pingos, odnosno Goran Kulenović iz Kanade. Kulenović je prethodno prebivao u Bosni i Hercegovini, a u to doba imao 33 godine. Prvi izvještaj o radu srpskohrvatske Wikipedije dao je 30. 1. 2002. Tomasz Wegrzanowski koji je njeno pojavljivanje označio *događajem mjeseca*.

Popularnost Wikipedije sve je veća, i ona raste s povjerenjem u njene standarde. U vrlo kratkom vremenu, zahvaljujući razvoju interneta, ovaj besplatan i svima lako dostupan izvor znanja doveo je u pitanje smisao postojanja starih, debelih i u kožu uvezanih tomova poput onih Britanike ili Larusa.

U akademskoj zajednici pozivanje na Wikipediju još uvijek izaziva podsmijeh, a studenti koji to čine ruže se i opominju da joj ne smiju vjerovati. Sumnja u njenu pouzdanost, sve više stvar inercije a sve manje argumenata, hrani se njenim slabostima, od kojih je mogućnost zloupotrebe, jer je otvorena svakome za saradnju, pa i zlonamjerniku, najvidljivija.

Nažalost, istoj vrsti zloupotrebe, najčešće ideološke, izložena je i sama akademska zajednica, čak i u rigidnijem obliku, jer se na njenim bedemima ne brane samo istina i znanje, nego i privilegije koje braniteljima pripadaju. Iz te perspektive, pred kojom se odvija sukob akademskog (zatvorenog) i internetskog (otvorenog) znanja čak je i laiku jasno da se u vezi s istinom uvijek mogu postaviti neka jasna pitanja: ko je izgovara, s kakvom argumentacijom, s kakvim ciljem, s kojim interesom.

Jer, vrlo često, istina ustukne pred interesom.

Drugim riječima, budući da živimo u zemljama vladajućeg nacionalizma, na čijem su kazanu i škola, i univerzitet, i mediji, i instituti, unosno je istinu prilagoditi potrebama onoga ko potragu za njom finansira. Tj. nacionalizmu, kojem utvrđivanje istine uopšte nije strateški cilj. Ili bar ne cijele istine, one koja ne sakriva činjenice i ne igra se jezikom i logikom.

Wikipedija, kao nevladina organizacija, tačnije kao zajednica ljudi koji bez ikakve novčane naknade nastoje istinu učiniti dostupnom svima, a istovremeno nezavisna od države i njenih aparata, pojavljuje se onda kao moguća alternativa (u podrumima ideologije) fermentiranom znanju.

Tako bi barem trebalo biti u teoriji. U praksi, na našem terenu, stvari stoje drugačije. Dodavanjem dva slova (sr., hr., bs.) ispred riječi wikipedia, ovako zamišljenoj enciklopediji opet se dao nacionalni predznak. Jezik, kao medij prenosa znanja, povukao je za sobom i filtere (nacionalističke) kroz koje će se znanje provlačiti. Tako nacionalizam, po ko zna koji put, krijući se iza potrebe ljudi da govore o onome što misle i osjećaju, na kraju govori ljudima i šta da misle i kako da osjećaju. Paradoksalno, jezik koji poput latinskog više nije politički živ – srpskohrvatski – omogućio je zajednici okupljenoj oko projekta sh.wikipedia da izraste u pažnje i poštovanja vrijedan pokret otpora nacionalističkoj okupaciji znanja. Posljednjih mjeseci taj pokret otpora pokrenuo je jednu od možda svojih najvažnijih bitaka pismom Googlu, koje počinje rečenicom:

*Dear Sir/Madam,
We are writing to you on behalf of the Serbo-Croatian Wikipedia community (<https://sh.wikipedia.org>) with the request to have the Google search engines pertaining to Croatia (Google.hr) and Bosnia and Herzegovina (Google.ba) include search results from the Serbo-Croatian Wikipedia among the top search results, along with those from the Croatian and English Wikipedias, which now seem to appear as the only results originating from any of the Wikipedias on these two Google search engines.*

ARGO:

Razlog postojanja naše Wikipedije nije to što se nama pišu članci, nego to da se oni čitaju. A bez vidljivosti na Googlu se ne zna za nas i hr-wp je zaštićena od konkurencije. Ulaganje napora u vršenje pritiska na Google je važnije nego napraviti nove stotine tisuća članaka.

Pismu, s čijim se sadržajem čitalac može upoznati na kraju teksta, prethodila je zanimljiva rasprava na tzv. *pijaci*, forumu, gdje aktivisti srpskohrvatske wikipedije planiraju, analiziraju i ocjenjuju svoj rad. Tu raspravu nemoguće je sažeti na nekoliko papirnih stranica, ona se grana u desetine rukavaca i traži od čitaoca ne samo poznavanje posebne terminologije, nego mehanizme po kojima cijela stvar funkcionira. Pisac ovih redova nema te predispozicije i zato njegov sažetak treba čitati tek kao želju da svoju fascinaciju otkrivnim standardima podijeli s drugima.

Vidljivost

– Jučer se u praksi odvijao test koliko nas otvaraju u Hrvatskoj ljudi od krvi i mesa, a ne samo roboti. Google je na svojoj tražilici uputio na značaj ekspedicije splavom Kon-Tiki koju je realizirao Thor Heyerdahl pa su ljudi pojačano tražili njegovu biografiju na internetu. Tako je njegovo ime jučer otvoreno na en-wp 600 tisuća puta, na hr-wp 21,5 tisuća puta, a na sh-wp samo 41 puta. Ovo pokazuje da kada izuzmemo robote koji nam napumpavaju statistiku, nas korisnici Googla u Hrvatskoj traže 500 puta rjeđe nego hr-wp. Ova činjenica je razlog za alarm i opravdava da svi suradnici sh-wp prekinu s pisanjem i svu tu energiju ulažu u pisanje Googlu da i nas stavi na vrh svoje tražilice. Razlog postojanja naše Wikipedije nije to što se nama pišu članci, nego to da se oni čitaju. A bez vidljivosti na Googlu se ne zna za nas i hr-wp je zaštićena od konkurencije. Ulaganje napora u vršenje pritiska na Google je važnije nego napraviti nove stotine tisuća članaka. (Argo)

– Slažem se u potpunosti. Nevidljivi smo i ispravljanje toga mora biti prioritet. (DobarSkroz)

– “Ulaganje napora u vršenje pritiska na Google je važnije nego napraviti nove stotine tisuća članaka”? “Ova činjenica je razlog za alarm i opravdava da svi suradnici sh-wp prekinu s pisanjem...”? Uz dužno poštovanje, li jel’ ovo netko jeo mak ili štoveć? Ja nisam došao ni na hr.wiki ni na sh.wiki da bi jednoj ili drugoj pravio konkurenciju ili da bi me Google reklamirao ili da bi ja vršio PR za nekog ili nešto... ako je prioritet svih sura-

dnika na ovoj Wiki da maltretiramo Google, e onda ovo treba biti “slobodna marketinška agencija”, a ne enciklopedija... :S Mislim... :S (Bilježim se sa štovanjem, Poe)

– Prestala sam raditi na sh-wp u času kad sam izračunala da je to ultimativno beskoristan posao. Čemu pisati informaciju koju će pronaći 0,2% onih koji je traže, dakle samo jedan od petsto ljudi?

Nedavno se spominjala i „ekskluzivnost” sh-wp, kao izvora za „finiju publiku”, što je u najdubljoj kontradikciji s idejom wikipedije kao široko dostupnog izvora slobodnog znanja.

Svrha wikipedije jest da koristi čitaocima; ako pak glavna svrha sh-wp postane socijalni online-život wikipedista, kao što se po nevolji desilo na hr-wp, onda će i sh-wp postati jednako zaparložena. (Maria Sieglinda von Nudeldorf)

– Da još nešto napomenem, cijela ova priča o “lobiranju” Googlu također je smiješna, podsjeća me na onu Pa ima nas Čvorovića majku mu ***** , da razbučamo ta imperijalistička *****!. Prvo, što je Google? Neka filantropska humanitarna udruga koja hrani gladne i uči nepismene? Pobogu, radi se o kompaniji koja vrti milijarde USD godišnje i koja gleda na Hrvatsku kao tržište od par milijuna ljudi. Je li njima kao takvima u interesu forsirati SH Wiki u prve redove tražilice, ako dobar dio njihovih korisnika u Hrvatskoj smatra ovaj projekt “jugo-udbaškom zavjerom”? Naravno da nije, zaposlenici Googlea znaju da time rade škodnu sebi jer riskiraju gubitak korisnika, a time i profita. Briga njih radi li se o Rvatinama, komunjarima ili čemu već, npr. u Kini cenzuriraju slike krvavih protuvladinih prosvjeda. I što sad, da se udružimo s nekom eminentnom kineskom udrugom za ljudska prava, pa da im pošaljemo pismo prigovora jer sputavaju širenje demokracije i znanja? Druga stvar, ako netko misli da nama kao skupini anonimaca sa neprofitnog projekta može poći za rukom da nas Google poslušaju (a slične probleme s “nevidljivošću” imaju i neke kompanije koje tuku pare), ne misli li onda da identično to može poći za rukom nekom na suprotnoj strani? Dovoljna je jedna izneenađena i uvrijeđena Rvatina s viškom zeleniša u džepu i onda propade ideja.

ORIJENTOLOG:

Dođe li jednom Google na tu ideju onda u tražilicama neće iskakati amaterski projekti poput Wikipedije nego najnoviji naučni radovi dostupni besplatno i s mogućnošću prevodenja na bilo koji jezik, što je već danas itekako tehnički moguće.

Google, ponavljam, radi za profit. Treće i konačno, da im je u interesu nesebično širenje znanja, gdje bi tek završili da se istim lobističim principom posluže neki također neprofitni ali profesionalniji naučni portali tipa Hrčak, stranice fakulteta i sl.? Stoga, molim cijenjene kolege za ozbiljnost. Možemo još biti sretni što je Google imun na onu ideju, kako Maria kaže, "široko dostupnog izvora slobodnog znanja", jer dođe li jednom Google na tu ideju onda u tražilicama neće iskakati amaterski projekti poput Wikipedije nego najnoviji naučni radovi dostupni besplatno i s mogućnošću prevodenja na bilo koji jezik, što je već danas itekako tehnički moguće. A onda možemo komodno ugasiti projekt, kao i sve ostale. (Orijentolog)

– Uvjeravanjem Googla da u Hrvatskoj na vrh tražilice uz hr-Wiki stavi i sh-Wiki nema se što izgubiti jer nas dosad ionako nije bilo, a može se jako puno dobiti. Tek tada bi bile ravnopravne obje Wikipedije i korisnici bi mogli jednostavno uspoređivati kvalitetu članaka i ubuduće se na osnovi stečenog iskustva odmah opredjeljivati koga će koristiti. Tek tako bi bio ukinut monopol jedne Wikipedije koji je sada na djelu. A Google ne bi bio profitno na gubitku jer bi i dalje na tražilici ispred sh- bila hr-Wiki (Argo)

– Ne slažem se s Orijetologom jer pričamo o nevidljivosti na googleu a ne ukupnom broju otvaranja stranice koji koliko sam razumio dosta ovisi i o botovima¹ za koje ne pišemo članke. (...) Žao mi je da se ne slažemo oko činjenice da postoji problem, stoga je nemoguće da ćemo ga tako neusuglašeni ikad riješiti. (DobarSkroz)

(...)
– Pretpostavimo da smo se složili da problem postoji. Šta ja kao pojedinac tu mogu uraditi? Šta se tačno ovde predlaže? Šta treba uraditi i ko to treba da uradi? (Igor Windsor)

– Ajde da ovdje nabacamo na hrpu sve moguće prijedloge za rješenje problema koji nam padaju na pamet i koje smo čuli, pa da onda sistematiziramo kojim redom je najsmislenije krenuti. Da vidimo i koja rješenja nude ljudi s facebooka. A DobarSkroz je spomenuo da ima kontakt s Dennyjem pa se i njemu može pisati i prijateljski objasniti stvari. Može se upo-

trijebiti i ovo što se već pisalo Googlu nedavno.

Ona lijepo sastavljena argumentacija Kolege koja je stavljena Googlu pred oči može se koristiti dobrim dijelom i prilikom sastavljanja novog pisma. Mogle bi se naglasiti i sljedeće točke:

- da je sh-Wiki lider u regiji, da ima više članaka od sr-wiki i skoro dvostruko više od hr-Wiki.
- da svi u Hrvatskoj mogu potpuno razumjeti članke na sh-Wiki i da je znatan udio članaka na sh-Wiki čak pisan hrvatskom standardnojezičnom varijantom
- da je među suradnicima koji pišu članke za sh-Wiki znatan udio Hrvata koji su pisali članke za hr-Wiki
- da je prije godinu dana ministar znanosti i obrazovanja aktualne vlade RH u medijima upozorio učenike i studente da ne koriste hr-Wiki zbog elemenata veličanja fašizma na njoj
- da su druge Googlu konkurenske tražilice već stavile sh-Wiki na vrh zajedno s hr-Wiki i en-Wiki i da bi Google dodavanjem sh-Wiki među ove druge dvije povećao svoju konkurentnost naspram drugih tražilica i povećao broj korisnika
- da se u Srbiji na Googlu na vrhu uz sr-Wiki već pojavljuje sh-Wiki, i da bi analogno tome trebala u Hrvatskoj na Googlu na vrhu uz hr-Wiki pojavljivati se i sh-Wiki jer dvodijelni naziv srpskohrvatske Wikipedije sadrži i hrvatsku komponentu kao i srpsku
- da su na facebook sh-Wiki stigli brojni prijedlozi da bi Google trebao staviti na vrh sh-Wiki. (Argo)

– Predlažem da Argo, Maria Sieglinda von Nudeldorf i DobarSkroz sastave nacrt pisma. Adresat neka zasad bude Amit Singhal. U pismu se treba usredsrediti na to zašto je važno da se sh.wiki sama po sebi vidi na Googlu, a ne zašto ona navodno treba da se vidi više ili pre nekih drugih projekata, i uopšte treba izbega-

¹ Botovanje je rad s botom; *bot* je kratica od *robot*, a znači kompjuterski program koji automatski izvodi radnje na Wikipediji, npr. briše suvišne razmake među riječima, i slične dosadne a jednostavne radnje. Botom je moguće i generirati nove članke na Wikipediji, ali za to se moraju imati utabličeni podaci. To se radi s podacima o geografskim mjestima, lijekovima, molekulama i sl.

POE:

Ovo je Wikipedija na srpskohrvatskom jeziku, a ne Wikipedija Srba i Hrvata, dakle odrednica iste je jezik – ne nacija! Ovaj se problem javio i na hr.wiki, valjda je to taj balkanski kompleks, gdje su korisnici na Wiki istu poistovjetili s Hrvatskom, Hrvatima i hrvatstvom, a ne s hrvatskim jezikom. Ovo je Wikipedija, međunarodni, globalni enciklopedijski projekt koji samo koristi različite jezike kao medij da se prenese što većem broju ljudi... On nema veze ni sa jednom nacijom, državom ili narodom, već samo s jezikom.

vati bilo kakvo referiranje na druge projekte. Dakle, predlažem da oni sastave nacrt i onda ga predstavite ovde, pa da vidimo (Igor Windsor)

– U Kafiću na hr.wiki prate našu Pijacu i hvata ih panika ako bi izgubili monopol u Hrvatskoj. A evo radna, gruba verzija potencijalnog pisma Googlu, slobodno neka nadograđuje tko god želi:

Poštovani XY

Pišemo Vam u ime sh-Wiki zajednice da razmotrite prijedlog da u Hrvatskoj Google uz postojeću praksu stavljanja hr-Wiki i en-Wiki na vrhu svoje tražilice pri-doda ubuduće i sh-Wiki... (Argo)

– Nemojte sve pisati javno zar ne vidite da nas ovi prate. Ne bi trebali da igramo sa otvorenim kartama za to predlažem da napravimo mejling listu svih onih koji zele da diskutuju o ovome. (Kolega2357)

– Pa poenta wikipedije i jeste da je što više ljudi prati. Ozbiljno, protivim se bilo kakvim mejling i drugim tajnim i polutajnim listama. (Igor Windsor)

– Protivim se bilo kakvoj tajnosti! Ovo nije igra, nitko nikoga ne ruši, već naprosto unapređujemo globalni projekt Wikipedije. Osim toga, i na hr-wp ima više dobrih ljudi koji se intimno slažu s našom inicijativom. (Maria Sieglinda von Nudeldorf)

Da se malo vratimo na jezik

– Argo, molit ću te da me ne prozivaš po drugim projektima, pogotovo ako nemaš validan argument. I jeste izumro naziv, danas ga nigdje nećeš naći na ovim područjima, ali možeš naći naziv Bosanski/Hrvatski/Srpski (pogotovo u BiH). Pogledao sam vašu diskusiju i mislim da je bezveze, nije niko preporučio ovo što sam ja jer skoro da i nema Bosanaca na ovoj Wiki, a naziv ih i odbija! Jedini razlog zašto sam ja ovdje je objektivnost, nikako ime wikipedije! (Munjanec)

– Munju buni to što se u nazivu jezika ne spominju sve države u kojima se taj jezik govori. Međutim, tako je i s nekim drugim jezicima, npr. engleski se ne zove “engleskoameričkokanadskoaustralijski”. Naziv “srpskohrvatski” uzima krajnje standarde tog jezika na zapadu (hrvatski) i na istoku (srpski), ali uključuje i standarde koji se govore na prostoru između ta dva standarda, kao što termin

“indoevropski” obuhvata, dakako, i jezike koji se govore i van Evrope i Indije. (Igor Windsor)

– Ne buni mene, nego većinu drugih. A engleski se zove zato što se priča od Engleske do Engleske (široj svijeta) hehe. (Munjanec)

– Koja je svrha ovog trolanja i provociranja? (SadarMoritz)

– Ma nije trolanje, dečko stvarno ne zna. Postavit ću mu linkove na SZR da se malo uputi. (Maria Sieglinda von Nudeldorf)

– Nije trolanje, i nije da ne znam, nego mi se jednostavno ne sviđa naziv, ne ubraja svijetu! Treba težiti nekom općijem nazivu. Ispade u Jugoslaviji živjeli samo Srbi i Hrvati. (Munjanec)

– Ne znam jel’ trolanje ili blatantno neznanje ili pak bezobrazluk, ali, Munja... ovo je Wikipedija na srpskohrvatskom jeziku, a ne Wikipedija Srba i Hrvata, dakle odrednica iste je jezik – ne nacija! Ovaj se problem javio i na hr.wiki, valjda je to taj balkanski kompleks, gdje su korisnici na Wiki istu poistovjetili s Hrvatskom, Hrvatima i hrvatstvom, a ne s hrvatskim jezikom. Ovo je Wikipedija, međunarodni, globalni enciklopedijski projekt koji samo koristi različite jezike kao medij da se prenese što većem broju ljudi... On nema veze ni sa jednom nacijom, državom ili narodom, već samo s jezikom (pa tako imamo dvije engleske i dvije norveške Wikipedije – ne zato što imaju dvije Engleske ili dvije Norveške, već zato što imamo varijante jezika... Vjerujem da na multinacionalnim Wikipedijama ovo nije problem, ali bože moj... Oni imaju pametnijeg posla). Tako da, molim te, prekini više trolati s “bosanskom komponentom” jer se radi isključivo o tvom konstrukt koji nema nikakvog stvarnog uporišta. Jezik je srpskohrvatski (ili hrvatskosrpski) i to je Wikipedija na tom jeziku i tu priča staje. Nema tu općih ili posebnih naziva, niti toga da tu žive Srbi, Hrvati ili Bušmani... to je pitanje jezika, a jezik ima svoj naziv i – točka (Bilježim se sa štovanjem, Poe)

– Čovjek ne želi da se obrazuje. Njegovo je pravo da bude neobrazovan ako tako želi. Nije uspio ne podleći masovnoj propagandi na našim prostorima zadnjih desetljeća pa poistovjećuje i on naciju i je-

Slika &

Zrno po zrno

Pogača

Vjera pod nauka

Lomača.

IVAN ŠTAMBUK:
Google-a boli briga za vas i vaša pisma. Bolje pišite sadržaj i nekako konstruktivno doprinosite. Onaj tko traži taj će naći informacije koje mu trebaju bez obzira na rang. Onaj tko ne zna naći niti ne zaslužuje to znanje.

zik. Takav pogled, karakterističan za 19. stoljeće je u svijetu odavno odbačen. Nemamo naziv njemačkoaustrijskošvicarski. Jesu li Austrijanci defektna nacija? Ili uopće nisu nacija zato što ne vide svoju etnonimsku oznaku u imenu jezika kojim govore? Govore li oni tuđi jezik? Belgijanci govore francuski i nizozemski. Nema nigdje belgijskog. Nemamo ni brazilski, ni švicarski, ni kanadski... A naziv "srpskohrvatski" uopće nije povezan s Jugoslavijom, nego je nastao davno prije prve Jugoslavije. (argo)

– Izdvojio sam ovu diskusiju u novi podnaslov. I, usput, mogu li uzeti za sebe privilegiju da ovu raspravu sada proglasim završenom? Naime, wikipedija odražava ime jezika na kojem se ona piše. Moglo bi se raspravljati o tome da li je ime "srpskohrvatski" najsrećnije odabrano i da li je postojao neki bolji naziv. No, sve da se svi mi ovde sad i dogovorimo o nekom drugom nazivu tog jezika, ne možemo zvanično ime jezika promeniti, niti je to posao jedne enciklopedije. Eto, ako se svi slažu, neka ostane na tome. Bar za sada... (Igor Windsor)

Nazad na pismo

– Preradila sam ga, ali trebalo bi biti još kraće i jezgrovitije. Mora se moći pročitati s mobitela za vrijeme vožnje liftom, biti savršeno razumljivo, te nuditi očitu dobrobit za Google. (Maria Sieglinda von Nudeldorf)

– Svrha Wikipedije je prikupljanje i katalogizacija znanja. Gubite vrijeme na beskorisne političke diskusije, exec-e Google-a boli briga za vas i vaša pisma. Bolje pišite sadržaj i nekako konstruktivno doprinosite. Onaj tko traži taj će naći informacije koje mu trebaju bez obzira na rang. Onaj tko ne zna naći niti ne zaslužuje to znanje. Sve mi se čini da ova ekipa s hrwiki bezuspješno pokušava shwiki pretvoriti u jednakovrijednu (po vidljivosti) alternativu istoj, kako bi izliječila frustracije zbog ne odveć uspješnih reformi tamo. Hrwiki nema pomoći, to je sad leglo zatucanih nacionalista koje treba pustiti da trune sve dok ga ne zaključaju. Zato svi ili budite konstruktivni, ili se okanite ovog projekta. Nemojte tražiti od drugih da sudjeluju na facebooku, newsgroupama, ta potpisuju kojekakva

pisma, sve kako bi vi ostavili nekakav politički cilj totalno nebitan za projekt. Odrastite. (Ivan Štambuk)

No rado bih napravila i članak o intrigantnoj drami „Hrvatski Faust” oko koje se digla velika graja u hrvatskoj kulturnoj javnosti; kako drama tematizira projekciju ustaškog režima na HNK, nema šanse da ga postavim na hr-wp a da ga tamo ne iskasape.

Ergo, što mi je činiti: napisati članak i postaviti ga na sh-wp gdje ga osim mog muža i djece nitko neće pročitati, ili pak na hr-wp gdje će ga tako istransirati da ga ni ja sama neću htjeti čitati? (Maria Sieglinda von Nudeldorf)

– Ako ti je čitanost članaka bitna piši članke o starletama, pop zvijezdama, nogometu, bolestima itd. To ljude zanima. Onaj koga nešto bude zanimalo znat će načina da to nađe, u to budi sigurna. Ako ne nađe, onda ga baš to toliko ni ne zanima, odnosno preglup/a je da bi mu tako znanje bilo objelodanjeno. (Ivan Štambuk)

– Dečki, nema potrebe da me ovako cipelarite. Ja sam samo glasnik, a ne uzrok loših vijesti. Ponovit ću te loše vijesti:

Sh-wp je gotovo nevidljiva na Googleu

Veoma mali broj surfera zna za postojanje sh-wp

Oni koji ne znaju za sh-wp ne mogu je niti naći (kako da traže nešto za što ne znaju da postoji?)

Priljev novih wikipedista nam je zbog nevidljivosti slab (većina nas dospjeli smo ovamo kao otpadnici s ostale tri wikipedije)

Još nemamo dobrog rješenja za popravljavanje vidljivosti.

Možete me i dalje cipelariti, ali gornje činjenice stoje čak i ako izglasate da su neistinite ili odlučite ismijavati svaku raspravu o njima. Sad kad smo to razjasnili, nadam se da možemo nastaviti raspravu o rješavanju problema. Jer oni su nesumnjivo rješivi, iako ne trenutno. (Maria Sieglinda von Nudeldorf)

DOBARSKROZ:
Nitko nikoga ne sili da išta potpisuje, bar ja to nigdje nisam pročitao. Nitko nikoga ne onemogućuje u pisanju članaka s ovim pismom. Ne razumijem zbog čega vas je strah od malo dizanja glasa?

– Kao što sam gore rekao – apsurdno je da je prioritet jedne enciklopedije da ona piše pisma Googleu. Ivan je lijepo sumirao cijelu poantu ovoga i doista sam sve više uvjeren da su neki “azilanti” s hr.wiki počeli koristiti ovu Wiki da bi stvorili nekakvu alternativu istoj jer su isfrustrirani što su tamo fejlali. Mene ne zanima što rade na hr.wiki, ali kao i svako veliko sranje, urušit će se ona sama u sebe – samo je pitanje vremena. Dotad, istina, ja nemam namjeru kao kondor oblijetati oko nje i grabiti otpatke. Zanimljivo mi je i to da su naglasniji kolege koji “pišu pisma” ovoj Wikipediji mahom doprinose ovakvim sizifovskim raspravama... kategorički odbijam da ovoj Wikipediji budu prioritet marketing i konkuriranje drugim Wikipedijama! Gospodo, mi smo najjača Wiki u regiji... i umjesto da se klatimo na lovorikama i uživamo jer smo ispred svih, mi vodimo apsolutno besmislene i nepotrebne rasprave koje ne doprinose ničemu... ako nekome ne odgovara kako se ovdje radi i koliki PR ima ova Wiki, to je njegov problem, ne treba maltretirati sve ostale. Umaraju me ove politički-diletantske rasprave, od njih sam pobjegao i sad opet hr.wiki donosi to isto ovdje, indirektno. Dovraga, pustite ljude da rade svoje, pišu članke i obogaćuju svjetsko znanje! Okanite se ćorava posla i počnite doprinositi (jer, ako netko kaže da je prestao doprinositi na sh.wiki zato jer sh.wiki čita manji broj ljudi nego hr.wiki, onda je to za jedan enciklopedijski projekt porazno i strašno... da ne kažem depresivno!). Hvala Ivanu i nadam se (a vidim da s vremenom ova ideja ima sve manju podršku /euforija je postojala i s moje strane, inicijalno, ali... /) da više neće biti ovakvih sizifovskih eskapada. (Bilježim se sa štovanjem, Poe)

– Ivan je namjerno preskočio svrhu wikipedije u dijeljenju znanja, samo skupljanje i katalogizacija nema ama baš nikakvu svrhu bez konzumiranja tog znanja. Grozan je taj elitistički stav, tko nema hrpu vremena da istražuje taj mi nije bitan. Nitko nikoga ne sili da išta potpisuje, bar ja to nigdje nisam pročitao. Nitko nikoga ne onemogućuje u pisanju članaka s ovim pismom. Ne razumijem zbog čega vas je strah od malo dizanja glasa? Samo stvarate razdor i nervozu a

nitko vas ne sili da sudjelujete u “pisanju pisama” za koje smatrate da neće ništa postići što onda znači da vam neće ni podići čitanosti i da ćete vi i dalje biti zadovoljni nečitanošću sh.wiki. Laž je da smo najjača wiki u regiji, to je teško zavaravanje, hrpa članaka o gradićima diljem svijeta bez ikakvih dodatnih informacija nas ne čini najjaćima. (DobarSkroz)

– Još jednom – popularnost i čitanost nisu svrha Wikipedije. Pumpanje brojki ima pozitivnih (marketing, nabijanje kompleksa sestrićima bs/hr/sr projektima, smanjenje posla generiranjem skica članaka koji bi se prije ili kasnije ionako morali napisati) i negativnih (gubljenje vremena na održavanje velikog broja postojećih/novih članaka umjesto na pisanje novog sadržaja, fokusiranje na članke minorne važnosti) strana. Marketing je posao Fondacije i ljudi koji su za to plaćeni. Imate lijepo kontakte u WMF i njima se obratite. (...) I ja sam donedavno mislio da je pumpanje brojki besmisleno no suđeci po reakcijama s hrwiki i srwiki jednom kad ih je shwiki “prešišala” (najžešće reakcije su od najvećih nacionalista), psihologija je itekako važan faktor za njihovu egzistenciju. Što se više oni budu osjećali beznadno, kako gube “rat” a time i vlastiti raison d’être, to će više biti prebjega ovdje.

Vi zapravo želite ubrzati jedan proces koji je neminovan i prirodan. Na oba ta faktora možete utjecati tako što ćete... pisati i preuzimati članke. Kad shwiki bude imala više i aktivnih suradnika i članaka od ovih ostalih skupa, one više neće imati smisla i bit će samo pitanje vremena kad će hr.wikipedia.org/wiki/X preusmjeravati na sh.wikipedia.org/wiki/X/hr. Do tada, kao što bi rekao Dirac, Shut up and calculate ;) (Ivan Štambuk)

– Ivan je opravdano ozlojeđen na sh-wp: obavio je fantastičan posao kao nitko prije niti igdje u wikisvijetu postavivši na sh-wikcionar 850.000 članaka, i s punim pravom očekivao da ćemo mi ekipa sa sh-wp mrdnuti repom i bar mali razlomak svog vremena posvetiti wikcionar. Mogu se samo pokriti ušima jer sam i sama krivac. I dodati u svoju obranu da se nadam kako će veća vidljivost sh-wp privući veći broj novih wikipedijanaca, od kojih će sigurno jedan dio raditi i na sh-

IGOR WINDSOR:
Za predlog je glasalo
16 redovnih korisnika (i
2 usputna), protiv nije
glasao niko od redo-
vnih korisnika (a jedan
usputni), dakle, zaklju-
čak je da se sh.wiki za-
jednica izjasnila u korist
slanja pisma Googleu.

wikcionaru. Naime, nevidljivost sh-wp je dvosmjerna: niti surferi mogu pronaći informaciju, niti sh-wp može pronaći nove suradnike. (Maria Sieglinda von Nudeldorf)

– Daću primer koji dovoljno pokazuje koliko je sh.wiki besmislen, a to je stranica Snežana Dakić Mikić. Stranica ovakve sadržine teško da bi prošla na sr.wiki (na en.wiki bi bila obrisana u roku od 7 dana bez ikakve rasprave). Ne postoje nikakvi jasno uokvireni kriterijumi za pisanje na sh.wiki, korisnik može da piše šta mu padne na pamet bez ikakvih referenci, revizija takvog rada od strane drugih itd. Tek kada to kao zajednica dovedete u red, moći ćete da bilo šta predložite Google.com (što je opet samo po sebi besmisleno) ili nekom trećem subjektu. A da ne razmatramo uopste da li je hr.wiki u Hrvatskoj, odnosno sr.wiki u Srbiji posećeniji od sh.wiki zajednice. Ne kazem da ste loši kao zajednica, već nemate propise, stranice imaju veoma malo izvora. Ja na en.wiki da napravim neku stranicu kao ovu koju sam naveo, u roku od sat vremena bi mi TP bio pretrpan sa upozorenjima. Sve najbolje. (AirWolf)

– Jedino što fali članku Snežana Dakić Mikić jest više inline referenci. Po svim drugim karakteristikama je ogledan. Na engleskoj wiki ne bi prošao iz jednostavnog razloga što sve biografije živućih osoba moraju imati reference po polisi (WP:BLP) inače se automatizmom brišu. Hrvatska i srpska wikipedija su prepune biografija koje glorificiraju ratne zločince i koriste nepouzdanu izvore tipa Glas koncila i HKV, pri čemu baš admini tipa Vodomar i Kubura prednjače u pisanju tako referenciranih gluposti. Bolje nikakvi izvori nego loši. Srwiki je sad već postala povijest te se u dobro upućenim krugovima spominje kao “ona ex-yu wiki koja je bila najveća dok je shwiki nije prešišala”. Znam da frustrira biti drugi ali takav je život. Niste prvi sad, i nikad više to nećete opet biti. Baj Baj :-)) (Ivan Štambuk)

– Za predlog je glasalo 16 redovnih korisnika (i 2 usputna), protiv nije glasao niko od redovnih korisnika (a jedan usputni), dakle, zaključak je da se sh.wiki zajednica izjasnila u korist slanja pisma Googleu. U tom smislu, obavještavam korisnike da je orao već poletio, a o tome

da li je i kad je sleteo, biće na ovom istom mestu podnet blagovremeni izveštaj. (Igor Windsor)

Orao

Pismo koje pominje Igor Windzor navodi sljedeće:

- da je srpskohrvatski jezik policentrični jezik, (ISO 639-3 code: hbs) s 19 miliona govornika s varijantama između kojih je razlika manja nego unutar standardnog engleskog ili njemačkog;
- da sh.wikipedija ima 270.000 članka, više od bilo koje druge na jednom od standardnih jezika u Hrvatskoj, Srbiji, Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini;
- da na sh. viki-rječniku ima 850.000 članaka, dok ostali svi (sh., bs., me., i sr.) skupa imaju 49.000;
- da sh.wikipedija uključuje druge standarde;
- da su njeni čitatelji su svi koji govore srpskohrvatskim jezikom u četiri države;
- da je u Srbiji i Crnoj Gori vidljiva na Googlu;
- da se mnogi korisnici Googlea, npr. u Hrvatskoj žale, jer ne mogu da dođu do informacija, budući da sh.wikipedija ima dva puta više od hr.wikipedije; te
- da će to biti riješeno ako Google u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini počne da prikazuje i rezultate sh.wikipedije skupa ravnopravno uz one hrvatske i bosanske.

Potpis: sh.wikipedija.org

Ergo

Zahtjev ljudi okupljenih oko sh.wikipedije od ogromne je važnosti za obrazovanje u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, ništa manje nego u Srbiji i Crnoj Gori. Kao alternativa ideološki kontaminiranim udžbenicima, i sadržajima nastave čiji je glavni cilj proizvodnja budućih glasača nesposobnih da procijene kvalitet informacije i valjanost iskaza, čijim glasovima nacionalističke stranke osiguravaju i obnavljaju vlast i moć, srpskohrvatska wikipedija predstavlja dragocjen izvor znanja i mjesto gdje se prostom uporednom analizom članaka na istu temu može naučiti šta suštinski razlikuje nauku od ideologije, šta istinu od *istine*. ●

slika

Udžbenici

rugaju su guglu

što predstavlja

Zemlju kao kuglu.

Вјера и сексуалност

Доктрина о ВОЗОВИМА

Иако написани релативно давно, редови Бетранда Расела о односу науке и религије нису изгубили на важности, а у сјени овдашњих актуелних школских прилика позивају на поновљено читање.

Ненад Величковић

Кључна ријеч: вјеронаука. Вјеронауку могу предавати дипломирани теолози и лица која су положила стручни испит за вјероучитеље — свештеници или цивили. Катихетски одбор Српске православне цркве има дужност да се брине о програму и уџбеницима за вјеронауку, као и полагању стручних испита за вјероучитеље. Уџбенике православне вјеронауке за коришћење одобрава Министарство просвјете и културе Републике Српске, а садржај програма утврђује Катихетски одбор. Издавање уџбеника се врши с благословом једног од епископа у Епископском савјету.

Фотографија
Лијево: Кип на мосту
преко Вардара,
Скопље

О настави вјеронауке потребно је увијек и изнова постављати питања:

Којом су и чијом силом, без неопходне расправе (каква се обично тражи за увођење сексуалног одгоја) уведене у образовни систем? Зашто се о програму и кадровима вјеронауке одлучује мимо редовних процедура (као у тексту на маргини, преузетом са sr.wikipediaje у вези с православном, али исто важи и остале двије)? Како се у вези са садржајима вјеронауке може код ученика развијати критичко мишљење? (Наставите низ.)

Како би вјероучитељи (не нужно само хкришћански) методички обрадили текстове свјетски познатих, угледних и утицајних филозофа, попут овог којег ми представљамо?

Бертранд Расел Хришћанство и секс

Најгора особина хришћанске вјере је њен став према сексу — став до те мјере морбидан и тако неприродан, да се може разумјети само кад се упореди са болешћу цивилизованог свијета у доба кад се распадало Римско царство. Понекад чујемо причу о томе да је хришћанство побољшало положај жене. То је једно од највећих изопачавања историје које се може учинити. Жене не могу уживати сношљив положај у друш-

тву гдје се то, да се не огријеше о врло круте моралне законе, сматра од највеће важности. Калуђери су увијек сматрали жену на првом мјесту као искушење, углавном су у њој гледали некога ко побуђује нечисту пожуду. Учење цркве је било и остало да је дјевичанство најбоље, али да је за оне, који га сматрају немогућим, брак дозвољен. „Боље се ожени, него горјети”, као што св. Павле каже сурово. Тиме што је брак учињен нераскидивим, и искорјењивањем *ars amandi*, црква је учинила све што је могла да обезбиједи да једини облик дозвољеног секса треба да укључује врло мало задовољства, а веома много бола. Супротстављање контроли рађања има заправо исти мотив: ако жена рађа дијете сваке године док не умре од исцрпљености, не може се претпоставити да ће извући много задовољства из свог брачног живота; према томе, људе треба одвраћати од контроле рађања.

Идеја гријеха која је повезана са хришћанском етиком је таква да доноси веома много зла, јер пружа људима могућност за садизам за који вјерују не само да је озакоњен, него и да је чак узвишен. Узмимо на примјер проблем спречавања сифилиса. Познато је да ако се претходно предузму мјере опреза, опасност да се добије та болест може бити незнатна. Хришћани се међутим, противе ширењу информација о овој чињеници, јер они сматрају да грешници треба да буду кажњени. Они толико вјерују у то, да су чак вољни да се казна протегне на жене и дјецу грешника. Данас на свијету има много хиљада дјеце која болују од урођеног сифилиса, која се никада не би родила, да није било жеље хришћана да виде како су грешници кажњени. Не могу да схватим како се може сматрати да доктрине које воде таквој пакленој окрутности имају икаквог доброг утицаја на морал. Став хришћана је опасан по људско добро не само у погледу сексуалног понашања, него и у погледу знања о питањима секса. Свако ко се потрудио да непристрасно проучи то питање, зна да је вјештачка неинформисаност о питањима секса, коју ортодоксни хришћани покушавају да наметну младима, крај-

Готово сваки одрастао човјек у хришћанској заједници је мање или више нервно болестан, што је резултат табуа знања о сексу, кад су он или она били млади. А осјећање гријеха, које се тако вјештачки усађује, је један од узрока окрутности, плашљивости и глупости касније у животу.

ње опасна за физичко и ментално здравље, и ствара код оних, који сакупљају то знање кроз *нејириситојне* разговоре, као што ради већина дјеце, један став према сексу који је сам по себи непристојан и смијешан. Не мислим да се уопште може бранити становиште да је знање непожељно у било ком случају. Не бих постављао препреке на пут стицања знања било кога, у било којем добу живота. Али баш у посебном случају знања о сексу, постоје много убједљивији докази у његову корист него у случају било које друге врсте знања. Много је мање вјероватно да ће особа поступати мудро кад је незналица, него кад је поучимо, и смијешно је преносити на младе људе осјећање гријеха, јер код њих постоји природна радозналост кад се ради о важној ствари.

Bertrand Arthur William Russell, 3. гроф Russell (Trelleck, 18. свибња 1872. – Penrhyndeudraeth, 2. вељаче 1970.), енглески филозоф, математичар, логичар, повјесничар и друштвени реформатор.

На Trinity Collegeu у Cambridgeu студирао је филозофију и математику, гдје по завршетку студија 1895. почиње свеучилишну каријеру, али је 1916. удаљен због борбене протуратне агитације, а 1918. је из истог разлога затворен на шест мјесеци. Потомак је угледне племићке обитељи, али убрзо и сам стјече глас слободног мислиоца, пацифиста, критичара грађанског морала и борца за људску једнакост. Политички се ангажира на лијевом крилу лабуристичке странке, али на заступничким изборима 1922. и 1923. нема успјеха. Од 1938. до 1944. предавао је на различитим свеучилиштима у САД-у, а тек је 1944. поновно изабран за професора на Trinity Collegeu. И након Другог свјетског рата наставља с политичким активношћу хуманиста: бори се против лудила хладног рата, предсједава Међуна-

родном суду за утврђивање ратних злочина у Вијетнаму, па је у 89. години други пут затворен као вођа и судионик антинуклеарних демонстрација. Године 1950. добио је Нобелову награду за књижевност.

Сваког дјечака занимају возови. Претпоставимо да смо му рекли да је занимање за возове грешно; да смо му везали очи кад год је путовао возом или кад год је био на жељезничкој станици; претпоставимо да никада нисмо дозволрили да се ријеч *воз* спомене у његовом присуству и да смо одржали стање једне несавладиве мистерије што се тиче средстава помоћу којих се он превози из једног мјеста у друго. Резултат не би био то да би он престао да се занима за возове; напротив, он би се заинтересовао више него икада али би имао једно морбидно осјећање гријеха, јер му је то интересовање приказано као непристојно. Сваки дјечак живе интелигенције могао би се овако сматрати неурастеником, у већој или мањој мјери. Ово је управо оно што се ради кад је у питању секс; али, секс је занимљивији од возова, и резултати су гори. Готово сваки одрастао човјек у хришћанској заједници је мање или више нервно болестан, што је резултат табуа знања о сексу, кад су он или она били млади. А осјећање гријеха, које се тако вјештачки усађује, је један од узрока окрутности, плашљивости и глупости касније у животу. Нема рационалног основа било какве врсте да држимо дијете у незнању, о било чему што би оно жељело да сазна, било да се ради о сексу или нечем другом. Никада нећемо имати здраво становништво, све док се ова чињеница не увиди у раном образовању, а што је немогуће све дотле док су цркве у положају да контролишу просвјетну политику.

На страну ове релативно детаљне замјерке јасно је да основне доктрине хришћанства захтијевају доста етичке изопачености прије него што се могу прихватити. Кажу нам да је свијет створио бог, који је добар и свемоћан. Прије него је створио свијет, он је предвидио сав бол и јад које ће тај свијет са-

Фотографија
Горе: Дио ускотрачне
пруге на превоју
Шарган, Србија

државати; он је према томе одговоран за све то. Бескорисно је доказивати да су патње на свијету резултат гријеха. То није тачно, прије свега; није гријех оно што је узрок поплава или вулканских ерупција. Па чак и да је то истина ништа се не би промијенило. Ако бих зачео дијете за које бих знао да ће бити манијак-убица, ја бих био одговоран за његове злочине. Ако је бог унапријед знао за гријехе за које ће човјек бити окривљиван, очито је да је он одговоран за све посљедице тих гријеха кад је одлучио да створи човјека. Уобичајени хришћански доказ је да је патња на свијету чишћење од гријеха и ради тога је добра. Наравно, овај доказ је само рационализација садизма; али у сваком случају, ово је слаб аргуменат. Позвао

бих сваког хришћанина да пође са мном у дјечије одјељење неке болнице, да посматра патње које се тамо преживљавају, а онда да даље тврди да су та дјеца тако морално изопачена да заслужују те патње. Да би се довео до тога да то устврди човјек мора у себи угушити свако осјећање милости и саосјећања. Он мора, кратко речено, постасти толико окрутан као бог у кога вјерује. Нико ко вјерује да је ово све ради неког добра, на овом свијету на којем се пати, не може сачувати неоштећене своје етичке вриједности, јер ће увијек морати налазити изговоре за бол и патње.

(Бертарнд Расел, *Да ли је религија гала корисне прилоге цивилизацији*, 1930. У књизи *Религија и наука*, Сарајево, Свјетлост, 1976. прев. Зулејха Риђановић)

Како би, дакле, један вјероучитељ провео дјецу кроз ове примједбе које изгледају радикалне углавном зато што су изречене јасно, у форми изјавних реченица? Зашто је незнање о сексуалности боље од знања? (А питање за родитеље је зашто мисле да баш *калуђери* имају право одређивати шта је друштвено пожељно а шта неприхватљиво сексуално понашање?) Ми то не знамо. Ми не видимо методичке приручнике за наставу вјеронауке, ми не знамо за уџбенике у којима клер заступа право на различитост у вези с атеизмом и научним погледом на свијет, ми не знамо да постоји нека стручна педагошко-методичка литература за учитеље вјере.

Ми видимо да у нашем образовном систему постоји црна рупа која претендује да у себе усиса сваки зрачак критичког мишљења, здраве сумње, радозналости и повјерења у властити разум. Зато на вјеронауку, каква се наметнула образовању, не треба гледати благонаклоно. И не треба одустајати од захтјева да се религија у државним школама проучава одвојено од интереса клера и конфесија. ●

Humanost bez pokrića

Od milostinje do profita

Znamo li kuda odlazi donirani novac?

Enes Kurtović

Ključna riječ: Donacija – dar u formi novca, vlasništva i/ili usluga, obično humanitarnoj organizaciji. Individua ili pravno lice koje daje donaciju je donator, a druga strana je primalac donacije. U razvijenim poreskim sistemima, takav oblik poklona socijalno-razvojnog sektoru, finansiranju civilnog društva i NVO-programa stimuliše se umanjnjem taksi ili odbijanjem od poreza na imovinu i zaradu.

Fenomen izazova sa polijevanjem ledeno hladnom vodom (Ice Basket Challenge) još jednom je dokazao moć društvenih mreža u kreiranju javnog mnijenja i njihove potencijalne pokretačke snage za promjenu društvenih stavova. Nastranu što se u bh. uslovima ova akcija pretvorila u egzibicionistički cirkus u kojem je bilo važnije *odgovoriti na izazov i javno izazvati drugog* od podizanja svijesti o problemu amiotrofične lateralne skleroze (ALS) sa kojima se susreću oboljeli i njihovi najbliži. Nismo se proslavili ni donacijama za organizacije koje su fokusirane na istraživanje ove bolesti i pružanje podrške oboljelima.

Donacije su tu da se troše

Nasreću, u nekim drugim društvima akcija je shvaćena i odrađena u svom punom smislu. Prema podacima The New York Timesa, američko ALS udruženje (ALS Association) je u periodu od 29. jula do 21. avgusta ove godine primilo 41,8 miliona dolara od 739.000 donatora. Samo ALS udruženje je krajem avgusta objavilo podatak da je iznos doniranih sredstava premašio cifru od 100 miliona dolara. Donacije su primila i druga udruženja, kao što su ALS Therapy Development Institute iz SAD-a (3 miliona dolara), te srodna udruženja u Velikoj Britaniji (Motor Neurone Disease Association,

6 miliona funti), Holandiji (ALS Foundation Netherlands, 1 miliona eura) itd.

Akciju prikupljanja donatorskih sredstava pratile su i određene nedoumice, kao na primjer, da li je važnije istraživati rijetke bolesti i liječiti oboljele od njih nego suzbijati masovne pojave lakše izlječivih bolesti u zemljama trećeg svijeta? Zašto socijalne mreže nisu istim entuzijazmom podržale istraživanja i liječenje oboljelih od ebole u Gvineji, Siera Leoneu, Liberiji, Nigeriji i Senegalu?

Druga vrsta nedoumice vezana je za način utroška prikupljenih sredstava. Američko ALS udruženje u svojim izvještajima navodi da se svega 27% prikupljenih sredstava usmjerava za istraživanja bolesti, što je podatak koji je iznenadio dobar dio javnosti. Prema finansijskom izvještaju iz 2013. godine, Udruženje je ukupan budžet od 26,3 miliona utrošilo na način da je pored 27% sredstava potrošenih na istraživačke projekte, 19% utrošeno za direktnu podršku oboljelima, dok je ostatak budžeta utrošen za programe edukacije (32%), prikupljanje sredstava (fundraising) (14%) i administrativne troškove (7%). Između ostalog, pola miliona dolara Udruženje je potrošilo za *penzione planove* i razne dodatke zaposlenicima, a 1,3 miliona dolara na putne troškove osoblja.

U tekstu pod nazivom: *Znate li šta podržavate?* portal Health Impact News analizira budžet ALS udruženja i prati tok doniranih novčanih sredstava. Tako saznajemo da Jane H. Gilbert, predsjednica Udruženja, ima godišnju platu od 339.475,00 dolara, dok se godišnje plate deset drugih vodećih osoba u Udruženju kreću od 110.661,00 do 201.260,00 dolara. Gotovo cijeli milion dolara potroši se na lobiranje, a u izvještaju transparentno navode da su ta sredstva utrošena kako bi zakonodavce senzibilizirali za probleme oboljelih od ALS i njihovih porodica i vršili pritisak da se povećaju federalni fondovi za istraživanje ALS-a i pokrivanje troškova testiranja probnih lijekova.

Upravo veza ALS udruženja sa vodećim farmaceutskim firmama u SAD-u navodi na sumnju kako će većina doniranih sredstava završiti na računima velikih farmaceutskih korporacija. Udruženje je deset godina podržavalo istraživanje

Dakle, od 5 KM koliko košta jedna slikovnica, 1 KM ide u Centar Duga, a 4 KM firmi Prokart. Pošteno?

kompanije *Biogen Idec*. u ispitivanju lijeka na bazi dexpramipexola, ali se nakon utrošenih između 75 i 100 miliona dolara, odustalo od daljnjeg rada zbog slabih rezultata ovog lijeka.

Moderno prosjačenje u ime djece

Mi, u Bosni i Hercegovini, nažalost, nemamo lako dostupne izvještaje o trošenju javnih budžeta, a nevladine organizacije to nisu dužne javno ni objavljivati, tako da se putevi doniranih sredstava za razne namjene izgube u labirintu javnih službi i ustanova, nevladinih organizacija i privatnih inicijativa.

Većini nas desilo se da nam je neko nudio neki štampani materijal (čestitke, časopisi, slikovnice i sl.) uz objašnjenje da prihod ili dio prihoda ide u humanitarne svrhe, najčešće kao podrška nekoj instituciji koja radi sa bolesnom, napuštenom ili djecom sa posebnim potrebama.

Poznat je slučaj iz 2010. godine kada je Dječji dom *Rada Vranješević* iz Banje Luke sklopio ugovor sa firmom Prokart, po kojem se Prokart obavezao platiti Domu 20% zarade od prodaje štampanih materijala na kojima je Dom naveden kao primalac sredstava. Prema pisanju portala BanjaLukaLive, za četiri mjeseca rada, Prokart je prodajom čestitki i časopisa za djecu *Maštarije* zaradio 40.000 KM, dok je Domu ukupno uplaćeno 2.000 KM. Tadašnja direktorica Doma Svjetlana Blagojević,

nije vidjela ništa sporno u svom pokušaju da za Dom obezbijedi dodatna finansijska sredstva, ali su u nadležnom Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite bili izričito protiv ovakvog načina prikupljanja sredstava. Ovim povodom se oglasila i ombudsmanka za djecu RS Nada Grahovac, ocijenivši nedopustivim ovakav način korištenja djece, štićenika Doma.

Takođe, sredinom 2013. godine, raskinut je ugovor između Udruženja *Djeci na dar* i Centra za socijalni rad Gradiška, zbog netransparentnosti poslovanja ovog Udruženja. Udruženje se predstavljalo i kao firma, koja je zapošljavala akvizitere za prodaju humanitarnih čestitki, istovremeno ih predstavljajući kao volontere.

Za šaku procenata

Sličan slučaj desio se 2012. godine u Sarajevu kada je Javna ustanova Dom za djecu bez roditeljskog staranja Bjelave potpisala ugovor sa firmom Prokart iz Bijeljine (koja je sestrinska firma firmi AV CARD, registrovanoj u Sarajevu), prema kojem će Prokart uplaćivati 20% zarade od prodanih štampanih materijala ovom Domu. Ugovor je nešto kasnije raskinut, uz međusobno optuživanje obje strane. Prema riječima direktora Doma, Saudina Đurevića, ugovor je jednostrano raskinut s njihove strane, jer firma Prokart nije na štampanim materijalima navodila podatak da 20% zarade ide Domu, što je bilo

Fotografija
Gore: Detalj sa naslovnice Abecedara, slikovnice koju prodaje AD KARD

Firme-makroi koje posao organizuju su najzadovoljnije. Maksimalno su snizili proizvodnu cijenu štampanih materijala, jer štampaju velik tiraž, pripremu radi jedan tim za više sestrijskih firmi u različitim državama, a sa druge strane su maksimizirale izlaznu cijenu proizvoda pakujući ga u ambalažu humanosti.

prethodno i dogovoreno. Iako je ugovor raskinut, na terenu su još dugo ostale u prodaji sporne čestitke i slikovnice. Direktorica firme Prokart, Sanja Vrućinić, objašnjavala je to time što se njihova izdanja falsifikuju i prodaju od strane trećih lica. Udruženje roditelja djece sa poteškoćama u razvoju *Mala sirena* iz Zavidovića pokrenulo je postupak raskida ugovora o saradnji koji su imali sa firmom AV Card iz Sarajeva, nakon žalbi ljudi sa terena koji su kupovali čestitke i bojanke kako nisu bili upoznati sa činjenicom da tek dio uplaćenih sredstva ide u humanitarne svrhe za ovo Udruženje. U oktobru 2013. godine akviziteri firme Prokart iz Bijeljine prodavali su čestitke i *Maštarije* po gradovima BiH, a sami akviziteri su tvrdili da dio sredstava ostvarenih prodajom ide Edukacijsko-rehabilitacijskom centru *Duga* iz Novog Travnika, sa kojima Prokart ima potpisan ugovor. U ovom Centru su nam potvrdili da imaju ugovor sa firmom Prokart iz Bijeljine, prema kojem 20% od realizirane prodaje ide na račun Centra, te da su zadovoljni sa ovom saradnjom.

Dakle, od 5 KM koliko košta jedna slikovnica, 1 KM ide u Centar *Duga*, a 4 KM firmi Prokart. Pošteno?

Slikovnicu u boji od 20 stranica bh. štamparije proizvedu za 0,40–0,50 KM. Pod pretpostavkom da akviziteri/volonteri dobiju 20% ili 1 KM po prodanom primjerku, prosta matematika kaže da organizator posla dobije 2,5–2,6 KM po primjerku. Pošteno?

Kupi me, prodaj me

Svjesni bijede u kojoj i sami žive, a bez trunke povjerenja u rad nadležnih institucija, stanovnici ove zemlje spremni su izdvojiti iznos od 3 ili 5 KM, nadajući se da će time pomoći onima koji su u goroj situaciji od njih samih, umirujući svoju savjest da su nešto ipak učinili. Kao i u slučaju polijevanja hladnom vodom, pokazujemo svoju empatiju i humanost na pogrešan način. A upravo tu je firma Prokart, i njoj slične, našla tržišnu nišu za plasman svog specifičnog proizvoda: ispunjenje osjećaja solidarnosti sa ugroženim grupama kao što su djeca bez roditeljskog staranja, bolesna djeca i odrasli, žrtve zlostavljanja, djeca sa teškoćama u

razvoju i sl. Naizgled su svi učesnici u igri zadovoljni. Mušterije su kupile osjećaj zadovoljstva i umirile svoju savjest. Akviziteri/volonteri zaradili su nešto više od 0 KM/dan. Institucije koje za procenat prodaju svoj humanitarni oreol slabo su svjesne uloge prostitutki u kojoj se nalaze. Firme-makroi koje posao organizuju su najzadovoljnije. Maksimalno su snizili proizvodnu cijenu štampanih materijala, jer štampaju velik tiraž, pripremu radi jedan tim za više sestrijskih firmi u različitim državama, a sa druge strane su maksimizirale izlaznu cijenu proizvoda pakujući ga u ambalažu humanosti.

Korporativni lov u mutnom

Inače, mediji koji su pratili slučaj sa Domom *Rada Vranješević* u Banjoj Luci navodili su da je firma *Prokart* iz Laktaša, ma da danas u BiH postoji samo firma *Prokart* iz Bijeljine (<http://prokart.bijeljina.org/>), sa sestrijskom firmom AV CARD iz Sarajeva. Direktorica obje firme je Sanja Vućinić. Na istoj adresi kao i AV CARD, registrovana je i firma AD KARD d.o.o. (www.adkard.ba), koja se, takođe, bavi prodajom štampanih materijala. Kao izdavač slikovnica koje distribuira AD KARD d.o.o. naveden je knjigovodstveni servis KontoProm iz Bijeljine, a štampane su u beogradskoj štampariji Portal.

U Srbiji postoji firma Prokart, istog logotipa i istih štampanih izdanja (<http://www.prokart.co.rs/>). Prvobitno je ta firma bila registrovana u Novom Sadu, a njena vlasnica, bugarska državljanica Albena Skačeva Dimitrova, ubijena je septembra 2012. godine u Beogradu. Protiv ove firme pokrenuto je nekoliko kritičnih prijava za prevaru kako u Srbiji, tako i u Bugarskoj, gdje su vlasnici imali registrovanu firmu *Prokart 09*. Pokojna Albena osnivačica je i preduzeća Prokart MN, registrovanog u Podgorici (Crna Gora).

I Udruženje *Djeci na dar*, koje je registrovano u Banjoj Luci, ima svoje partnere u Beogradu, gdje je registrovana firma *Djeci na dar* čija djelatnost je trgovina na malo izvan prodavnica i pijaca, šifra 4799. Možda se ne razumijemo u korporativno poslovanje, ali sve upućuje na zaključak da se pod šifrom 4799 krije djelatnost – lov u mutnom. ●

Predmet: medijska kultura

Bolivud, Holivud i Shakespeare

Film o kome bi se u razredu čitav mjesec dalo razgovarati. Iako snimljen u Indiji i za indijski publiku, na više važnih načina tiče se i života na Balkanu.

Dejan Ilić

Fotografija
Gore: Arjun Kapoor i
Parineeti Chopra, kadar
iz filma

60

Vrata naših škola uglavnom su zatvorena za dela popularne kulture. Ovdšnjih pedagoga kao da se nimalo ne tiče sve ono što privlači pažnju velikog broja dece: tv serije, popularna muzika, stripovi, komercijalne knjige i filmovi, videoigre. Čini se da je sve to đacima daleko zanimljivije od onoga što im se kao kultura nudi u školi – ali kreatori školskih programa za to ne haju. Nije sporno da kurikulumu treba da insistiraju na određenim delima sa kojima deca nemaju ni slučajno šansu da se sretnu izvan škole, ali ipak ima nečeg naopakog i u tome da (elitistički zamišljeni) nastavni programi uporno ignorišu ono što učenike najviše zanima i o čemu najviše razgovaraju. Neka pedagozi misle o tome kakvu sliku na taj način stvaraju o školi koja nema nikakve

veze sa onim što decu najviše okupira i kome je takva škola zaista potrebna (to jest, za koga ona radi). Mi ćemo ovde ponovo skrenuti pažnju na nešto što bi se lako moglo naći u nastavnim programima drugačije zamišljenih škola – dakle škola koje su istinski deo sveta u kome deca zaista žive i koje pomažu deci da se u tom svetu snađu i izgrade vlastiti sud o njemu.

Pritom, odmah sledi i jedno upozorenje. Iako ćemo ovde govoriti o delu popularne kulture, biće reči o kulturi koja nije *naša*. No, iako nam stiže iz, da to tako (netačno) kažemo, *tuđe* kulture, priča kojom ćemo se ovde baviti nije nam nimalo strana. Naprotiv, reč je o ljubavnom zapletu koji je u tradiciji kojoj pripadamo poznat i raširen tako da je s vreme-

Ključna riječ: Bolivud – naziv za filmsku industriju u Indiji, odnosno njen specifični stil. Često se naziv bolivud netačno upotrebljava kao naziv za svu filmsku industriju u Indiji, iako je on samo dio nje. Ime je dobio po Bombaju – bivšem nazivu za Mumbai – i Holivudu u Kaliforniji – centru američke filmske industrije. Bolivudski filmovi su najčešće muzički filmovi i pretežno su melodramatični: ljubav, ljuti roditelji, ljubavni trouglovi, porodične veze, žrtve, korumpirani političari, kidnaperi, slomljena srca, kurtizane sa zlatnim srcem...

nom postao trivijalan, što je opet jedna od odlika popularne kulture. Film o kome će ovde, dakle, biti reči neće nam delovati sasvim neobično i zbog toga što je naša kultura već neko vreme *natopljena* delima sličnog žanra koja svakodnevno emituju domaće televizije. Tako bi se povodom ovog filma na času mogao voditi razgovor i o *različitim* kulturama i prelazanju granica između njih, kao i o samom fenomenu *popularne* kulture. No, od toga je mnogo važnije, i zato je pre svega za temu ovog teksta izabran baš ovaj film, to što njegov sadržaj i pitanja koja se u vezi sa njim postavljaju do kraja korespondiraju sa svakodnevnicom u kojoj živimo i pitanjima na koja i sami tražimo i dajemo odgovore.

1.

Film o kome je reč zanimljiv je, dakle, na više načina. I po svojim formalnim, žanrovskim karakteristikama i po svom sadržaju on nam, da ponovim, može izgledati i kao delo koje nam je blisko, ali i kao delo koje pripada kulturi koja nam je na izgled tuđa. Već u vezi sa naslovom filma iskrsavaju problemi svojstveni prelazanju granica između kultura (i jezika). Prema engleskoj verziji *Born to Hate... Destined to Love*, naslov filma mogli bismo prevesti kao *Rođeni da mrze, predodređeni da vole*. Međutim, engleski *prevod* ne odgovara originalnom naslovu na hindiju *Is-haqzaade*, koji bi se doslovno mogao prevesti kao *Deca ljubavi*, mada bi duhu filma primerenije bilo *Pobunjenici u ime ljubavi*. Film je snimljen 2012. godine i pripada žanru bolivuda. Bio je jedan od najgledanijih i komercijalno najuspešnijih filmova u Indiji te godine. Ovaj uspeh je utoliko veći što u glavnim ulogama ne nastupaju poznate filmske zvezde. Jedina zvezda u filmu je Gauhar Khan, koja glumi kurtizanu. Parineeti Chopra i Arjun Kapoor prvi put su se našli u glavnoj ženskoj odnosno muškoj ulozi. Chopra je za svoju ulogu dobila niz nagrada za debitante na filmu.

Bolivud je, dakle, žanr muzičkih filmova sa bogatom koreografijom i relativno jednostavnom ljubavnom pričom sa tipičnim karakterima. Reklo bi se da su ples i muzika daleko važniji za uspeh filmova iz tog žanra od same njihove priče i uver-

ljivosti likova. Po sadržaju, ti filmovi su veoma slični sapunicama koje se unazad desetak i više godina intenzivno emituju i gledaju na našim tv kanalima. U tom smislu, ovaj žanr se kod nas već odomaćio. Ono što bi ovdašnjem gledaocu moglo i dalje biti pomalo neobično jesu način glume (izraz lica i gestikulacija prenaplašeno ističu dominantnu emociju, što se čini kao pomalo naivna i *doslovna* gluma, ako se ne uzmu u obzir pravila žanra), kao i umetanje muzičkih scena u narativno tkivo filma: te scene deluju kao prekidi u radnji, kako bi se dodatno naglasile emocije koje odgovaraju trenutnom stanju stvari u priči. I jedno i drugo su konvencije koje određuju ovaj filmski žanr i publici u Indiji, koja je na njih navikla, ne deluju nimalo neobično.

Međutim, koliko god bile jake konvencije koje važe za žanr bolivuda i koliko god da su ih se autori *Pobunjenika u ime ljubavi* – reditelj i scenarista Habib Faisal i producent Aditya Chopra – verno pridržavali, film je ipak na jedan određen način izneverio očekivanja indijske publike: svoje gledaoce je suočio sa pitanjima za koja se obično ne očekuje da ih postavljaju muzički filmovi sa tipskim ljubavnim zapletima i predvidljivim karakterima. Pritom, i dalje je reč o priči u čijem je središtu jedan dobro poznati (zapadnoj publici pogotovo) ljubavni zaplet: Parma i Zoya su zaljubljeni jedno u drugo, ali pripadaju porodicama koje se međusobno ne podnose. Razlozi za mržnju ipak su specifično indijski: Parma je iz hindu porodice, Zoya je muslimanka. U savremenoj Indiji, mladi ljudi koji iz ljubavi iskoračuju iz svojih verskih zajednica da bi stupili u vezu sa osobom iz druge verske zajednice izloženi su opštem preziru i obično plaćaju životom to što su podlegli društveno *neprihoatljivim* osećanjima: najčešće ih ubijaju upravo njihovi najbliži srodnici kako bi *sačuvali* čast porodice. Zaplet filma zasniva se na tom jakom i jezivo jednostavnom društvenom pravilu – pojedinac ne sme da iskorači iz zajednice kojoj po rođenju pripada. Zoya i Parma krše to pravilo i pokušavaju da se izbore za svoju ljubav. Ta borba ubrzo će postati borba za goli život kada njihovi najbliži srodnici odluče da ih ubiju jer su okaljali čast svojih porodica.

Sukob između nedobrovoljnog pripadanja i individualnog prava na izbor u središtu je filma.

Činjenica da je film *Pobunjenici u ime ljubavi* napravljen sledeći konvencije žanra koji se svrstava u nisku kulturu (u opoziciji prema visokoj) ni na koji način ne bi smela da umanjuje vrednost sadržaja koji taj film iznosi pred gledaoce, jer, podsetimo se, za Shakespeareove savremenike Romeo i Julija bila je samo još jedna trivijalna ljubavna priča na granici sa komedijom zabune.

Kako to sugeriše jedna od verzija naslova filma, pored zadatosti koje se vezuju za rođenje (i na kojoj insistiraju porodice), postoje i neke druge *predodređenosti* koje utiču na sudbinu (kojima podležu Parma i Zoya), a jedna od njih je svakako i – zaljubljanje (sasvim banalno rečeno: ne biramo u koga ćemo se zaljubiti). Glavna tema filma tako se može izraziti u antinomiji između onoga što se podrazumeva na osnovu pripadanja po rođenju i onoga što je posledica ličnih sklonosti pojedinca. Sukob između nedobrovoljnog pripadanja i individualnog prava na izbor u središtu je filma. Tako se priča o Parmi i Zoyi ispostavlja kao neka vrsta ogleada u kome se ispituju granice lične slobode u kulturi koja je premrežena strogim pravilima ponašanja čiji je jedini cilj da se sačuvaju i ojačaju granice između raznih društvenih grupa. Stoga ne čudi da je sporedna priča u filmu fokusirana na izbornu kampanju u kojoj kao kandidati i čelnici svojih stranaka učestvuju upravo starešine porodica – Parmin deda i Zoyin otac. Takođe ne čudi da se granice političkih grupa na čijem su oni čelu do kraja podudaraju sa granicama verskih i etničkih grupa kojima pripadaju. Iz ugla političkih karijera dede i oca, veza između Parme i Zoye postaje još strašnija – ona može razoriti svaku šansu za politički uspeh jer će *obeščastiti* porodice oba kandidata.

U društvu koje je na taj način stegnuto mrežom strogih razgraničenja, očekivano je da se prostori slobode otvaraju samo na margini, među onim ljudima sa dna društvene lestvice, lišenim bilo kakvog statusa i ugleda. Nakratko, Parma i Zoya moći će da uživaju u svojoj ljubavi kada od svojih porodica pobegnu u javnu kuću. Tu će o njima brinuti i štititi ih od *spoljašnjeg* sveta muzičari i kurtizane: pošto su izopšteni iz društva, njih ništa ne sprečava da prema mladom paru pokažu elementarnu ljudskost i poštovanje. Ali, javna kuća kao simbolični prostor slobode ne služi u priči samo kao kritika paralelnih društvenih prostora (porodica, posao, politika) u kojima se stiču formalni status i ugled. Segment priče koji se odvija unutar javne kuće tematizuje još jednu osetljivu temu: stapanje u seksualne odnose pre braka, kao i različito

seksualno odrastanje muškaraca i žena. Dok je za muškarce u Indiji sasvim prihvatljivo da seksualno iskustvo pre braka stiču u javnoj kući, za devojke je nezamislivo da imaju seksualne odnose pre nego što stupe u brak. Životne priče Zoye i Parme i u tom smislu odstupaju od zadatah normi ponašanja i navode gledaoce da se opredele i da im sasvim doslovno sude: imaju li to dvoje mladih pravo na saosećanje i razumevanje barem gledalaca filma, kada su im to uskratili njihove porodice u filmskoj priči.

Konačno, uz sve ove krupne teme, u priči se uzgred provlače i narativne niti koje sugerišu još neke problematične tačke sveta prikazanog u filmu. Na jedan vrlo zanimljiv način oslikano je i samo društvo koje oblikuju ovakvi obrasci ponašanja. U političke kampanje obe porodice ulaze sa prepoznatljivim znacima svojih političkih grupa. Za jednu grupu, taj znak je mobilni telefon, za drugu – računar. Oba znaka simbolizuju modernost i napredak, ali je ovdašnjem gledaocu neobično zašto se slike uzimaju za obeležja političkih stranaka pored njihovih naziva. Drugim rečima, zašto pored naziva partije na stranačkim plakatima i zastavicama obavezno moraju stajati i slike mobilnog telefona ili računara? Odgovor je porazan i istovremeno otrežnjujući – najveći broj glasača kojima se kandidati obraćaju jeste nepismeni i stoga su njima neophodne slike da bi razlikovali stranke. Ironija je što su te slike simboli tehničkog napretka kojima se zavode nepismeni glasači. Na jednom drugom nivou, moglo bi se reći da je ironija i to što se oštra kritika društva, zaostalosti i isključivosti, plasira kroz film u kome dominiraju žive boje, ples i muzika. Reč je tu pre svega o filmu koji je napravljen da se dopadne što većem broju ljudi i koji pri tom tim istim ljudima saopštava neprijatnu istinu o njima samima.

2.

Ne treba sumnjati da je većina čitalaca koja je stigla do ovog dela teksta već povezala radnju filma o kome je reč sa klasičnim delom kanona zapadne književnosti – Shakespeareovom dramom *Romeo i Julija*. Ne sumnjam da su se mnogi setili i filma koji je po tom komadu 1996.

godine snimio Baz Luhrman, sa tada mladim Leonardom DiCapriom i Claire Danes u naslovnim ulogama. Shakespeareovo delo i Luhrmanov film ovde pominjem iz nekoliko razloga, od kojih su neki sasvim očigledni. Dakle, nesumnjiva su neka ključna preklapanja između *istočne* i *zapadne* priče. Ali, treba odmah dodati da dok zapadni gledalac ovakve priče više ne može da prati bez reference na tradiciju na čijem je početku i u čijem je središtu i dalje Shakespeareov pozorišni komad, indijski gledalac će bolivudsku radnju pratiti bez ikakve potrebe da se osvrće na tu tradiciju, jer mu je ona praktično nebitna (što svakako ne znači da mu je i nepoznata). Od nje mu je važnija činjenica da događaji koje film prikazuje verno odslikavaju stanje stvari u njegovom svakodnevnom životu.

Što se dva filma tiče, holivudski i bolivudski komercijalni šampioni takođe su po mnogo čemu slični. I Luhrman je od svojih glumaca tražio da igraju svoje uloge prenaplašeno. Stilizacija se tu ogleda u jakoj gestikulaciji, izrazitoj afektaciji i pre svega u govoru koji se verno drži stiha i jezika originala. Za Luhrmanov film tako-

đe je važna muzika. No, za razliku od bolivudskog filma za koji je komponovana posebna muzika, holivudski autori odlučili su se za muzičke hitove iz tog perioda i to baš one hitove koje je u to vreme promovisao (ili nametao) tv kanal u brzom usponu, MTV. Tako nam se i ovaj film pokazuje kao u svakom svom segmentu popularna prerada dela koje već vekovima važi za oličenje visoke kulture. I ovde bi sad opet trebalo napraviti jedan odmak, pa objasniti da su i sami Shakespeareovi komadi bili popularna kultura svog vremena, a da je kasnija tradicija u njih učitala nove vrednosti i uzdigla ih na nivo visoke kulture. Iz čega sledi da je Luhrman predstavio i protumačio Shakespearea adekvatnije i bolje od mnogih svojih akademskih savremenika.

Ako to razumemo, onda bismo drugim očima mogli gledati i na indijski film. Činjenica da je on napravljen sledeći konvencije žanra koji se svrstava u nisku kulturu (u opoziciji prema visokoj) ni na koji način ne bi smela da umanjuje vrednost sadržaja koji taj film iznosi pred gledaoca, jer, podsetimo se, za Shakespeareove savremenike *Romeo i Julija* bila je samo još

Ranjivost škole na pritisak dominantnih društvenih aktera koji na svaki način pokušavaju da zadrže privilegije završna je slika kojom film šalje svoju konačnu poruku.

jedna trivijalna, iako zabavna ljubavna priča na granici sa žanrom komedije zabune (baš kao što i indijski film sve vreme klizi ka žanru komedije), da bi s vremenom poprimila status ozbiljnog književnog i pozorišnog dela. Ne bi me začudilo da sličnu sudbinu doživi i film indijskih autora Habiba Faisala i Aditye Chopre. To što bi nastavnicima i učenicima taj film na prvi pogled mogao ponajviše zalčiti na popularne sapunice ne treba da nas navede na pomisao da je neprimerno uporediti ga sa Shakespeareovim delom, te da je izlišno tumačiti ga jednako ozbiljno kao i komad *Romeo i Julija*. Samo treba imati na umu da je Shakespeare bio majstor sapunica svoga doba.

3.

Tako konačno stižemo i do nekih zanimljivih razlika, koje dodaju nove nijanse u razumevanju našeg bolivudskog predmeta pažnje. Ostanimo pri tom kod filмова. U holivudskoj verziji Shakespeareove priče, reč je o dve porodice koje su u sukobu jer jedna drugoj ugrožavaju političke i poslovne interese; bolivudska priča, pak, tome dodaje i versku i etničku dimenziju, što je čini mnogo aktuelnijom i u našem domaćem kontekstu. Nadalje, kao mesto spokoja i utehe u holivudskoj priči (kao i u njenom predlošku) data je crkva, a osoba puna razumevanja je sveštenik. Videli smo, u bolivudskoj priči imamo javnu kuću i kurtizanu u sličnim ulogama. To opet bolivudskom filmu u današnjim okolnostima daje mnogo veći emancipatorski potencijal. Konačno, dvoje mladih u holivudskom filmu umire uz skute sveštenika gde bi simbolično trebalo da nađu i konačni mir; kao potvrda tog večnog spokoja sledi epilog u kome porodice shvataju kakvo su zlo učinile i obećavaju da će se ubuduće ponašati drugačije, to jest da više neće biti neprijatelji. Iz nesreće je izvučena pouka, što budi nadu u bolju budućnost. Mladi par iz bolivudskog filma strada u školi. Srodnici koji su im radili o glavi rastaju se odlučni da nastave po starom, spremni da se ponovo bez oklevanja udruže u mržnji i neprijateljstvu protiv svakoga ko se usudi da naruši granice na kojima počiva njihova moć.

Luhrmanov film iz devedesetih iz jednog posebnog ugla možemo videti i kao ideološku apologiju nadirućeg konzervativizma, indijski film ostavlja gorak utisak osujećene emancipacije. Nije nimalo slučajno što su Zoya i Parma spas na samom kraju filma potražili u školi, kao što nije nimalo slučajno ni to da škola ne može da ih spasi sve dok u nju na silu provlaju porodične starešine i političke vođe spremne da ubiju. Ta ranjivost škole na pritisak dominantnih društvenih aktera koji na svaki način pokušavaju da zadrže privilegije u kojima uživaju završna je slika kojom film šalje svoju konačnu poruku. Iz ugla škole, film se tako može videti ne samo kao ljubavna već i kao obrazovna priča. Na početku filma, Parmu i Zoyu gledamo kao tipične članove svojih porodica – nasilne i bahate, bez milosti za sve koji na društvenoj lestvici stoje ispod njih ili koji pripadaju drugoj verskoj ili etničkoj grupi. Ljubav čini da se njih dvoje kroz film postepeno menjaju i sazrevaju kao pobunjenici protiv pogubnih društvenih normi koje su na početku priče i sami oličavali. U narativnom predstavljanju tog sazrevanja, škola će više puta biti mesto na kome će se odigrati ključni događaji. Stoga je logično i očekivano da se upravo u školi film tragično i završi. Zato bi pitanje na kraju jednog mogućeg školskog časa o ovom filmu moglo da glasi: možemo li oblikovati škole tako da postanu mesta slobode i emancipacije umesto da budu instrumenti za održavanje i jačanje pogubnih društvenih aranžmana koji su tu samo zarad privilegija i moći jednih na štetu svih drugih članova društva. ●

SILA CARUJE A UM ŠUPLJE VALJA

Pro
contra

Scena prva

Po predanju mog druga iz Švrakinog, u dvorištu jedne osnovne škole u njegovom kvartu, prije nekoliko dana se desilo ovo: dvije djevojčice su se žestoko tukle dok je *njihova raja* iz razreda isto tako žestoko navijala i već standardno i uobičajeno snimala to mobitelima.

Ko zna, možda im kroz vene struji krv ratnih reportera i fotografski zanos pa im ovo dođe ko lakši trening za brutalnije snimke koje će praviti u budućnosti. Nekolicina prolaznika su pošli prema središtu kruga u namjeri da prekinu nasilje (sada ide zaplet), ali im učenici nisu dozvolili pristup. Pa ko su ti ljudi što hoće da pokvare *happening* i snimke iz prve ruke!

Kako se usuđuju?

Scena druga

Osnovna škola na Dobrinji. Dok učenici sa roditeljima zbijeni zbog kiše koja pada čekaju da se otvore vrata škole pa da nahrupe unutra, dječak iz *trećeg* razreda izživljava se na svom vršnjaku. Uudara ga šakama, nogama, kišobranom, pljuje ga. Neće se o tome pričati u razredu. Šutiće se i na roditeljskom, dok otac malog siledžije grmi na učiteljicu zbog optužbi na račun njegovog sinčića za neki sasvim treći ispad. Šćućuriće se svi i čekati strpljivo da dreka i roditeljski prođu, pa da se falabogu ide kući. Nije dečko kriv. Ukapirao je u svojoj kući da sila caruje a um šuplje valja, pa taj model ponašanja ponio sa sobom u školu. Nema potrebe izmišljati toplu vodu, jednostavno je i korisno, treba samo prepisati obrasce koji vladaju u društvu.

Ni u *kancelarijama na spratu* neće vjerovatno ovo maltretiranje biti na dnevnom redu. Nije *nešto puno* krvi proliveno, malo iskaljivanja negativne energije, malo javnog ponižavanja, ma ljudi, ko će još o tome dumati pored ovoliko lokalnih i globalnih problema.

A zašto ne karate umjesto vjeronauke

Kod nas se apsolutno ništa ne preduzima, a u školama se dešavaju strašne stvari. Djeca su budućnost svakog društva pa se moramo zapitati kakva je onda budućnost pred nama – to su otprilike riječi Višnje Tomić, urednice portala *Ringeraja.ba*, u novinskom tekstu o incidentu u jednoj mostarskoj školi, gdje je nedavno grupa starijih učenika iz puke zabave pretukla mlađeg polaznika iste škole. Novinarka je u pravu što se to pita.

U istom tekstu piše da je roditeljima u toj školi kao odgovor na njihove sve brojnije pritužbe i kritike sugerisano da upišu djecu na kurseve borilačkih vještina. Jednostavno. Moram priznati da mi, naši prijatelji i poznanici, savjetujemo jedni drugima istu stvar u želji da nam djeca očvrstnu. I budu spremnija za raznolika dnevna iskušenja.

Blago se sretnicima

Sjetimo se samo kako je nama bilo neugodno ako nas učiteljica kudi roditeljima iz nekog razloga. Pokunjili bismo se momentalno. Ali su i roditelji imali respekt prema našim učiteljicama i nastavnicima. Nisu im bogarali i prijetili pred čitavom učionicom. Imali smo obično u razredu jednog do dvojicu đaka sklonih pravljenju problema i isti takav omjer među roditeljima. I to je to. Svi ostali su bili po PS-u, pristojni i miroljubivi. Danas taj omjer često naginje u korist kavgadžija, pa ukoliko pripadate rijetkim sretnicima čija djeca pohađaju škole gdje su nastavnice, pedagogice i direktori zrele i preduzimljive osobe, dobro za vas.

Koliko je do roditelja?

Dobar dio krivice snose i roditelji, jer neće da prihvate kao istinu neki grijeh svog djeteta, bilo da se radi o tući ili maloj intrigi. Čak i kad im više ljudi skreće pažnju na to ostaju tvrdi i zakopčani. *Šta, moj sin to uradio? Nemoguće!* – česta je reakcija.

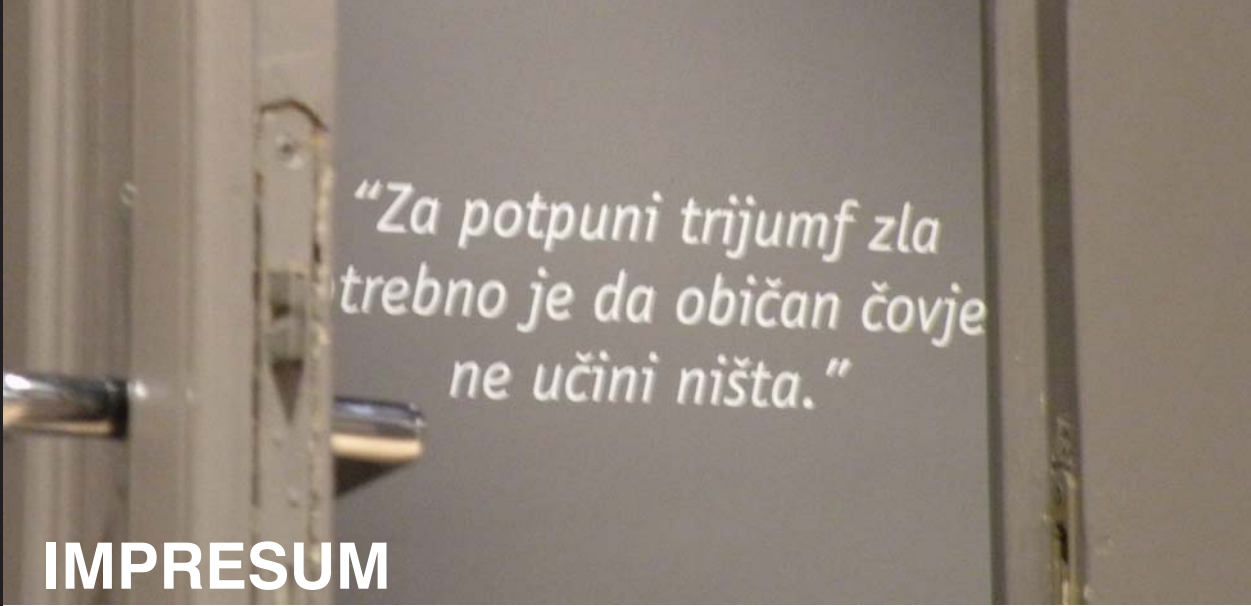
Huba, moj drug odrastao u jednoj od starih sarajevskih mahala, prisjeća se kako je kao dijete po čitav dan jurcao s rajom i izbivao iz kuće, a da se niko ne bi zabrinuo. Svratio bi po krišku s džemom i opet odjurio. Raja se borila protiv raje, ali bez sadističkog štiha, danas tako prisutnog i modernog. Pa moja je supruga, kad joj je bilo četiri godine, sama zapucala iz stana u blizini stadiona Koševo do kuće svoje nane u Podhrastovima. A mi svi našu djecu pratimo uvijek i svuda. Jer nismo bezbrižni. Niti imamo prostora da budemo opuštteni.

Da se nadamo da će stvari postati bolje same od sebe, a djeca i odrasli miroljubiviji i manje nasilni, i nije neka realistična opcija. Ipak, mora da ima nešto što se može uraditi. Razmislite pa ako dokučite šta, budete dobri pa mi javnite. ●

Damir Dvorniković

U manje od 100 riječi: Različitost

Pravo na različitost što ga Evropa zdušno propagira najčešće je u praksi ustupak manjini kojim neka etnička većina legitimizuje vlastite privilegije na teritoriji gdje dominira. Tako shvaćeno pravo svodi kulturu na nacionalizam. Ne radi se o različitosti, nego o sličnosti, hrvata s Hrvatima, srba sa Srbima, Bošnjaka s Bošnjacima. Kobajagi slavi se različitost, ali u stvarnosti se prezire nesličnost. I oho se pojedincu koji odbija biti puka tačka u rasteru političke karte svijeta.

“Za potpuni trijumf zla
trebno je da običan čovjek
ne učini ništa.”

IMPRESUM

Redakcija: **Namir Ibrahimović**, profesor književnosti, nastavnik u OŠ *Safvet-beg Bašagić*. **Enes Kurtović**, pjesnik i bloger (sektorg.blogspot.ba). **Jasmina Bajramović**, magistrica književnosti. **Osman Zukić**, profesor književnosti. Asistent u programu za obrazovanje FOD BiH. **Asim Đelilović**, vanredni profesor na Akademiji likovnih umjetnosti u Sarajevu, grafički urednik. **Srdan Arkoš**, profesor književnosti u penziji, jezički savjetnik. **Sandra Zlotrg**, lektorica, profesorica bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika kao drugog/stranog, magistrantica. Diplomirala na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, i to bosanski, hrvatski, srpski jezik, književnosti naroda BiH i komparativnu književnost. Promovira Udruženje za jezik i kulturu Lingvisti. **Boriša Gavrilović**, inženjer mašinstva, tehnički urednik. **Nenad Veličković**, književnik, docent na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, autor projekta i odgovorni urednik.

Saradnici i saradnice: **Ines Haskić**, živi u Zenici, apsolutentica na Ekonomskom fakultetu u Sarajevu. **Dejan Ilić**, urednik u časopisu *Reč* i izdavačkoj kući Fabrika knjiga. Magistrirao i doktorirao na Odsjeku za rodne studije Centralnoevropskog univerziteta u Budimpešti. **Amra Penava**, apsolutentica na Filozofskom fakultetu u Sarajevu na Odsjeku za književnosti naroda BiH i bosanski, hrvatski, srpski jezik. **Amer Tikveša**, profesor književnosti naroda BiH sa završenom Visokom školom novinarstva Mediaplan i titulom magistra iz oblasti rodnih studija. Radio je u prosvjeti, novinarstvu i nevladinom sektoru. **Damir Šabotić**, završio Filozofski fakultet u Sarajevu, a magistrirao na Filozofskom fakultetu u Tuzli. Objavio je zbirku poezije *Privatna svećilišta* (Naklada Zoro, Sarajevo, 2006.), zbirku priča *Zazivač meleka* (Naklada Zoro, Sarajevo, 2008.) i roman *Nadi me* (Dobra knjiga, Sarajevo, 2013.) Kratke priče su mu do sada objavljene u dvije antologije: *Pod pritiskom: Panorama savremene bosanskohercegovačke priče* (Prosveta/Altera, Beograd, 2008.), *Rat i priče iz cijelog svijeta: Antologija savremene bosanskohercegovačke pripovijetke* (Zagreb, Novi Liber, 2009.) i u zborniku *Izvan koridora* (Podgorica, Zagreb, 2011.) Piše za časopis *Sie!* Radi kao profesor bhs jezika i književnosti u Prvoj gimnaziji u Sarajevu. **Damir Dvorniković**, diplomirao veterinaru, kratko radio u sportskoj redakciji *Dnevnog avaza*, sada zaposlen u Američkoj ambasadi u Sarajevu. Za portal Školegijum piše kolumnu *Roditeljski povjerljivo*. Koautor (priređivač) monografije *Priče o Sarajevu, priče o ljudima*.

Tekstovi za rubrike: U manje od 100 riječi (*Presuda* i *Različitost*) i *Slik&Slika*: **Nenad Veličković**. Sva objašnjenja za *ključne riječi* preuzeta su (i prilagođena) sa Wikipedije, osim na str. 15. Str. 23: *Erazmo Roterdamski, Pohvala ludosti*, prev. *Darinka Nevenić Grabovac*. Str. 31: *Budućnost*, *Hari Ramadan*. Izvor: *Čitanka Svezame otvori se 5*, Sarajevo, 2008. Autori: *Eldina Brulić, Namir Ibrahimović, Sanja Jurić, Azra Rizvanbegović, Amer Tikveša* i *Nenad Veličković*.

Fotografije: Naslovna: *Gijsbert van der Wal*; str. 2-3, 4-6, 14, 16-19, 42, 52, 55-56, 66: *Omnibus*; str. 8, 11, 12-13: *Ines Haskić*; str. 20, 22: *Enes Kurtović*; str. 23: *Jannes Linders*; str. 24, 26, 28: *Amer Tikveša*; str. 30, 32-35: *Amra Penava*; str. 36-37: internet; str. 39: *Disneyland Paris*, internet, slobodna prava; str. 40: *Namir Ibrahimović*; str. 42: *Wikipedia*, slobodna prava; str. 60, 63: kadrovi iz filma *Ishaqzaade*, vidi film na https://www.youtube.com/watch?v=bjMR_5hZfWU; zadnja stranica korica: *Merima Huseinović*.

Školegijum nastoji promovirati rodno korektan jezik. Tamo gdje se ipak koristi muški rod, a iz konteksta je jasno da se odnosi i na ženski, razlog nije nemar nego ustupak prohodnosti teksta.

Svi prethodno odštampani brojevi dostupni su na Internetu, na adresi: www.skolegijum.ba/pdf

Slobodno kopiranje i printanje.

E-mail redakcije: skolegijum@gmail.com, skolegijum@skolegijum.ba

Čitajte nas na: www.skolegijum.ba

Izdavač: *Mas Media d.o.o.* Sarajevo / *Fond otvoreno društvo Bosne i Hercegovine*

Za izdavača: *Emina Šukalo / Dobrila Govedarica*

Tiraž: 3.000 primjeraka

Štamparija: *Unioninvestplastika dd* Sarajevo

Sarajevo, 2014. ●

Šta je pisac htio da kaže

(Kriterion, oktobar, novembar, decembar 2014.)

Standardno – to je riječ za opis načina izučavanja književnosti u našim srednjim školama. Propisani su pisci, djela, način tumačenja, pitanja na koja učenici treba da odgovore, a odgovori su već zacementirani u rutini profesora. Standard je standardno dosadan.

Ali *Šta je pisac htio da kaže* nije.

Školegijum, u saradnji sa Udruženjem Plus i profesorima i profesoricama književnosti iz Prve i Druge gimnazije u Sarajevu, svakog mjeseca, u Kriterionu, prkosi standardu.

Budući da se u školama uglavnom izučavaju mrtvi pisci, mislim da je dobro što učenici imaju priliku da upoznaju i one žive, da s njima razgovaraju, čuju njihova razmišljanja o književnosti i svijetu. Osim toga, o književnosti se može govoriti izvan zidova učionice, u atmosferi neopterećenoj akademskim formalizmom. To otvara mogućnost da učenici pokažu vlastitu kreativnost, da, oživljavajući književnost, ožive i svoje ideje. (prof. Damir Šabotić)

